

ISSN 2616-7948 (print)

ISSN 2617-1244 (online)

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

УКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

2024 #2 (14)

UKRAINIAN INFORMATION SPACE

Науковий журнал

Виходить двічі на рік

Видається з 2018 року

Scientific journal

Issued two times per year

Published since 2018

Київ | 2024 | Київський національний
університет культури і мистецтв
Kyiv | 2024 | Kyiv National University
of Culture and Arts

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Київського національного університету
культури і мистецтв
(протокол № 9 від 11.12.2024)*

*Журнал друкується на підставі Свідоцтва про
державну реєстрацію друкованого засобу інформації
(серія KB № 23123-12963р від 25 січня 2018 року),
виданого Міністерством юстиції України*

Головний редактор — д-р філол. н., проф. Микола Тимошик

Editor-in-Chief: DSc in Philology, Professor Mykola Tymoshyk

Відповідальний секретар — канд. істор. н., доц. Олена Каракоз

Executive Secretary: PhD in History, Associate Professor Olena Karakoz

Редакційна колегія:

*Балаклицький Максим — д-р н. із соц.
комунік., проф.;
Гарачковська Оксана — д-р філол. н.,
проф.;
Гжебик Маріола — д-р габ., проф. (Же-
шувський ун-т, Польща);
Зикун Наталія — д-р н. із соц. комунік.,
проф.;
Новальська Тетяна — д-р іст. н., проф.;
Бачинська Надія — канд. пед. н., доц.*

Editorial Board:

*Maksym Balaklytskyi — Doctor of Social Commu-
nications, Prof.;
Oksana Harachkovska — Doctor of Philology,
Prof.;
Mariola Grzebyk — Dr hab., Prof. (University of
Rzeszów, Poland);
Natalia Zykun — Doctor of Social Communica-
tions, Prof.;
Tetiana Novalska — Doctor of History, Prof.;
Nadiia Bachynska — PhD in Education, Associate
Prof.*

***Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України
від 15.04.2021 № 420 (додаток №3)
науковий журнал «Український Інформаційний Простір»
включено до Переліку наукових фахових видань України
за спеціальностями:
061 — «Журналістика»,
029 — «Інформаційна, бібліотечна і архівна справа».***

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1210 від 31.10.2023 року.
Ідентифікатор медіа: R30-01915

**Журнал зареєстровано та індексується в таких науково-метричних
базах даних і каталогах:**

Index Copernicus, Academic Resource Index, PKP Index, BASE, Crossref, GoogleScholar,
Academia, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), ResearchGate, ResearchBib, Journal Factor,
Worldcat, Каталоги НБУВ (IRBIS-NBUV), Наукова періодика України (УРАН).

Шеф-редактор — д-р пед. н., проф. Михайло Поплавський

Editor director: Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor Mykhailo Poplavskyi

Адреса редакції:

Кімн. 917, вул. Є. Коновальця, 36
Київський національний університет
культури і мистецтв, м. Київ, 01133

Editorial office address:

Office 917, 36 Ye. Konovaltsia Street
Kyiv National University
of Culture and Arts, Kyiv, 01133

Тел./tel.: +38 (096) 104 79 53
e-mail: ukrinfoprostir@gmail.com

***Редакція залишає за собою право на редагування текстів, яке не змінює позиції автора.
Автор відповідає за фактичний виклад матеріалу.***

© Київський національний університет
культури і мистецтв, 2024

ЗМІСТ

CONTENT

Від головного редактора	5	The Editor's-in-Chief address
The Editor's-in-Chief address	8	Від головного редактора

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЖУРНАЛІСТИКИ THEORY AND PRACTICE OF JOURNALISM

Wenhao ZHENG Viktoriia OPANASENKO Integrating data analytics into traditional media: opportunities and strategic advantages	12	Веньхао ЧЖЕН Вікторія ОПАНАСЕНКО Інтеграція аналітики даних у традиційні медіа: можливості та стратегічні переваги
Ірина КОПИСТИНСЬКА Руслана САВЧУК Івано-франківські студенти- журналісти на хвилях українського радіо в Чикаго	24	Iryna KOPYSTYNSKA Ruslana SAVCHUK Ivano-Frankivsk students journalists on the Ukrainian radio waves in Chicago

ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ HISTORY OF JOURNALISM

Олеся ДРОЗДОВСЬКА Консолідувальна місія журналу «Українське Життя» (Харбін, 1925)	38	Olesia DROZDOVSKA Consolidation mission of the journal "Ukrainian Life" (Harbin, 1925)
---	----	--

ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ
PUBLISHING AND EDITING

Алла МИКОЛАЄНКО
Популяризація
дитячого читання в Україні:
тенденції та перспективи

54

Alla MYKOLAIEENKO
Popularisation of children's
reading in Ukraine:
tendencies and prospects

НОВІ МЕДІА
NEW MEDIA

Dmytro SPORNYAK
Functional aspects of defining
popular science content
in conditions of convergent
information space

66

Дмитро СПОРНЯК
Функціональні аспекти
визначення науково-популярного
контенту в умовах конвергентного
інформаційного простору

ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА І АРХІВНА СПРАВА
INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL AFFAIRS

Юрій ГОРБАНЬ
Олена КАРАКОЗ
Людмила ПРОКОПЕНКО
Трансформація архівної справи
в інформаційно-цифровому
суспільстві

76

Yurii HORBAN
Olena KARAKOZ
Liudmyla PROKOPENKO
Transformation of archival affairs
in the information and digital
society

РЕЦЕНЗІЇ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ПОВІДОМЛЕННЯ
REVIEWS, PRESENTATIONS, MESSAGES

Майя НАГОРНЯК
Голос і душа українського радіо:
дикторка Олена Коваленко

90

Maiia NAHORNIAK
Voice and soul of Ukrainian radio:
announcer Olena Kovalenko

Від головного редактора

Шановний читачу!

Нинішнє число наукового часопису «Український Інформаційний Простір», яке тримаєте в руках чи гортаєте з мережевої платформи, — чотирнадцяте від часу заснування та шосте від початку повномасштабної російсько-української війни. Саме через обставини воєнного часу вийшло воно в світ із деяким запізненням від усталеного графіка та дещо в тоншому, ніж зазвичай, вигляді.

Цим хочу підкреслити, що доброчесна, професійна й патріотична українська гуманітарна наука, наперекір, здавалося б, непереборним викликам принесеного відвічним ворогом українців на наші землі підлого воєнного часу, живе й розвивається. Бо в ній невинно, за будь-яких обставин, пульсував і пульсує нерв, що відповідає за стале прагнення одержимих, сміливих і талановитих до нових знань, до пошуку істини, відкриття, осмислення, узагальнення й прагнення зробити цей світ кращим, цікавішим, справедливим, комфортнішим для всього живого.

У цьому числі зібрані свіжі напрацювання наших колег у царині двох наукових напрямів, за якими Міносвіти включило УІП до переліку фахових наукових видань: Журналістика та Інформаційна, бібліотечна і архівна справа.

Свідомо відкриваємо перший розділ журналу «Теорія і практика журналістики» статтею авторів із прифронтового Харкова — докторки філософії тамтешнього університету Вікторії Опанасенко та її учня з Китаю Веньхао Чжен «Інтеграція аналітики даних у традиційних медіа: можливості та стратегічні переваги». Стаття цінна тим, що присвячена мало вивченій у нашій сфері, але швидко змінюваній технології аналітики даних, зокрема й шляхам упровадження надійних протоколів конфіденційності добутої журналістом інформації. Результати свого дослідження харків'яни подають англійською мовою.

В іншій статті цього розділу дослідниці з Івано-Франківська Ірина Копистинська та Руслана Савчук пропонують вартий для наслідування взірць викладання фахових предметів із журналістики, яке ще від початкових курсів неодмінно виводить на набуття студентами практичних навичок журналістичного творення. Факт надзвичайно цікавий: катедра журналістики Прикарпатського університету ім. В. Стефаника налагодила тісний контакт із редакцією українського радіо в американському Чикаго. Результатом такої співпраці стали щотижневі п'ятихвилинні передачі на хвилях цього радіо, яке розносить по всьому вільному світові новини із західноукраїнських областей, озвучені юними голосами прикарпатських студентів-журналістів.

Незмінно сусідює із журналістикою розділ «Видавнича справа та редагування». Стаття молодої викладачки КНУКІМу Алли Миколаєнко наводить колег до осмислення проблематики дитячого читання в Україні, в ній виявлені присутні проблеми та перспективи для подальших досліджень.

Від початку заснування часопису історія журналістики була визначена одним із пріоритетів редакційної політики. У відповідних розділах уміщуємо не завжди те, що надходить до редакції «самопливом». Здебільшого замовляємо маститим авторам теми маловивчені, з обов'язковим архівним компонентом і рідкісними ілюстраціями, малодоступними для дослідників. Цього разу пропонуємо читачам надзвичайно цінну в історичному плані й рідкісну з погляду наявного в Україні емпіричного компоненту розвідку дослідниці зі Львова Олеси Дроздовської про журнал «Українське Життя». Матеріали про фактично невідомий на Батьківщині часопис, заснований у 20-х роках минулого століття українцями за тисячі кілометрів — у далекосхідному Харбіні (нині Китай), дають змогу з погляду сьогодення досягнути націєтворчу й об'єднавчу місію творців цього часопису для розкиданих далекими світами земляків.

Ще одна англійська стаття теоретико-практичного характеру вміщена в розділі «Нові медіа». Аспірант зі Львівської політехніки Дмитро Спорняк подає на розсуд наукової громади перші результати власного експерименту з науково-популярним контентом за умов конвергентного інформаційного простору.

Ті, хто цікавиться проблематикою інформаційної, бібліотечної та архівної справи, матиме втіху ознайомитись із результатами дослідження разючих змін, які відбуваються на очах у важливій справі оцифровування архівних ресурсів. Маю на увазі всебічно розглянуті й графічно оформлені в таблицях узагальнення авторів — науковців із КНУКІМу Юрія Горбаня, Олени Каракоз та Людмили Прокопенко — щодо основних викликів довгострокового збереження цифрових документів та шляхи подолання цих викликів.

Окрасою постійного розділу «Рецензії, презентації, повідомлення» можна без перебільшення назвати розповідь про одну з тих, хто ще за життя став легендою української журналістики з людським і національним обличчям. Це — про навчительку багатьох радіожурналістів, дикторку Олену Коваленко, голос якої знають у найвіддаленіших закутках нашої держави. Публікація нашої постійної авторки, доцентки з Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Майї Нагорняк, яка має промовисту назву «Голос і душа українського радіо», присвячена славній даті — століттю Українського радіо, що відзначалося в листопаді 2024 року.

Микола Тимошик,
головний редактор
«Українського Інформаційного
Простору»

The editor's-in-chief address

Dear Reader!

The current issue of the scientific journal “Ukrainian Information Space”, which you hold in your hands or read in the network platform, is the fourteenth one since its foundation and the sixth one from the beginning of the full-scale Russian-Ukrainian war. It is precisely due to the wartime circumstances that it is published with some certain delay from the established schedule and in a somewhat shorter form than usual.

It is worth to put an accent that despite the seemingly insurmountable challenges of the vile wartime brought to our land by the eternal enemy of Ukrainians, our virtuous, professional and patriotic Ukrainian humanities still lives and develops. Under any circumstances, the nerve that is responsible for the constant desire of the obsessed, brave and talented people for new knowledge, search for truth, discovery, comprehension, generalisation, as well as desires to make this world kinder, more interesting, more fair-minded and more comfortable for all living creatures, has been pulsating and pulsating.

This issue contains the latest research of our colleagues in the field of two scientific areas, for which the Ministry of Education included UIS in the list of professional scientific publications: Journalism and Information, Library and Archival Affairs.

We consciously open the first section of the journal “Theory and Practice of Journalism” with an article by authors from front-line Kharkiv — Doctor of Philosophy at the local university, Victoriia Opanasenko and her student from China Wenhao Zheng, “Integrating Data Analytics into Traditional Media: Opportunities and Strategic Advantages”. This article is valuable because it is devoted to the little-studied in our sphere, but rapidly changing technology of data analytics, particularly, ways of implementing reliable protocols for the confidentiality of information obtained by a journalist. Scientists from Kharkiv present the results of their research in the English language.

In another article of this section, researchers from Ivano-Frankivsk, Iryna Kopystynska and Ruslana Savchuk, offer a worthy example of teaching professional subjects in journalism. From the very beginning of educational process, it inevitably leads students to acquire practical skills in journalistic creativity. An extremely interesting fact is that the Department of Journalism at Vasyl Stefanyk Precarpathian University established a close contact with the editorial board of the Ukrainian radio in American Chicago. The result of such cooperation was weekly five-minute broadcasts on the waves of this radio, which throughout the free world carried news from Western Ukrainian regions, voiced by youth — Precarpathian students journalists.

The section “Publishing and Editing” invariably coexists with journalism. The article by a young lecturer at Kyiv National University of Culture and Arts, Alla Mykolaichenko, draws colleagues to understanding the issues of children’s reading in Ukraine. It reveals significant problems and perspectives for further research.

From the very beginning of the journal’s foundation, the history of journalism has been one of the priorities of the editorial policy. In the relevant sections, we do not always include what comes to the editorial board “by chance”. Mostly, we order little-studied topics from venerable authors, with a mandatory archival component and rare illustrations that are not easily accessible to researchers. This time, we offer our readers an extremely valuable in historical terms and rare in the aspect of the empirical component, available in Ukraine, a study by a researcher from Lviv, Olesia Drozdovska, about the journal “Ukrainian Life”. Materials about this journal which is virtually unknown in the Motherland, founded in the 1920s by Ukrainians living thousands of kilometers away, in the Far Eastern Harbin (now China), allow us to understand the nation-forming and unifying mission of the creators of this journal for compatriots scattered across distant worlds from the perspective of the present day.

One more English-language article of a theoretical and practical nature is included in the “New Media” section. Dmytro Spornyak, a PhD student from Lviv Polytechnic, presents to the scientific community the first results of his own experiment connected with popular science content in conditions of a convergent information space.

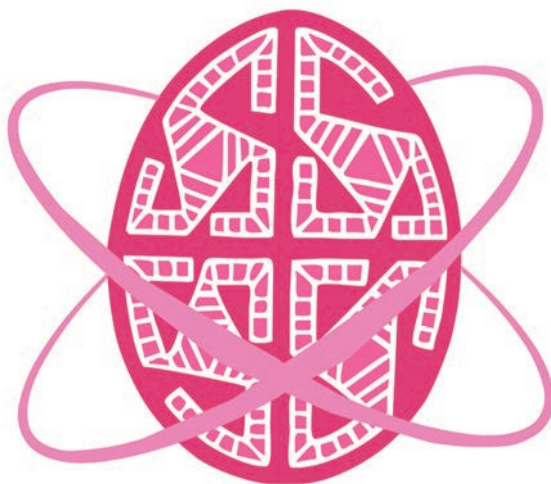
Those readers who are interested in the issues of Information, Library and Archival Affairs will be pleased to familiarise themselves with the results of a study of striking changes that are taking place in the archival matter of digitising archival resources. We are talking about the comprehensively studied and graphically presented in tables generalisations of the authors, scientists from Kyiv National University of Culture and Arts — Yurii Horban, Olena Karakoz and Liudmyla Prokopenko — regarding the main challenges of long-term preservation of digital documents and ways in overcoming these challenges.

Without any exaggeration, a bright highlight of the permanent section “Reviews, Presentations, Messages” can be called a narration about one of those who became a legend of the Ukrainian journalism with a human and national face during her lifetime. This is about a mentor of many radio journalists, announcer Olena Kovalenko. Her voice is known in the most remote corners of our country. The publication of our constant author, Associate Professor at the Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Maiia Nahorniak, which has a telling title “Voice and Soul of Ukrainian Radio: Announcer Olena Kovalenko”. It is dedicated to a glorious date — the centenary of the Ukrainian radio, which was celebrated in December 2024.

Mykola Tymoshyk,
Editor-in-Chief
of “Ukrainian Information Space”

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЖУРНАЛІСТИКИ

THEORY AND PRACTICE
OF JOURNALISM

UDC 070.431:[303.442.3:004.6

Integrating data analytics into traditional media: opportunities and strategic advantages

As traditional media transforms and adapts to the digitalisation epoch, data analysis technology becomes a critical tool for enhancing competitiveness and ensuring relevance in a rapidly changing conditions. Many news organisations are increasingly adopting data analytics strategies in order to improve the production of personalised news content and value-based advertising for more precise audience targeting. It allows them to deliver content that resonates with their viewers. To achieve this, media conducts in-depth analysis of users' behaviour, preferences and engagement patterns, resulting in a clear understanding of their audience and, consequently, more informed decision-making. However, the way to fully integrating data analytics into traditional media is not without significant challenges. Media organisations frequently face obstacles such as inadequate technical infrastructure, limited access to skilled data professionals, and the necessity in specialised training the existing staff in order to handle data effectively. Moreover, the use of personal data raises concerns in terms of privacy and ethical standards, which necessitates a careful balancing act between leveraging data for analysing and maintaining the users' trust. Furthermore, issues related to data quality, including inconsistencies, incomplete resources and management of massive data volumes, pose additional hurdles which can complicate the accuracy and effectiveness of analytics results.

The aim of this article is to outline the strategic advantages of integrating data analytics into traditional media workflows, as well as to highlight key areas where development is crucial for the progress. The study analyses the benefits of data analytics in enhancing content relevance and organisational agility. Additionally, it provides actionable recommendations for overcoming current barriers. This research suggests ways for traditional media to strengthen their technological infrastructure, invest in the the specialists' professional development, and implement reliable privacy protocols to ground a sustainable data-driven culture. In our opinion, addressing the mentioned challenges and using the potential of data analytics can enable traditional media to achieve sustainable market growth, more easily adapt to industry changes and remain competitive in nowadays volatile and technology-driven media sphere.

Keywords: traditional media, data analytics, digitalisation, strategy.

Wenhao ZHENG

Master's Student

Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics
Nauky av., 9-A, 61166,
Kharkiv, Ukraine

viktoriia.opanasenko@ukr.net

ORCID 0009-0004-3382-4820

Viktoriia OPANASENKO

PhD

Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics
Nauky av., 9-A, 61166,
Kharkiv, Ukraine

viktoriia.opanasenko@ukr.net

ORCID 0000-0002-2490-8625

© Zheng W., Opanasenko V., 2024

ІНТЕГРАЦІЯ АНАЛІТИКИ ДАНИХ У ТРАДИЦІЙНІ МЕДІА: МОЖЛИВОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРЕВАГИ

Веньхао ЧЖЕН

маг.,

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

просп. Науки, 9-А, 61166, Харків, Україна

viktoriia.opanasenko@ukr.net

ORCID 0009-0004-3382-4820

Вікторія ОПАНАСЕНКО

д-р філос.,

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

просп. Науки, 9-А, 61166, Харків, Україна

viktoriia.opanasenko@ukr.net

ORCID 0000-0002-2490-8625

Відповідно до того, як традиційні засоби масової інформації змінюються й адаптуються в епоху цифровізації, технологія аналізу даних стала критично важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення актуальності в умовах, що швидко змінюються. Багато новинних організацій дедалі частіше використовують стратегії аналізу даних, щоб покращити створення персоналізованого новинного контенту та реклами, а також для кращої адаптації контенту до цільової аудиторії, що дає змогу поширювати контент, який резонує з цією аудиторією. З цієї метою ЗМІ здійснюють глибокий аналіз поведінки користувачів, їхніх уподобань і моделей залучення, результатом чого є чітке розуміння своєї аудиторії та, відповідно, прийняття більш обґрунтованих рішень. Однак шлях до повної інтеграції аналітики даних у традиційні медіа не позбавлений перешкод. Медіаорганізації часто зіштовхуються з такими труднощами, як недостатня технічна інфраструктура, обмежена кількість кваліфікованих фахівців з обробки даних та потреба в спеціалізованому навчанні наявного персоналу для ефективної оброблення даних у майбутньому. Окрім того, використання персональних даних викликає занепокоєння з погляду конфіденційності й дотримання етичних стандартів, що сприяє збереженню балансу між використанням даних для аналізу та збереженню довіри користувачів. Також проблеми, пов'язані з якістю даних, зокрема їхньою невідповідністю, обмеженістю ресурсів і керуванням великими обсягами даних, створюють додаткові перешкоди, які можуть вплинути на точність та ефективність результатів аналітики.

Мета цієї статті полягає у виокремленні стратегічних переваг інтеграції аналітики даних у традиційні робочі процеси медіа та окресленні ключових сфер, розвиток яких має вирішальне значення. Проаналізовано переваги аналітики даних у підвищенні релевантності контенту та гнучкості організації процесів у ЗМІ, а також надано рекомендації щодо подолання наявних перешкод. Запропоновано шляхи для традиційних медіа до зміцнення їхньої технологічної інфраструктури,

інвестування в розвиток майстерності фахівців, а також упровадження надійних протоколів конфіденційності для побудови сталої культури управління даними. Вирішення окреслених проблем і використання потенціалу аналітики даних, на нашу думку, дасть змогу традиційним медіа забезпечити стаке зростання ринку, допоможе легше адаптуватися до змін у галузі та залишатися конкурентоспроможними в сучасному нестабільному й технологічно орієнтованому медіасередовищі.

Ключові слова: традиційні медіа, аналітика даних, цифровізація, стратегія.

Introduction

As the news industry enters an epoch of rapid digital change, traditional media (such as newspapers, television, etc.) are gradually being replaced by various digital platforms. Users' news consumption habits have changed significantly. More and more people tend to obtain news information through the Internet, which has brought challenges to traditional media with audience loss and declining advertising revenue (Napoli, 2011).

In this shift, data analytics helps newsrooms meet the challenges in a better way. By deeply analysing the users' behaviour data, newsrooms are able to deliver news content that is personalised to different audience segments. This not only helps in increasing the users' engagement, but also makes advertising more targeted (Wu et al., 2021). The successful application of personalised recommendation systems has shown that data-driven decision-making is essential to optimise news distribution (Li et al., 2010).

Data analytics has brought new business opportunities to traditional media. Data-based advertising can achieve precision marketing and improve the return on advertisers' investment. With the further development of artificial intelligence and machine learning technologies, the role of data analytics in the production and distribution of news content can become even more important. In future, traditional media must pay more attention to the application of data analysis in order to remain sustainable in the highly competitive news market.

Analysis of recent research and publications

Research publication activity on integrating data analytics into traditional media has gained notable momentum, particularly as media companies seek to harness data insights for audience engagement and content personalisation. Bibliometric analysis of recent tendencies reveals a shift from basic data usage to more sophisticated analytics, including machine learning and predictive models. This shift supports targeted content delivery, enabling traditional media outlets to meet the expectations of audiences accustomed to personalised experiences from digital platforms.

Several studies highlight the interdisciplinary nature of this research, showing contributions from fields like data science, journalism and marketing. For instance, the growing use of audience data analytics in news-

rooms has led researchers to study both the operational impacts and the ethical implications, including privacy and data governance concerns. These studies suggest that creating a “data culture” within media organisations – wherein editors, journalists and analysts alike understand and leverage audience metrics – is essential for sustained influence.

The publication trends also reflect an increased focus on metrics that go beyond traditional page views or reach, with engagement metrics like time spent and content interactions gaining popularity as indicators of true audience connection. Studies have documented challenges in aligning these new metrics across platforms, often leading to fragmented insights that complicate effective decision-making.

It is important to analyse some key findings from recent research and publications on this issue.

Recent research has highlighted several critical findings on the integration of data analytics in traditional media, uncovering significant opportunities and challenges in the digital transformation of the media sector:

1. Audience insights and content personalisation. A key finding across studies is that data analytics enables media companies to understand audience preferences on a granular level, fostering deeper engagement and customisation. Traditional media companies can move from generic and broad programming to content tailored to specific viewers’ demographics and interests. For example, advanced analytics allow media outlets to segment audiences more effectively. It optimises content delivery and enhances personalisation. A group of researchers, including N. Henke, J. Bughin, M. Chui, J. Manyika, T. Saleh, B. Wiseman and G. Sethupathy (2016), emphasises that the capacity to leverage real-time data enables media firms to adapt quickly to audience behaviours, delivering targeted experiences that increase the viewers’ loyalty.

2. Operational and cost efficiency. Research also points to operational efficiencies as a major advantage. Traditional media companies using data analytics can streamline workflows and cut costs through automation and improved resource allocation. Organisations that reach higher levels of data maturity, progressing from descriptive to prescriptive analytics, see improved operational efficiency, lower costs and more strategic use of resources. This is particularly beneficial for media companies facing rising content production and distribution expenses.

3. Challenges in data infrastructure and privacy concerns. Although the benefits are substantial, research underscores several challenges. Many traditional media companies are grappling with outdated data infrastructures that prevent them from fully harnessing analytics. Organisations may face data silos, inconsistent data standards, and legacy systems that impede seamless data integration. Additionally, as data usage grows, so do concerns around privacy and data security. Balancing the necessity in analytics with

compliance to privacy laws and ethical standards remains a complex task, especially as media companies collect more consumer data than ever before.

The aim of the article

The aim of this article is to analyse the challenges and opportunities faced by traditional media; to underscore the strategic advantages of integrating data analytics into traditional media workflows; to highlight key areas where development is crucial for future progress.

The main part

The rise of data analytics in the news industry

With the rapid development of digital technology, data analysis technology has gradually become a core tool in the news industry. Earlier, news production relied more on the experience and intuition of journalists, but now it is increasingly driven by big data and the Internet. Data analytics not only optimises the news production process, but also helps news organisations in better understanding the audience's needs and predict news consumption tendencies, further improving the relevance and effectiveness of content (Schlesinger & Doyle, 2015).

Basic concepts of data analysis

Data Analytics collates and analyses large amounts of data in order to identify patterns and trends. It includes not only basic statistical analysis and data visualisation, but also advanced techniques such as machine learning and artificial intelligence. In journalism, data analytics can help newsrooms monitor the audience's behaviour and optimise stories based on real-time data. For example, by analysing metrics such as clicks and read time, news organisations can quickly make content optimisation decisions to improve the effectiveness of their content (Fink & Anderson, 2015).

The application of data analysis in news

Data analytics was initially used for simple click-through rate and read counts. Still, as the technology has evolved, it has been applied to more complex areas such as personalised news recommendations and the audience's behaviour prediction. By analysing the users' browsing history, click preferences and social media interactions, newsrooms are able to provide the audience with customised news content that increases its stickiness and engagement. In addition, data analysis can help news organisations in predicting news hotspots, quick adjusting the direction of coverage and improving the breadth and depth of news dissemination (Cherubini & Nielsen, 2016).

The influence of data analysis on news dissemination

Data analytics not only dramatically improves the ability to personalise news content, but also enables news organisations to flexibly adjust their reporting strategies by monitoring the audience's behaviour in real time. By analysing the users' click behaviour, news organisations can predict which

news headlines are more likely to appeal to readers and optimise headlines in order to improve communication effectiveness. This data-driven communication method not only increases the interactivity of news, but also improves the accuracy of advertising (Thurman & Schifferes, 2012).

The rise and development of data analytics in journalism

Over the last few decades, the production model of journalism has undergone significant changes. From the early days of print media, to radio and television, to nowadays digital news, the mode of news dissemination has gradually shifted from one-way communication to diversification and personalisation. Data analytics has played a key role in this transformation, helping news organisations improve delivery by analysing the audience's preferences to deliver personalised content that is more effective.

The future of data analytics

In future, the application of data analysis in the news industry is promising. With the further development of artificial intelligence and deep learning technology, data analytics will drive the automation of the news production and distribution process. Not only are news organisations better able to understand the needs of their audiences, but they are also able to anticipate news tendencies in advance and prepare for stories (Carlson, 2015). In addition, with the 5G technology popularisation, the combination of real-time news feed and data analysis will further improve the accuracy and efficiency of news dissemination (Habibi et al., 2019).

Challenges and opportunities faced by traditional media

As the news industry rapidly shifts to a digital and data-driven model, traditional media is facing unprecedented challenges. Traditional media such as newspapers, radio and television used to be the dominant force in the news industry. Still, with the rapid development of digital technology, these media have gradually lost their market dominance. The main challenges faced by traditional media in the digital age will be discussed, and how data analytics technologies can bring new opportunities for them will be analysed.

1. Audience loss and changes in news consumption habits.

With the popularity of social media and news apps, especially young audiences, who are increasingly relying on digital platforms for news, traditional media are facing a serious problem of audience churn. Compared to traditional media, digital platforms can provide instant news feeds and personalised recommendations, attracting a large number of users. According to statistics, more than 70% of young users get their news through social media. At the same time, the frequency of traditional newspapers and TV has decreased significantly (Newman et al., 2021). This shift has not only affected the audience base of traditional media, but has also had a significant influence on their advertising models.

2. Decline in advertising revenue.

Advertising revenue has long been the main economic pillar of traditional media. However, with the rise of the digital market, advertisers are shifting their budgets to platforms that provide detailed data on their audiences and monitor ad performance. Traditional media are unable to provide real-time audience analysis and advertising effect monitoring, gradually losing the market share, and advertising revenue has decreased significantly (Bangah & Ballhaus, n.d.). In contrast, digital platforms can achieve precise advertising through data analysis. It can bring a higher return on investment (ROI) to advertisers.

3. Technology and talent bottlenecks.

Traditional media are facing the dual challenges of technology and talent in the process of digital transformation. Digital transformation requires advanced data analytics platforms and press release automation systems. Many traditional media organisations lack the technical infrastructure. There is a shortage of related technical talent. News editors and journalists often lack the expertise of data analysis, which makes it difficult for them to adapt to data-driven news production (Paynter et al., 2024).

4. Opportunities presented by data analytics.

Data analytics presents significant transformation opportunities for traditional media in spite of the challenges. By analysing the users' behaviour data, traditional media can provide personalised content that is more in line with the needs of the audience, thereby, increasing the users' engagement and loyalty. In addition, data analysis also provides advertisers with more detailed audience data, making advertising more accurate. It helps traditional media to increase advertising revenue and find new revenue models.

5. Enhancing users' stickiness and optimizing advertising revenue.

With the help of data analysis, traditional media can not only push customised news content to the audience, but also make personalised recommendations according to the users' preferences and increasing the stickiness of the audience. At the same time, data analysis technology helps traditional media to improve the effectiveness of advertising. With detailed user data, advertisers can achieve more accurate advertising. As a result, the traditional media can earn more ad revenue.

Strategic advantages of data analysis

In today's highly competitive news industry, data analytics gives newsrooms a strategic advantage. Whether it's the production of news content, advertising, or insights into the users' behaviour, the application of data analytics has driven the transformation of these key links. Here are the main strategic advantages of data analytics technology in the news industry.

1. Personalised content production.

Through data analytics, newsrooms can gain a deeper understanding of the audience's interests and behaviours to deliver customised news content.

By analysing readers' historical data, news organisations can recommend the most relevant news stories for each user. Personalised recommendation systems not only increase page views, but also significantly increase the users' dwell time and frequency of interactions (Thurman & Schifferes, 2012). This enables news content to reach the target audience precisely and expand the reach and impact of the news.

2. Precision of advertising.

Advertising revenue is one of the core revenue sources for news outlets. Data analytics makes advertising more accurate and efficient. By analysing the users' browsing data, interest tags, geolocation, etc., news organisations can provide advertisers with precise solutions. Targeted advertising not only increases click-through rates, but also significantly making bigger the return on investment (ROI) of advertisers, bringing more revenue opportunities to publishers.

3. Users' behaviour analysis.

Data analytics allows news organisations to perform detailed analyses of the users' behaviour, including their browsing habits, click preferences and time on pages (Chen, 2024). With this data, newsrooms can continuously adjust their content production strategies and push strategies to attract and retain more users. For example, the users' behaviour analytics can help predict news topics that they are likely to be interested in and adjust content release schedules to improve their experience and platform stickiness.

4. Risk control and decision support.

Data analytics also provides news organisations with powerful tools for risk control and decision support. By monitoring the effectiveness of news dissemination in real time, news organisations can quickly identify potential risks and take action before they occur. Data analytics can also predict future news buzz and help news organisations get ahead of the curve. At the same time, it provides data support to management to help optimise resource allocation and content strategy to improve competitiveness in the market.

Challenges in implementing data analysis

While data analytics offers many strategic advantages to the news industry, newsrooms face a number of hurdles in their practical application. Technical limitations, talent shortages and data privacy concerns are all key factors hindering the widespread adoption of data analytics technologies. If these issues are not properly addressed, the full potential of data analytics will be difficult to realise.

1. Inadequate technical infrastructure.

The efficient operation of data analysis requires an advanced technological infrastructure. However, many traditional news organisations are relatively backward in terms of technology and have difficulty applying sophisticated data analysis tools (Napoli, 2011). In contrast, digital news platforms typically have robust technical architectures that are capable of handling

large-scale audience data. The technological lag of traditional media organisations limits their ability to improve the efficiency of news production and dissemination, and hinders competition with digital platforms.

2. Shortage of data analytics talent.

The demand for data analytics talent in journalism far outstrips the supply. Many traditional news organisations lack the expertise to data analytics and tech companies. So, digital platforms are better able to attract these highly skilled talents. As a result, news organisations are faced with a competitive competition for talent, unable to quickly assemble a professional team to drive the adoption of data analytics technology. To address this issue, media organizations need to increase training and invest in technology to become more competitive.

3. Data privacy and ethical issues.

With the proliferation of data analytics technologies, news organisations are facing increasing privacy and ethical challenges when collecting and using user data (Chen, 2023). Especially in countries and regions where laws are more strictly grounded, the protection of the users' privacy has become particularly important. News organisations need to find a balance between data analytics and privacy protection to ensure that they do not infringe on the legitimate rights and interests of their users. In addition, personalised recommendation systems sometimes lead to the "information cocoon effect", which limits the users' vision to the content pushed by the algorithm, weakening the breadth and diversity of news dissemination.

4. Data quality and access challenges.

Effective data analysis relies on high-quality data, but many news organisations have deficiencies in data collection and processing, resulting in data integrity and accuracy not being guaranteed (Nechushtai, 2018). Low-quality data not only affects the accuracy of the analysis results, but also directly weakens the effectiveness of news organisations in news content optimising and advertising decisions. To improve the effectiveness of data analysis, news organisations must first ensure the accuracy and completeness of the data they capture.

Future development and suggestions

As technology continues to evolve, newsrooms must continue to improve their data analytics capabilities. In particular, the application of artificial intelligence and machine learning will further help news organisations optimise their ability to process data and predict news tendencies. These technologies are capable of providing more relevant and timely reporting in an information-exploding environment. In addition, it is important to establish an internal data management system to ensure the quality and security of data. Partnering with technology companies or data service providers can increase the integration and adoption of these technologies.

The shortage of data analytics talent is one of the major challenges facing the news industry. To address this, newsrooms should strengthen data analytics training for their staff and empower traditional reporters and editors with data tools. At the same time, news organisations should also enhance their technical capabilities by attracting external data analytics talent (Heravi & Lorenz, 2020). Partnering with universities and research institutes to leverage their resources to fill the talent shortage in data analytics would be an effective solution.

Against the backdrop of growing concerns about data privacy, news organisations should ensure the legitimacy and compliance of data analytics (Calo, 2013). News organisations should take effective measures in order to handle user data and ensure that data is anonymised. This processing method can not only ensure the effectiveness of data analysis, but also reduce the risk of the users' privacy leakage and enhance public trust.

While personalised news recommendation systems have led to higher user stickiness for newsrooms, they can also lead to information cocooning, where users can only receive limited information that matches their preferences. News organisations can improve the users' experience while reducing information bias by optimising recommendation algorithms to ensure that personalised content coexists with diverse news stories.

Based on data analytics, targeted advertising and paid subscription services will become an important source of revenue for news organisations. By deeply analysing the users' spending habits, newsrooms can provide them with more personalised news content and deliver higher ROI to advertisers. At the same time, news organisations partnering with digital platforms can further explore multi-channel content distribution and monetisation models.

Conclusions

Today, the news industry is in the midst of a profound digital transformation. Data analytics technology offers unprecedented opportunities for news organisations. Not only does it help organisations in producing news content more accurately and optimising ad delivery, but it also enables them to better understand audience needs and improve their stickiness. However, in spite of the tremendous advantages of data analytics technology, news organisations still face a series of difficulties in adopting it, such as insufficient technical infrastructure, shortage of data analytics talent, privacy protection challenges and data quality control issues.

Looking ahead, news organisations need to further invest in data analytics technology and, additionally, continue to improve their technical capabilities. At the same time, more talent must be developed in the sphere of data analytics in order to cope with the changing demands of the news market. By partnering with technology companies and academic institutions,

newsrooms are able to share cutting-edge technology and talent to ensure a competitive edge in the future news ecosystem. In addition, privacy protection and ethics issues are also important issues that cannot be ignored in future. News organisations should conduct data analysis within a legal and compliant framework to ensure public trust in the news industry.

In future, the news industry will rely more on data-driven decision-making. Personalised news push and precision advertising will gradually become the mainstream of the industry. At the same time, news organisations should explore more innovative business models and use data analytics to tap into new revenue streams. By addressing these challenges and leveraging the strategic benefits of data analytics, the journalism industry is poised to be more successful in its digital transformation journey.

REFERENCES

- Bangah, C. J., & Ballhaus, W. (n.d.). *Digital ad spending moves closer to the consumer*. PwC. Retrieved January 12, 2024, from <https://www.pwc.com/gx/en/industries/tmt/media/outlook/changes-in-digital-advertising-spend.html> [in English].
- Calo, R. (2013). Consumer subject review boards: A thought experiment. *Stanford Law Review Online*, 66, 101–102. <https://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-and-big-data-consumer-subject-review-boards/> [in English].
- Carlson, M. (2015). The robotic reporter: Automated journalism and the redefinition of labor, compositional forms, and journalistic authority. *Digital Journalism*, 3(3), 416–431. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976412> [in English].
- Chen, Q. (2023). Fālǔ shì yù xià réngōng zhīnéng de fēngxiǎn shěn sī jí guī zhèng lùjīng [Risk reflection and correction path of artificial intelligence from the perspective of law]. *Law*, 11(6), 6460–6464. <https://doi.org/10.12677/OJLS.2023.116927> [in Chinese].
- Chen, W. (2024). AI shídài wǎngluò shùjù zhuā qǔ jìshù de jīyù yǔ tiǎozhàn tànsuǒ [Exploring the opportunities and challenges of web data extraction technology in the AI era]. *Journal of Computer Science and Technology*, 4(1), 14–17 [in Chinese].
- Cherubini, F., & Nielsen, R. K. (2016). *Editorial analytics: How news media are developing and using audience data and metrics*. University of Oxford. <https://doi.org/10.60625/risj-t8b4-5s83> [in English].
- Fink, K., & Anderson, C. W. (2015). Data journalism in the United States: Beyond the ‘usual suspects’. *Journalism Studies*, 16(4), 467–481 [in English].
- Habibi, M. A., Nasimi, M., Han, B., & Schotten, H. D. (2019). A comprehensive survey of RAN architectures toward 5G mobile communication system. In *IEEE Access* (Vol. 7, pp. 70371–70421). IEEE. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2919657> [in English].
- Henke, N., Bughin, J., Chui, M., Manyika, J., Saleh, T., Wiseman, B., & Sethupathy, G. (2016, December 7). *The age of analytics: competing in a data-driven world*. McKinsey. <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-age-of-analytics-competing-in-a-data-driven-world> [in English].
- Heravi, B. R., & Lorenz, M. (2020). Data journalism practices globally: Skills, education, opportunities, and values. *Journalism and Media*, 1(1), 26–40. <https://doi.org/10.3390/journalmedia1010003> [in English].
- Li, L., Chu, W., Langford, J., & Schapire, R. E. (2010). *A contextual-bandit approach to personalized news article recommendation*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/1003.0146v1> [in English].
- Napoli, P. M. (2011). *Audience evolution: New technologies and the transformation of media audiences*. Columbia University Press [in English].

- Nechushtai, E. (2018). Could digital platforms capture the media through infrastructure? *Journalism*, 19(8), 1043–1061. <https://doi.org/10.1177/1464884917725163> [in English].
- Newman, N., Fletcher, R., Schulz, A., Andi, S., Robertson, C. T., & Nielsen, R. K. (2021). *Reuters Institute Digital News Report 2021* (10th ed.). Reuters Institute for the Study of Journalism. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2021-06/Digital_News_Report_2021_FINAL.pdf [in English].
- Paynter, N., Mishra, M., Kreit, B., Mahto, M., & Cantrell, S. (2024, June 11). *Navigating the tech talent shortage*. Deloitte Insights. <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/topics/talent/overcoming-the-tech-talent-shortage-amid-transformation.html> [in English].
- Schlesinger, P., & Doyle, G. (2015). From organizational crisis to multi-platform salvation? Creative destruction and the recomposition of news media. *Journalism*, 16(3), 305–323. <https://doi.org/10.1177/1464884914530223> [in English].
- Thurman, N., & Schifferes, S. (2012). The future of personalization at news websites: Lessons from a longitudinal study. *Journalism Studies*, 13(5–6), 775–790 [in English].
- Wu, C., Wu, F., Huang, Y., & Xie, X. (2021, July 8). *Personalized news recommendation: A survey*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2106.08934v2> [in English].

УДК 654.195:070]-057.87(73=161.2):378.4(477.86)"364"

Івано-франківські студенти-журналісти на хвилях українського радіо в Чикаго

У статті йдеться про творчу співпрацю кафедри журналістики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та радіо «Українська вечірня трибуна» в Чикаго (США). Вона базується на тому, що на волонтерських засадах студенти щотижня готують 5-хвилинні випуски новин з інформацією про події в західноукраїнських областях.

На основі досвіду такої співпраці простежується взаємозв'язок між інформуванням української діаспори про новини в Україні студентами-журналістами та формуванням у них фахових компетенцій.

Можливість отримувати інформацію з перевірених джерел з материкової України для українців за кордоном сьогодні є дуже важливо, адже через повномасштабну війну росії проти України мільйони наших громадян змушені були виїхати за межі країни в пошуках прихистку за кордоном. Для них є критичним питанням підтримувати зв'язки з Україною, зокрема і через медійні канали, а надто тоді, коли соцмережі перенасичені фейками і московською пропагандою. Одним зі способів донесення такої інформації було, є і, попри все, залишатиметься радіо.

Трансляція актуальних новин студентами Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника через «Українську вечірню трибуну» стала не лише способом інформування діаспори про важливі події під час війни із західноукраїнських областей, але й потужним інструментом розвитку професійних навичок та інтеграції майбутніх журналістів у медійний простір уже з молодших курсів навчання.

Після участі в проєкті співпраці з «Українською вечірньою трибуною» студенти отримують практичні навички з пошуку, перевірки, написання та на читки новин, обробки й монтування звуку. Студенти формують потужне портфоліо і є повністю підготованими фахівцями з радіожурналістики. Вони розуміють специфіку радіомовлення, відчують інформаційні потреби цільової аудиторії і знають, як їх задовольнити.

Водночас, доцільно зауважити, що оскільки діяльність радіо «Українська вечірня трибуна» є недослідженим від початку його існування, ця тема залишається доволі актуальною і потребує вдумливого опрацювання архівів передачі.

Ключові слова: «Українська вечірня трибуна», кафедра журналістики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, новини, компетенції, практико-орієнтоване навчання.

Ірина КОПИСТИНСЬКА

канд. філол. н., доц.

Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, 76018,
Івано-Франківськ, Україна
iryna.kopystunska@pnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-1648-4025

Руслана САВЧУК

канд. філол. н., доц.

Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, 76018,
Івано-Франківськ, Україна
ruslana.savchuk@pnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-1431-9341

© Копистинська І.,
Савчук Р., 2024

IVANO-FRANKIVSK STUDENTS JOURNALISTS ON THE UKRAINIAN RADIO WAVES IN CHICAGO

Iryna KOPYSTYNSKA

PhD in Philology, Associate Professor
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Taras Shevchenko Str., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
iryna.kopystynska@pnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-1648-4025

Ruslana SAVCHUK

PhD in Philology, Associate Professor
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Taras Shevchenko Str., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
ruslana.savchuk@pnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-1431-9341

The article highlights the creative cooperation between the Department of Journalism of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University and the radio “Ukrainian Evening Tribune” in Chicago (USA). It grounds on the fact that on a volunteer basis, students weekly prepare 5-minute news bulletins with information about events in the Western Ukrainian regions.

Based on the experience of such cooperation, there is an interaction between informing the Ukrainian diaspora about news in Ukraine by students journalists and developing their professional competences.

Nowadays, the opportunity to get information from trusted sources from mainland Ukraine is very important for Ukrainians who are abroad, because in view of the fact that due to Russia's full-scale war against Ukraine, millions of our citizens were forced to leave the country in search of refuge abroad. It is a critical issue for them to maintain ties with Ukraine, including media channels. This is especially important while social media is saturated with fake news and Moscow propaganda. Radio was, is and, in spite of everything, will remain one of the ways of conveying such an information. The broadcasting of current news by students of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University via the “Ukrainian Evening Tribune” radio has become not only a way of informing the diaspora about important events during the war from the Western Ukrainian regions, but also a powerful tool for developing professional skills and integrating future journalists into the media space from the first years of study.

After participating in the project with the “Ukrainian Evening Tribune” radio, the students gain practical skills in searching, checking, writing and presenting news, processing and arranging sound. The students build a ground portfolio and become fully trained radio journalism specialists. They understand the specifics of radio broadcasting, feel the information needs of the target audience and know how to satisfy them.

At the same time, it is worth mentioning that since the activities of the “Ukrainian Evening Tribune” radio have been unexplored since its functioning, this issue remains quite relevant and requires a thoughtful studying the archives of this programme.

Keywords: “Ukrainian Evening Tribune”, Department of Journalism of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, news, competences, practice-oriented studying.

Актуальність теми

У сучасних умовах, коли через повномасштабну війну росії проти України мільйони наших громадян змушені були виїхати за межі країни в пошуках прихистку за кордоном, важливо підтримувати зв'язки між ними й Україною, зокрема і через медійні канали. За свідченням міністра закордонних справ Андрія Сибіги, «з початку повномасштабного вторгнення 7,5 млн українців виїхали за кордон і продовжують перебувати там через війну» (Пришляк, 2024). При цьому, за даними Центру економічної стратегії, які базуються на результатах опитування Info Sapiens за листопад-грудень 2024 року, «менше половини біженців планує повернутися» (Михайлишина та ін., 2025). В означеній ситуації українці поповнюють діаспорні громади в різних країнах. Отже, проблема отримання інформації з перевірених джерел з рідної країни для українців за кордоном, а тим більше на фоні засилля фейків та московської дезінформації через соцмережі, є на сьогодні вельми актуальною. Одним із способів донесення такої інформації було, є і, попри все, залишатиметься радіо.

Вагомим для розуміння того, якими джерелами інформації користуються українці в США, є дослідження ALDA (2023) — Європейської асоціації місцевої демократії «Українська діаспора та тимчасово переміщені особи за кордоном після повномасштабного вторгнення». За даними цього дослідження, «джерелами інформації про Україну для діаспорян були названі стрічки новин в Facebook та Instagram, Twitter-акаунти публічних діячів та органів влади, сторінки в соцмережах Президента України, «Українська правда», «Громадське телебачення», Ukr.net, «Україна 24», «Обозреватель», новини телеканалу «1+1», інтернет-видання «Букви», Telegram-канали «Україна в Онлайні», «Україна News Війна», «Офіційний радар тривог», «Говорить Україна», «Оголошення України», сторінки в соцмережах «Телебачення Торонто» та українського громадського активіста Сергія Стерненка, загалом український сегмент соцмереж, українці з України» (с. 151). Розуміємо, що під українським сегментом соцмереж може бути багато каналів-смітюх. Тож роль живого мовлення з України на хвилях радіо є дуже цінним для частини біженців та діаспорян.

Водночас досі гостро стоїть питання підготовки професійних медійників у межах університетської освіти, яка часто є занадто теоретичною. Досі відчувається деякий розрив академічної освіти із практичними вимогами ринку. Тому потрібно шукати можливості залучати студентів до співпраці з конкретними медіа без відриву від навчання, щоб одразу занурювати їх у медійну реальність.

Саме таку можливість знайшли на кафедрі журналістики Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Від листопада 2022 року на кафедрі розпочали співпрацю з діаспорним радіо «Україн-

ська вечірня трибуна», що раз у тиждень транслюється в етері на хвилях 1240 АМ в Чикаго, штат Іллінойс, США. Студенти спеціальності «Журналістика» щотижня на волонтерських засадах готують 5-хвилинні випуски новин з інформацією про події в західноукраїнських областях. Станом на кінець 2024 року юні медійники підготували біля 85 випусків новин.

Ідея започаткувати такий проєкт співпраці належить діаспорній громаді. Зокрема, мешканка Івано-Франківська, працівниця міської ради, Уляна Басараб на початку повномасштабного вторгнення росії до України деякий час проживала в Чикаго (США). Слухаючи діаспорне радіо і заприятелювавши з тамтешньою редакцією «Української вечірньої трибуни», вона звернулася до кафедри журналістики з проханням готувати для діаспорної аудиторії новини з рідного краю. Ідею взялася втілити авторка цієї публікації, доцентка кафедри Ірина Копистинська, яка на той час працювала редакторкою «Українського радіо Карпати» (Суспільне. Івано-Франківськ).

Співробітництво виявилось доволі успішним. У лютому 2024 року ПНУ ім. В. Стефаника та Асоціація «Самопоміч», під егідою якої сьогодні виходить радіо, уклали угоду про співпрацю на 5 років.

Трансляція актуальних новин через «Українську вечірню трибуну» стала не лише способом інформування діаспори про важливі події під час війни із західноукраїнських областей, а й потужним інструментом розвитку професійних навичок та інтеграції майбутніх журналістів у медійний простір вже з молодших курсів навчання.

Отже, актуальність статті зумовлена потребою проаналізувати взаємовплив інформаційного контенту від студентів ПНУ на якісну поінформованість діаспорної спільноти і на формування практичних навичок у студентів-журналістів.

Стан розроблення питання

З огляду на тематику запропонованої статті важливим є стан вивчення проблематики в двох аспектах. Зокрема, це дослідження розвитку діаспорного радіо для українців в США, і насамперед, «Української вечірньої трибуни», та праць, пов'язаних із впливом практикоорієнтованого навчання на розвиток професійних компетенцій майбутніх журналістів.

Стан українського радіомовлення в США є маловивченим науковцями. Однією із спроб дослідити українськомовне радіо за кордоном є праця Т. Гиріної (2018) «До питання періодизації історії українськомовного радіо у світовому медіасередовищі». Однак мусимо не погодитися з думкою дослідниці, яка вказує, що «V етап 1955–1990 рр. характеризувався стагнацією в українськомовному радіопросторі зарубіжних країн. Нових програм практично не створювали, проте радіо залишалося джерелом для обміну інформацією на міжнародному рівні (особливо цінними були двосторонні радіопередавання через «залізну

завісу»). У ці роки користувалися популярністю радіоефіри для груп спеціального зацікавлення: гумористичні (Австралія, 1987 р.), для дітей («Мистецька радіoproграма», США 1956 р.) та жінок («Пісня України», Канада 1959 р.), мистецькі («Карпатська Культурна Година», США 1957 р.), політичні (Аргентина 1959 р., «Пісня України», Канада 1959 р.), рекламні (США, Парагвай 1963 р.), релігійні («Голос правди» США, 1959 р.), спортивні («Українська Спортова Програма», США 1955 р.), студентські (Аргентина 1961 р., США 1963 р., 1965 р., «Студентський Голос» США, 1972 р.), зачитувалися та транслювалися аудіокниги, радіорецензії (Австралія, 1986 р.), готували спецпроекти (США 1957 р.) транслювали мітинги, телефонопередачі / телевізійнорадієві програми («Діялог з модерною Людиною» США, 1968 р.). Для журналістського середовища щорічно проводили «Раут Української Преси і Радіо» та конкурс краси «Міс Українська преса і радіо» (Канада, США) тощо» (с. 127–128).

Водночас, за даними, уміщеними в книзі «Українці в Чикаго й Ілліной в тисячоліття хрещення України», тільки в штаті Іллінойс у цей період започаткувалися українські радіопередачі «Українська вечірня трибуна», 1958 рік, «Недільні дзвони», 1971 рік, «Чули у Чичули», 1975 рік (Маркусь, 1989, с. 311).

Також Т. Гиріна (2017) аналізує особливості українськомовного радіо в США в роботі «Україномовне радіо в інонаціональному культурному середовищі США». Проте авторка знову не згадує «Українську вечірню трибуну», залишаючи її недослідженою. Попри це, мета нашої статті не передбачає глибокого аналізу роботи цього українського радіо і радше є темою для окремої публікації про роль «Вечірньої трибуни» в створенні та розвитку інформаційного середовища для української діаспори.

Водночас погоджуємося з думкою Т. Гиріної (2017), що з дослідження українського діаспорного мовлення можна отримати «уявлення не лише про систему україномовного радіомовлення однієї окремо взятої держави, а й крізь її призму про масштабність діяльності української громади на ниві як збереження власної ідентичності, так і в площині налагодження інформаційної, фінансової, маркетингової взаємодії громади з державними органами та інституціями країни, у якій вони проживають» (с. 62).

У цьому контексті присутніми є дві важливі думки українських науковців. Зокрема, М. Тимошика (2019), який, досліджуючи українську пресу у Великій Британії, зазначає: «Тривале й результативне існування на чужині української преси і книги нині виглядає одним із незбагнених досі феноменів української діаспори» (с. 49). І. Сковронська (2016) стверджує, що «саме друковане слово допомагало українцям діаспори зберігати відчуття причетності до важливих історичних подій і сформувати етнічну спільноту поза межами України» (с. 366). Вважаємо, що ці дві тези, відображають і ситуацію щодо існування українського радіомовлення в США.

Стосовно вивчення проблеми формування фахових компетенцій майбутніх журналістів під час практикоорієнтованого навчання варто зазначити, то це питання доволі добре вивчене та активно обговорюване в академічному середовищі. Цінними є публікації Т. Решетуки та О. Кушнір (2023) «Формування безпекових компетентностей студентів спеціальності 061 Журналістика у фокусі викликів російсько-української війни», М. Нагорняк (2022) «Осягнення професії: методика проведення лабораторних занять із практично орієнтованих курсів за умов дистанційного навчання (на прикладі дисципліни «Радіовиробництво»». Заслуговує на особливу увагу також праця О. Гояна та І. Хоменка (2023) «Телерадіоосвіта в умовах війни: бакалаврські історії кафедри телебачення і радіомовлення». Автори зазначають «телерадіоосвіта в Україні в екстремальних умовах майже у всіх українських школах журналістики отримала завдяки дистанційним та асинхронним формам навчання новий функціональний потенціал, до яких варто віднести передусім безперервність здобуття студентами теоретичних знань і практичних навичок, принциповими особливостями якої були безпека, гнучка комунікація та можливість використовувати навчальні ресурси» (с. 97). У таких умовах на кафедрі журналістики ПНУ й розпочалася співпраця з «Українською вечірньою трибуною». І продиктована вона була бажанням діаспори і, насамперед біженцями, чути голос з рідної землі.

Цінною є і публікація М. Тимошика (2023) «Лицарі Правдивого Слова» в КНУКиМі: як новий громадський рух студентів-журналістів став відомим за кордоном і спричинив збірку на Європремії за кращі публікації» (Тимошик, 2023). Для нас є цікавим досвід творчої співпраці КНУКиМ з тижневиком «Слово Просвіти», адже про творчу співпрацю з медіа, хоч і дещо в іншому форматі, йдеться і стосовно діяльності кафедри журналістики ПНУ. М. Тимошик (2023) зазначає, що «студенти під час вивчення нормативних курсів «Основи журналістики», «Жанри журналістики» й раніше активно писали есеї за різними творчими вправами: «Зорі в калюжах», «Обличчя фотографії на стіні», «Моя хата скраю?», «Про лебедину вірність і людську підлість» тощо. А після підписання угоди про творчу співпрацю між КНУКиМ і редакцією тижневика «Слово Просвіти» кращі результати таких творчих вправ стали постійно оприлюднюватися на шпальтах цього легендарного, найдавнішого в Україні видання» (с. 316–317). Схожа практика, тільки у сфері радіомовлення, відбувається і на кафедрі журналістики ПНУ. На нашу думку, це свідчить про доцільність та ефективність обраних методів навчання.

Завдання статті

Простежити взаємозв'язок між ознайомленням української діаспори про новини в Україні студентами-журналістами та формуванням у них фахових компетенцій.

Виклад основного матеріалу

«Українська вечірня трибуна» транслюється на хвилях 1240 АМ в Чикаго щосередини з 19 до 20 год. Це не окрема радіостанція, а годинна щотижнева радіопрограма, яка виходить під егідою та за фінансової підтримки Асоціації «Самопоміч». Упродовж кількох місяців 2023–2024 рр. програма транслювалася і в Детройті, щоп'ятниці з 19 до 20 год. Однак з певних вагомих причин такі трансляції припинилися.

Коротко зупинимося на історії становлення «Української вечірньої трибуни». «Зародок радіопередачі «Українська вечірня трибуна» сягає 1958 року, коли 8-ий Відділ ООЧСУ розпочав радіопрограму, на якій виступали організації Визвольного Фронту. Після деякої перерви в 1962 році радіопрограму відновлено під назвою «Українська вечірня трибуна». Її керівниками до 1969 року були Михайло Федак та його дружина Ольга. У вересні того року ведення програми перебрали Василь і Любомира Палагнюки [...]» (Маркусь, 1989, с. 311). Ведуча радіо Надія Ільків називає «імена людей у різний час причетних до роботи української «Вечірньої трибуни»: добродій Павликович, Іван Сливка, Михайло Федак та Ольга Федак, подружжя Палагнюків, доктор Харкевич, Левко Боднар, Оленка Гірна, Мирон Луцак, Наталя Ярова [...]» (Романюк, 2023).

У 2023 році «Українській вечірній трибуні» виповнилося 65 років. Останніми роками радіо працює за підтримки Товариства «Самопоміч». Як стверджує віцепрезидент товариства, директор радіопрограми Роман Яцковський, «за стільки років воно перетворилося в професійне радіо. Радіо, яке дуже важливе має значення зараз під час війни з росією [...] Ми тут, у Сполучених Штатах Америки, настільки інформуємо наших сенаторів, наших конгресменів, наших політиків місцевих про те, що відбувається в Україні» (Ukrainian Evening Tribune, 2023).

В українському національному музеї в США збереглися архівні документи програм «Української вечірньої трибуни». За свідченнями кураторки музею Марії Климчак, у архівних папках збереглися радіогодини УВТ, записані «слово в слово, про що говорили наші диктори» (Ukrainian Evening Tribune, 2023).

Сьогодні у програмі «Української вечірньої трибуни» виходить підбірка новин з України, США і світу з ведучим Юрієм Сорокою та новини Чикаго з Оленкою Гірною. Постійними рубриками є медичні новини від доктора Юрія Мельника, культурні новини з України від Віри Бойчук. Наталія Завізіступ веде рубрику «Відомі українці в Америці» та «Цікаві факти», а Катерина Ткаченко — спортивні новини. Нерегулярно виходить рубрика «Історична постать» від Василя Третяка, який розповідає про маловідомі сторінки з біографії відомих українських постатей. А з листопада 2022 року постійною рубрикою, за винятком канікулярного періоду, є 5-хвилинні новини від студентів ПНУ.

Перший випуск студентських новин у програмі «Українська вечірня трибуна» вийшов 17 листопада 2022 року. Його ведуча, тоді другокурсниця Христина Мартинюк, розповіла про відкриття центру «Я — Маріуполь» у Рівному, про освячення соціальної пральні в Бережанах на Тернопільщині та про можливості працевлаштування переселенців на Буковині (Українська вечірня трибуна, 2022). З часом команда студентів-волонтерів розширилася, що сприяло ретельнішій підготовці новин.

Перші випуски були 3-хвилинними і складалися із хронікальних та розгорнутих повідомлень без озвучених коментарів. У кожному випуску почергово звучали, і так спостерігається й досі, новини з однієї або двох-трьох областей — Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської, Рівненської, Волинської, Закарпатської, Тернопільської. Студенти самостійно шукали актуальну інформацію, яка потенційно могла зацікавити українців за кордоном і про яку навряд чи вони самостійно знайдуть інформацію. Переважно це були й залишаються досі новини про події, прямо чи опосередковано пов'язані з війною — про ветеранів, лікування та реабілітацію, допомогу ЗСУ, благодійність, волонтерство, адаптацію переселенців, соціальний захист, ветеранський та переселенський бізнес, релокації підприємств, викриття діяльності російських агентів, фіксування воєнних злочинів та ін.

Однак вже від березня 2023 року студенти почали долучати до випуску новин якомога більше так званих «живих» повідомлень. Їхній відбір відбувався під час занять із «Прямоефірного радіомовлення». При кафедрі журналістики від 2018 року діє студентське радіо Stefanyk-FM: щодня на великій перерві студенти виходять в ефір із випуском новин університету й міста. Обов'язковою для випуску є підготовка власних коментованих новин. Відтак кращі повідомлення чи просто окремі коментарі почали використовувати і для «Української вечірньої трибуни». У такий спосіб поживавлювався ефір і водночас більша кількість студентів отримувала можливість прозвучати на хвилях діаспорного медіа, а отже, й отримати матеріали для власного портфоліо.

Ще більше динаміки з'явилося у випусках для УВТ після започаткування кафедрою діяльності студентського телебачення Stefanyk-TV у жовтні 2023 року. Так, у випусках новин все частіше почали з'являтися повноцінні студентські сюжети та репортажі, які студенти адаптують як аудіоверсії телевізійних матеріалів. При цьому акцент дещо змістився на більшу увагу до Прикарпаття, порівняно з іншими областями, адже студенти працюють на подіях саме в Івано-Франківську. Проте інформація з інших областей все ж залишається і почергово з'являється у випусках новин.

Дуже важливим у цьому контексті є те, що в таких повідомленнях українцям з Чикаго розповідають про те, як живуть українці в тилкових містах і селах, які емоції відчують, як допомагають фронту. Так, серед новин, які дізналися діаспоряни від студентів — це історія відкриття ветерансько-

го бізнесу — зоомагазину — Романа Турика, про бабусині страви від сім'ї переселенців Попових із окупованої Голої Пристані, про історію студента Владислава Рандарука, який переїхав у Прикарпаття із Донеччини і зумів себе реалізувати в новому місті, історії відкриття кав'ярень внутрішньопереміщеними людьми із Маріуполя, Херсона, історії боротьби івано-франківців зі звільнення військовополонених, розповіді про волонтерів, реінтеграцію ветеранів та інші матеріали. Важко переоцінити значення таких розповідей з перших уст на сприйняття українців за кордоном картини життя в Україні. За допомогою таких історій студенти на весь світ розповідають про силу духу і незламність українців.

У листуванні з керівницею проєкту редактор відділу новин «Українська вечірня трибуна» Юрій Сорока так відгукнувся про важливість такої співпраці: «Для наших діаспорних слухачів дуже приємно і цікаво отримувати новини з України “з перших уст” від юних професіоналів — журналістів, а для студентів кафедри це цікава нагода отримати практичний досвід і навички, котрі будуть використані у їхній майбутній професії. Якісна журналістика дуже важлива для формування вільного, демократичного суспільства і забезпечення прозорості діяльності влади. Також це важливий інструмент для формування здорових настроїв суспільства, особливо у цей важкий час війни».

За час функціонування проєкту в ньому вже взяло участь 14 студентів як ведучих. Ще більше студентів оприлюднили в етері свої коментовані повідомлення та адаптовані телесюжети. Щороку контингент студентів, які долучаються до команди, поновлюється. Відбір охочих стати кореспондентами-волонтерами «Української вечірньої трибуни», відбувається із числа кращих студентів під час вивчення дисципліни «Радіовиробництво». Саме під час цього курсу, який викладається в 3 семестрі, другокурсники навчаються створювати радіоновини — від пошуку інформаційного приводу до монтажу інформаційного випуску. Відтак, студенти, які почали співпрацю з діаспорним радіо, отримують індивідуальні завдання з дисципліни. Як правило, починаючи з другого курсу, студенти за бажанням працюють у проєкті впродовж року-двох, а далі передають естафету молодшим наступникам.

За цей час студенти набувають професійного досвіду у сфері радіомовлення, а також формують потужне портфоліо з радіоробіт. Самі студенти стверджують, що участь у проєкті відкриває для них бажані перспективи.

«Такі проєкти дають чудову можливість професійно розвиватися. Я уже зараз пробую працювати для міжнародного радіо. І насправді це дуже крута можливість для студентки, яка тільки стала на шлях кар'єрного зростання», — ділиться другокурсниця Тетяна Фученко (*Студенти-журналісти готують*, 2024). А ось відгук іншої студентки: «Участь у Вечірній трибуні дала неабиякий досвід, оскільки я почала долучатись до неї на 2-му курсі, коли ми вивчали “Радіовиробництво”. Теорія та

практика — це чудове поєднання. Завдяки цьому проєкту я покращила дикцію, дізналась багато лайфхаків про роботу на радіо, навчилась працювати з інформацією, відбирати та перевіряти новини. Вважаю, що продовжувати розвивати цей проєкт варто. Адже він корисний як для нас, так і для діаспори, яку ми інформуємо про події в Україні», — каже третьокурсниця Ангеліна Лис» (*Студенти-журналісти готують*, 2024).

Висновки

Досвід утілення такого практичного проєкту дає нам змогу виділити основні фахові компетенції та навички, які набувають студенти в процесі участі в ньому. Якщо вести мову про компетенції, визначені Стандартом вищої освіти (2019), то серед них виокремимо такі:

1. Загальні: ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК02. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності. ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК07. Здатність працювати в команді.

2. Спеціальні (фахові, предметні): СК 02. Здатність формувати інформаційний контент. СК 03. Здатність створювати медіапродукт. СК 04. Здатність організовувати та контролювати командну професійну діяльність (Міністерство освіти і науки України, 2019).

Стосовно практичних навичок, які отримують студенти, то зазначимо, що це ті професійні вміння, які допоможуть їм легко працювати у сфері радіомовлення. Студенти самостійно не тільки шукають, перевіряють інформацію, створюють тексти та начитують їх, відвідують різні події, записують інтерв'ю, історії, а й монтують звук. Для цього вони використовують програму Audacity, можливості студентської навчальної студії та власної звукозаписувальної техніки. З огляду на все це кафедрою визначено, які фахові навички отримують студенти під час практикоорієнтованого навчання через участь у проєкті підготовки новин для радіо «Українська вечірня трибуна»:

1. Вміння знаходити та перевіряти інформацію.
2. Вміння підбирати інформацію для конкретної цільової аудиторії.
3. Вміння написати текст новини для радіо.
4. Вміння створити сценарій випуску новин для радіо.
5. Вміння працювати зі звукозаписувальною технікою, мікрофоном, диктофоном.
6. Вміння відредагувати звук та змонтувати випуск у спеціалізованих програмах.
7. Вміння адаптувати відеоматеріал в аудіоформат.
8. Володіння технікою мовлення, покращення дикції та загальної мовної грамотності.
9. Вміння користуватися онлайн-інструментами для групової роботи.

Українці в Чикаго отримують важливу, цікаву та актуальну інформацію про події із західноукраїнських областей з перших уст і завдяки цьому в них формується картина реального життя в Україні.

З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що після участі в проєкті співпраці з «Українською вечірньою трибуною» студент виходить зі сформованим портфоліо і є повністю підготованим фахівцем з радіожурналістики, який розуміє специфіку радіомовлення, відчуває інформаційні потреби цільової аудиторії і знає, як їх задовольнити. Водночас доцільно наголосити, що, оскільки діяльність радіо «Українська вечірня трибуна» є недослідженою від початку його існування, ця тема продовжує бути доволі актуальною і потребує вдумливого опрацювання архівів передачі.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Гиріна, Т. С. (2017). Україномовне радіо в інонаціональному культурному середовищі США. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*, 1(29), 58–63.
- Гиріна, Т. С. (2018). До питання періодизації історії українськомовного радіо у світовому медіасередовищі. *Поліграфія і видавнича справа*, 1(75), 125–130.
- Гоян, О., & Хоменко, І. (2023). Телерадіоосвіта в умовах війни: бакалаврські історії кафедри телебачення і радіомовлення. *Наукові записки інституту журналістики*, 2(83), 84–100. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2023.83.7>
- Маркусь, Д. (Ред. & Упоряд.). (1989). *Українці в Чикаго й Ілліной: в тисячоліття хрещення України*. Чикаго. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/17394/file.pdf>
- Михайлишина, Д., Самойлюк, М., Томіліна, М., Мироненко, О., Левченко, Є., & Вишлінський, Г. (2025, 20 лютого). *Українські біженці після трьох років за кордоном. Четверта хвиля дослідження*. Центр економічної стратегії. https://ces.org.ua/refugees_fourth_wave/
- Міністерство освіти і науки України. (2019, 20 червня). *Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 061 «Журналістика» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти* (Наказ № 864). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita-zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>
- Нагорняк, М. (2022). Осягнення професії: методика проведення лабораторних занять із практично орієнтованих курсів за умов дистанційного навчання (на прикладі дисципліни «Радіовиробництво»). *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 51, 225–238. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2022.51.11412>
- Пришляк, Н. (2024, 20 грудня). *В МЗС назвали кількість українців, які виїхали за кордон через війну*. УНІАН. <https://www.unian.ua/society/v-mzs-nazvali-kilkist-ukrajinciv-yaki-vijihali-za-kordon-cherez-viynu-12859074.html>
- Решетука, Т., & Кушнір, О. (2023). Формування безпекових компетентностей студентів спеціальності 061 Журналістика у фокусі викликів російсько-української війни. *Communications and Communicative Technologies*, 23, 24–31. <https://doi.org/10.15421/292303>
- Романюк, Р. (2023, 12 травня). *Радіо «Українська Вечірня Трибуна»: ювілей у колі друзів*. Сурма. <https://surma.com.ua/756-radio-ukrainska-vechirnia-trybuna-uvilei-u-koli-druziv.html>
- Сковронська, І. Ю. (2016). Українська еміграційна преса США і Канади як чинник утвердження української державності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки, 3, 850(11), 361–366. <https://is.gd/4JlsuG>

- Студенти-журналісти готують випуски новин для радіо Чикаго і Детройту. (2024, 3 березня). Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. <https://pnu.edu.ua/blog/2024/03/04/54723/>
- Тимошик, М. (2019). Українська преса у Великій Британії: витоки, етапи становлення, джерела живлення, перші часописи. *Український інформаційний простір*, 1(3), 47–100. <https://doi.org/10.31866/2616-7948.3.2019.171392>
- Тимошик, М. (2023). «Лицарі Правдивого Слова» в КНУКиМі: як новий громадський рух студентів-журналістів став відомим за кордоном і спричинив збірку на європремії за кращі публікації. *Український інформаційний простір*, 1(11), 314–336. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279727](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279727)
- Українська вечірня трибуна. (2022). *Chicago 11 – 17 – 22* [Радіопередача]. SoundCloud. https://soundcloud.com/user-984959028/chicago-11-17-22?si=7761fca2ba9b425ba6105b1c37d83043&utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing
- ALDA. (2023). *Українська діаспора та тимчасово переміщені особи за кордоном після повномасштабного вторгнення: дослідження*. USAID. <https://is.gd/1GeVMe>
- Ukrainian Evening Tribune. (2023, 9 травня). *Документальне відео до 65-ї річниці програми Українська Вечірня Трибуна* [Відео]. Facebook. <https://is.gd/sUq37C>

REFERENCES

- ALDA. (2023). *Ukrainska diaspora ta tymchasovo peremishcheni osoby za kordonom pislia povnomasshtabnoho vtorhnennia: Doslidzhennia* [The Ukrainian diaspora and temporarily displaced persons abroad after a full-scale invasion: A study]. USAID. <https://is.gd/1GeVMe> [in Ukrainian].
- Hoian, O., & Khomenko, I. (2023). Teleradioosvita v umovakh viiny: Bakalavrski istorii kafedry telebachennia i radiomovlennia [TV and radio education in war times: Bachelor stories of the Department of TV and radio broadcasting]. *Scientific Notes of Institute of Journalism*, 2(83), 84–100. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2023.83.7> [in Ukrainian].
- Hyrina, T. S. (2017). Ukrainomovne radio v inonatsionalnomu kulturnomu seredovyshchi SshA [Ukrainian Radio in a Foreign Cultural Environment US]. *State and Regions. Series: Social Communications*, 1(29), 58–63 [in Ukrainian].
- Hyrina, T. S. (2018). Do pytannia periodyzatsii istorii ukrainskomovnoho radio u svitovomu mediaseredovyshchi [To the issue of the periodization of the Ukrainian community radio history in the world media environment]. *Printing and Publishing*, 1(75), 125–130 [in Ukrainian].
- Markus, D. (Ed. & Comp.). (1989). *Ukrainci v Chikago y Illinoi: V tysiacholittia khreshchennia Ukrainy* [Ukrainians in Chicago and Illinois: Commemorating the Millennium of Christianity in Ukraine]. Chikaho. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/17394/file.pdf> [in Ukrainian].
- Ministry of Education and Science of Ukraine. (2019, June 20). *Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 061 "Zhurnalistyka" dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity* [On approval of the higher education standard in the specialty 061 "Journalism" for the first (bachelor's) level of higher education] (Order No. 864). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf> [in Ukrainian].
- Mykhailiyshyna, D., Samoiluk, M., Tomilina, M., Myronenko, O., Levchenko, Ye., & Vyshlinskiy, H. (2025, February 20). *Ukrainski bizhentsi pislia trokh rokiv za kordonom. Chetverta khvylya doslidzhennia* [Ukrainian refugees after three years abroad. The fourth wave of the research]. Centre for Economic Strategy. https://ces.org.ua/refugees_fourth_wave/ [in Ukrainian].

- Nahorniak, M. (2022). Osiahnennia profesii: Metodyka provedennia laboratornykh zaniat iz praktychno orientovanykh kursiv za umov dystantsiinoho navchannia (na prykladi dystsypliny "Radiovyrobnnytstvo") [Occupation of profession: Methodology of laboratory classes from practically-oriented courses under distance learning (On an example of discipline "Radioproduction")]. *Visnyk of the Lviv University. Series: Journalism*, 51, 225–238. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2022.51.11412> [in Ukrainian].
- Pryshliak, N. (2024, December 20). V MZS nazvaly kilkist ukraintsiv, yaki vyikhaly za kordon cherez viinu [The Ministry of Foreign Affairs announced the number of Ukrainians who went abroad because of the war]. UNIAN. <https://www.unian.ua/society/v-mzs-nazvali-kilkist-ukrajinciv-yaki-vijihali-za-kordon-cherez-viynu-12859074.html> [in Ukrainian].
- Reshetukha, T., & Kushnir, O. (2023). Formuvannia bezpekovykh kompetentnosti studentiv spetsialnosti 061 Zhurnalistyka u fokusi vyklykiv rosiisko-ukrainskoi viiny [Formation of security competences of students of the specialty 061 Journalism focusing on the challenges of the Russian-Ukrainian war]. *Communications and Communicative Technologies*, 23, 24–31. <https://doi.org/10.15421/292303> [in Ukrainian].
- Romaniuk, R. (2023, May 12). Radio "Ukrainska Vechirnia Trybuna": Yuvillei u koli друзів [Radio "Ukrainian Evening Tribune": Anniversary in the circle of friends]. Surma. <https://surma.com.ua/756-radio-ukrainska-vechirnia-trybuna-uvilei-u-koli-druziv.html> [in Ukrainian].
- Skovronska, I. Yu. (2016). Ukrainska emihratsiina presa SSHa i Kanady yak chynnyk utverdzhennia ukrainskoi derzhavnosti [Ukrainian immigration press of Canada and USA as a factor of adoption of Ukrainian statehood]. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, 3, 850(11), 361–366. <https://is.gd/4JlsuG> [in Ukrainian].
- Studenty-zhurnalisty hotuiut vypusky novyn dlia radio Chykaho i Detroitu [Student journalists prepare news releases for Chicago and Detroit radio]. (2024, March 3). Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. <https://pnu.edu.ua/blog/2024/03/04/54723/> [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M. (2019). Ukrainska presa u Velykii Brytanii: Vytoky, etapy stanovlennia, dzherela zhyvlennia, pershi chasopysy [Ukrainian press in Great Britain: Origin, formation stage, sources, first magazines]. *Ukrainian Information Space*, 1(3), 47–100. <https://doi.org/10.31866/2616-7948.3.2019.171392> [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M. (2023). "Lytsari Pravdyvoho Slova" v KNUKiMi: Yak novyi hromadskyi rukh studentiv-zhurnalistiv stav vidomym za kordonom i sprychynyv zbirku na yevropremii za krashchi publikatsii ["Knights of the Truthful Word" at KNUKiMi: How a new social movement of journalism students became known abroad and led to a collection of European Awards for the best publications]. *Ukrainian Information Space*, 1(11), 314–336. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279727](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279727) [in Ukrainian].
- Ukrainian Evening Tribun. (2022). *Chicago 11 – 17 – 22* [Radio broadcast]. SoundCloud. https://soundcloud.com/user-984959028/chicago-11-17-22?si=7761fca2ba9b425ba6105b1c37d83043&utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing [in Ukrainian].
- Ukrainian Evening Tribune. (2023, May 9). *Dokumentalne video do 65-i richnytsi prohramy Ukrainska Vechirnia Trybuna* [Documentary video for the 65th anniversary of the Ukrainian Evening Tribune program] [Video]. Facebook. <https://is.gd/sUq37C> [in Ukrainian].

ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

HISTORY OF JOURNALISM

УДК 070(510=161.2)"1925"

Консолідувальна місія журналу «Українське Життя» (Харбін, 1925)

Олеся ДРОЗДОВСЬКА

канд. філол. н.

Львівська національна
наукова бібліотека України
імені Василя Стефаникавул. Стефаника, 2,
79000, Львів, Україна

olesyadroz@gmail.com

ORCID 0000-0001-6687-4518

© Дроздовська О., 2024

Актуальність статті зумовлена недостатнім науковим осмисленням історії українського пресовидання першої половини ХХ ст. у Харбіні. Досі мало вивченими залишаються особливості функціонування цих часописів, мета їх створення, основні завдання, тематичні домінанти, ціннісні орієнтири, способи впливу на реципієнта тощо.

Об'єктом розвідки є маловідомий журнал «Українське Життя», який виходив у Харбіні впродовж вересня–листопада 1925 р.

Мета статті — акцентувати об'єднавчу місію цього видання та з'ясувати його значення для української громади Харбіна. У процесі дослідження було виконано низку завдань: вивчено історію створення журналу; відзначено ініціаторів та активних виконавців цього пресового проєкту; проаналізовано контент видання; визначено тематичні групи матеріалів.

Для проведення дослідження застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: аналітичний, системний, контент-аналіз, контекстуальний, біографічний та ін. Наукова новизна: визначено основну мету створення «Українського Життя» (на основі редакційних матеріалів) та з'ясовано його актуальність (за епістолярними матеріалами й відгуками в тогочасній українській пресі), наголошено на консолідувальній місії видання.

У висновках відзначено, що журнал «Українське Життя» був черговою спробою українців Харбіна заявити про свою присутність у Східній Азії. Результати аналізу контенту часопису дають підстави наголошувати, що він був покликаний стимулювати активізацію українського національного життя в Маньчжурії, сприяти об'єднанню діаспорців та їхньому інтегруванню в загальнонаціональний інформаційний простір. Консолідувальну місію журналу реалізовували матеріали (замітки, репортажі), присвячені висвітленню життя української спільноти в Харбіні, подіям українського суспільно-політичного й культурного життя на Буковині, Галичині, Закарпатті, в УСРР, а також у Канаді, США, Чехословаччині.

Ключові слова: Харбін, українська діаспора, українська преса, журнал «Українське Життя», тематика публікацій, Василь Опадчий, Іван Паславський.

CONSOLIDATION MISSION OF THE JOURNAL “UKRAINIAN LIFE” (HARBIN, 1925)

Olesia DROZDOVSKA

PhD in Philology

Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine,

V. Stefanyk Str., 2, 79000, Lviv, Ukraine

olesyadroz@gmail.com

ORCID 0000-0001-6687-4518

The relevance of this article is grounded by the insufficient scientific studying of the history of Ukrainian press publishing in the first half of the 20th century in Harbin. Peculiarities of functioning of these journals, purposes of their creation, main tasks, thematic dominants, value orientations, methods of influencing the recipient, etc., are still insufficiently researched.

The object of studying is the little-known journal “Ukrainian Life”, which was published in Harbin during September–November, 1925.

The aim of this article is to emphasise the unifying mission of this publication and to clarify its significance for the Ukrainian community in Harbin. In the process of the study, a number of tasks are made: the history of the journal’s creation is traced; the initiators and active executors of this press project are noted; the content of the publication is analysed; the thematic groups of materials are determined.

A complex of general scientific and special methods is applied in order to conduct this research: analytical, systemic, content analysis, contextual, biographical, etc. Scientific novelty: the main goal of founding “Ukrainian Life” is determined (based on editorial materials), as well as its relevance is clarified (based on epistolary materials and reviews in the Ukrainian press of that time), and the consolidation mission of this publication is emphasised.

The conclusions note that the journal “Ukrainian Life” was like one more initiative of the Ukrainians in Harbin to declare their presence in East Asia. The results of the analysis of the journal’s content provide reasons to underscore that it was designed to stimulate the activation of Ukrainian national life in Manchuria, to promote the unification of diasporas and their integration into the national information space. The consolidation mission of the journal was implemented by materials (notes, reports), devoted to picturing the life of the Ukrainian community in Harbin, the events of Ukrainian socio-political and cultural life in Bukovyna, Galychyna, Zakarpattia, the Ukrainian SSR, as well as in Canada, the USA, Czechoslovakia.

Keywords: Harbin, Ukrainian diaspora, Ukrainian press, journal “Ukrainian Life”, publication topics, Vasyl Opadchyi, Ivan Paslavskyi.

Актуальність проблеми

За роки державної незалежності України вченими-гуманітаріями здійснено чимало різноаспектних досліджень української преси XIX–XX ст. Проте, зважаючи на масив втраченого (через відомі соціально-політичні катаклізми в XX ст.) чи свідомо знищеного, забороненого, забутого, науковці досі продовжують відкривати Україні та світові малознані факти з історії різних царин національного життя, зокрема пресовидавничої справи. Наукова проблема полягає в з'ясуванні значення і окремих часописів, і їхнього комплексу для формування українського інформаційно-комунікативного простору в Україні та поза її межами, зокрема в Східній Азії. Серед маловідомих пресових презентантів східної української діаспори (її маньчжурсько-китайської гілки), що виходили впродовж першої половини XX ст., — харбінський журнал «Українське Життя». Він був другою спробою, після припинення функціонування газети «Харбінський Вістник» (1924–1925), в забезпеченні українців міста рідномовним пресовим представником. На час підготовки дослідження встановлено, що до наших днів дійшло лише два комплекти цього часопису. Вони зберігаються у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника та Державної наукової архівної бібліотеки (Київ).

Мета статті — визначити основну місію журналу «Українське Життя» і з'ясувати його значення для української громади Харбіна. Для досягнення мети було реалізовано такі *завдання*: досліджено історію створення часопису; відзначено ініціаторів та активних виконавців цього пресового проекту; вивчено відгуки читачів і кореспондентів інших українських часописів про досліджуване видання; встановлено коло авторів; проаналізовано зміст опублікованих у ньому матеріалів. З метою розкриття заявленої проблеми застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: аналітичний, системний, історіографічного аналізу й синтезу, контент-аналізу, контекстуальний, біографічний, узагальнення. *Новизна дослідження*: визначено основну мету заснування журналу «Українське Життя» (за редакційними матеріалами) та з'ясовано його актуальність (на основі епістолярних матеріалів, відгуків у тогочасній краєвій і діаспорній українській пресі). Здійснено аналіз контенту видання і відзначено як основну об'єднавчу місію цього часопису.

Стан вивчення проблеми

Спектр досліджень української преси, яка функціонувала в Україні та світі впродовж XIX–XX ст. надзвичайно широкий і заслуговує окремого наукового осмислення. Згадаємо кілька статей, які демонструють діапазон наукових пошуків, зокрема І. Крупського (2020) (дослідник порушує питання різноаспектного вивчення української преси, яка ви-

ходила «на окраїнах російської імперії» — на Далекому Сході, Кубані та Закавказзі), З. Наконечної (2023), Р. Лаха (2018), І. Рибачок (2019) (присвячені, відповідно, аналізу матеріалів театральної тематики у львівському щоденнику «Новий Час», публікацій Китаєзнавчої проблематики в харбінському журналі «Далекий Схід», дослідженню контенту авґсбурзького журналу «Громадянка» як джерела вивчення діяльності Об'єднання українських жінок на еміграції) та О. Середи (2024) (науковиця не лише реконструювала історію появи в 1941 р. львівського журналу «Наші Дні», а й здійснила титанічну роботу для встановлення кола співробітників часопису та розкриття псевдонімів).

Українські часописи, які виходили в Східній Азії, привертати увагу науковців радше як джерела вивчення історії української діаспори в цьому регіоні. З-поміж таких досліджень — монографія японського вченого Й. Окабе (2021) «Історія японсько-українських відносин 1915–1937 рр.». Четвертий та п'ятий розділи цієї книги (про життя, побут, комерційну діяльність українців Харбіна) дослідник підготував на основі матеріалів, які були опубліковані на сторінках тижневика «Маньчжурський Вістник», що функціонував у Харбіні впродовж 1932–1937 рр. Окремі факти до історії української преси, яка виходила в Китаї впродовж 1917–1944 рр., зафіксовані в монографіях О. Хоменко (2021) «Далекосхідна одісея Івана Світа», В. Черномаза (2017) «Українці в Шанхаї», у наукових розвідках Р. Лаха (2018, 2022), О. Шевченко (2018) та ін.

Пропонована стаття є продовженням серії наших розвідок, присвячених дослідженню історії преси східної української діаспори першої половини ХХ ст. та особам, які були безпосередніми учасниками формування українського інформаційно-комунікативного простору на Далекому Сході, у Сибіру, Маньчжурії та Китаї (Дроздовська, 2017, 2022, 2023а, 2023b, 2024а, 2024b; Дроздовська & Кулеша, 2024; ін.).

Журнал «Українське Життя» (Харбін, 1925) донині не був об'єктом наукових студій. Найбільш деталізовані дані, які дають змогу реконструювати його історію, подав В. Черномаз (2021) в енциклопедичному довіднику «Українці в Китаї». У цьому виданні вміщено словникові гасла, присвячені часописові, його засновникам Василеві Опадчому й Іванові Паславському (Черномаз, 2021, с. 186, 193–194, 357–358). Факти до історії об'єкта нашого дослідження також зафіксовані в неавторизованих спогадах «Українська преса Д. Сходу» (1935), які було опубліковано на шпальтах газети «Маньчжурський Вістник».

Виклад основного матеріалу

Після припинення виходу в лютому 1925 р. газети «Харбінський Вістник» українська громада Харбіна знову залишилася без свого медійного представника. У листі, який надійшов до редакції переми-

шльського «Українського Голосу»¹, повідомлялося про несприятливі для національного поступу обставини. Адресанти наголошували, що розвиток українського громадсько-культурного життя в місті гальмують шовіністично налаштовані росіяни, які, працюючи в різних урядових установах, мали змогу впливати «на цілу політику місцевої китайської влади» ("Українці в Китаю", 1926). Українцям важко було домогтися від Головного поліцейського управління міста реєстрації товариств, отримати офіційний дозвіл на видавання україномовних часописів чи навіть на відкриття «своїх читальні-книгозбірні» ("Українці в Китаю", 1926).

Дослідниця О. Хоменко відзначає, що в 1925 р. «було кілька спроб» легально видавати журнал «Українське Життя» (Хоменко, 2021, с. 34). Однак вони не мали успіху. Ініціативна група Українського видавничого товариства, до якої належали В. Опадчий² та І. Паславський, скористалася досвідом редакції «Харбінського Вістника». Автори згаданого листа відзначали, що в Харбіні немає українців, «які користуються правами екстериторіяльності» й тому вони «змушені шукати чужих покровителів» (Українці в Китаю, 1926). Таким покровителем для «Українського Життя» став редактор газети «Восток»³ японець А. Окавара. Він «за скромну плату» погодився та те, аби «Українське Життя» виходило як щотижневий додаток до цієї газети ("Українська преса Д. Сходу", 1935). Ім'я А. Окавари як редактора-видавця зазначалося у вихідних даних українського часопису.

Перше число «Українського Життя» побачило світ 18 вересня 1925 р.⁴

¹ Дуже близького за змістом листа також отримала редакція львівського щоденника «Діло» (Мудрий, 1926). Адресант цього епістолярного джерела про суспільно-політичні умови життя українців у Харбіні — рада Українського видавничого товариства ("Українці в Китаю", 1926), яке фактично нелегально функціонувало у цьому місті від літа 1924 р. до половини 1926 р. Серед його співзасновників: О. Вансович, В. Опадчий, І. Паславський, Г. Пештич, Ф. Тоцький (Чорномаз, 2021, с. 294).

² Опадчий Василь (1872–1934) — український громадський діяч у Харбіні, меценат. Докладніше про нього див. енциклопедичний довідник «Українців в Китаї» (Чорномаз, 2021, с. 186).

³ Російськомовна щоденна суспільно-політична газета. Виходила у Харбіні впродовж березня–листопада 1925 р. (Vostok, n.d.).

⁴ У дописі Р. Корди-Федоріва (Дрок, 1939, с. 427) помилково зазначаються 1927–1928 рр. видавання журналу. У розвідці О. Малицького (1987, с. 93) та Енциклопедії Української Діаспори ("Українське життя", 1995) помилково наголошується, що «Українське Життя» було відновлене в 1929 р.

Втілити в життя цей пресовий проект вдалося на кошти В. Опадчого, який «кинув сотні карбованців на тижневик» ("Українська преса Д. Сходу", 1935). Без нього, як зазначалося в опублікованих у «Маньджурському Вістнику» спогадах, «і одного числа не появилось б» ("Українська преса Д. Сходу", 1935). Окрім того, В. Опадчий «дав кімнату у себе» для редакції видання, виконував функції адміністратора та експедитора часопису. Фактичним редактором журналу був знаний у Харбіні український громадський діяч І. Паславський (Дроздовська, 2023b). Він не лише вів редакцію «самотужки», але й виконував функції коректора, писав редакційні повідомлення, інші матеріали.

Невеликим був і колектив авторів часопису. «Хто міг володіти пером, почав пробувати свої сили», так узагальнив інформацію про співробітників видання автор спогадів «Українська преса Д. Сходу» (1935). Завдяки аналізу змісту «Українського Життя» і життєписів людей, чиї прізвища як авторів публіцистичних і журналістських текстів зустрічаються на його сторінках, нині можемо назвати кілька осіб, які були серед тих, хто долучився до формування контенту журналу. Це — Олександр Божко¹, Семен Гнатко, Григорій Пештич², Федір Турченко³ та схований під псевдонімом Л. Орленко⁴ дописувач.

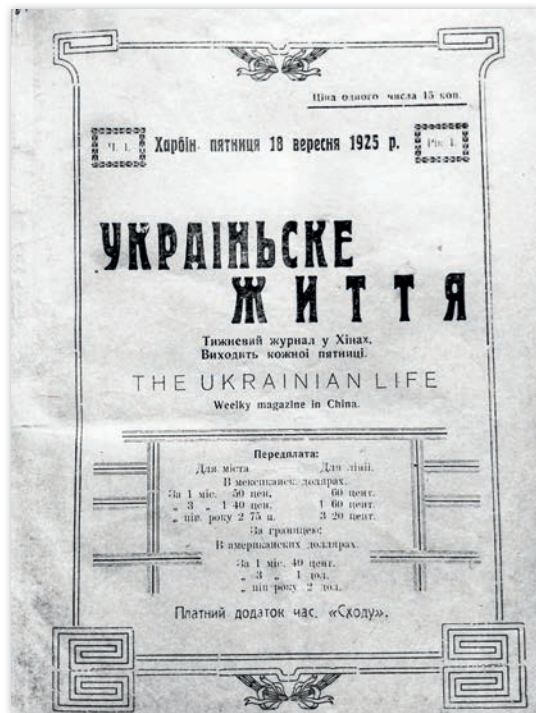

Фото автора

¹ Божко О. (1905–1970) — синолог, український громадський та освітній діяч у Китаї та США. В «Українському Житті» публікувався під псевдонімами Олександр Б. та Александр Б. (Чорномаз, 2021, с. 42).

² Пештич Г. (1858–1935) — український громадський діяч у Харбіні, редактор, журналіст (Чорномаз, 2021, с. 200).

³ Турченко Ф. (1892–1960) — священник Української автокефальної православної церкви у Харбіні (Чорномаз, 2021, с. 295).

⁴ Можливо, цей псевдонім є похідним від прибраного імені Левкович-Орленко, яким свого часу користувався знаний в Зеленому Клині громадський і культурний діяч Іван Мостишан. Відомо, що в 1921 р. він прибув до УСРР (Хоменко, 2021, с. 237). Нині не володіємо інформацією про те, чи повертався він на Далекий Схід, чи перебував на час

Автор цитованих спогадів наголошував на тому, що вихід «Українського Життя» у світ відбувся всупереч низці несприятливих обставин, серед яких: брак співробітників та «розуміння у людей до так важливого діла як преса», відсутність українських шрифтів у друкарні ("Українська преса Д. Сходу", 1935), а також друкарів, які б володіли українською мовою ("До Вш. Читачів", 1935). Не сприяла швидкому зростанню популярності часопису й ідейна роз'єднаність у тогочасній українській громаді Харбіну. Наприклад, до редакції надходили листи, автори яких висловлювали претензії щодо мови видання. Адресанти закликали не використовувати «галицький жаргон» або «галіційсько-мадярсько-уніяцьку мову» чи не писати «по-літературному» ("Українська преса Д. Сходу", 1935). На противагу цьому були й інші реакції на появу нового українського журналу, як-от лист В. Яковенка, опублікований у другому числі «Українського Життя». Висловлюючи радість з приводу виходу у світ єдиного на той час українського пресового видання в Східній Азії, автор не шкодував епітетів — називав часопис «першою ластівкою», що «звеселила» його та навіяла «думки про Рідну Вкраїну», і «ясним променем», який «розбудив рожеві надії на кращі часи, що чекають нашу Батьківщину в будуччині» (Яковенко, 1925, с. 12). Він наголошував, що добре обізнаний із тим, як «при відсутності національної свідомості і що-саме головне, при відсутності серед загалу громадської дисципліни, видання українського часопису є надзвичайно тяжка справа як з морального, так і з матеріального боку» (Яковенко, 1925, с. 12). Про те, що журналові не одразу вдалося здобути популярність, свідчать звернення редакції до читачів, які публікувалися щочисла. Видавці закликали не зволікати з передплатою, просили про поширення єдиного в східноазійському регіоні українського часопису та внесення пожертв на його «пресовий фонд» ("До відома наших", 1925).

Прагнучи привернути увагу якомога ширшої аудиторії, редакція «Українського Життя» пішла й на доволі витратний крок, розіславши по два примірники (з проханням «обмінятись») на адреси низки українських інституцій та часописів, які виходили в Галичині, в українській діаспорі у країнах Європи та Північної Америки ("До В. П. Редакцій і Видавництв", 1925). Серед таких видань — львівське «Діло», нью-джерсівська «Свобода», паризький «Тризуб». На шпальтах цих часописів нам вдалося віднайти матеріали, які це підтверджують¹. Наприклад, кореспондент «Діла» повідомляв: «Принесла нам пошта невеличкий блакитний зшиток 16 сторінок — український журнал, що почав виходити у вересні цього року в Китаю в м. Харбіні... Скромний журнал вказує на

виходу журналу у Харбіні. Ця інформація допомогла б розв'язати ребус, адже з контексту публікацій складається враження, що Л. Орленко в той час знаходився в Маньчжурії.

¹ А саме: «На Далекому Сході. Українці в Китаю» (Діло. Львів, 1925. 7 жовтня), «Українська газета в Азії» (Свобода. Джерсі-Сіті, 1925, 26 жовтня), «Надійшли до редакції» (Тризуб. Париж, 1926, 14 березня).

те, що наші земляки, розкинені по безмежних просторах Азії, позбавлені всяких зв'язків з рідною землею, ловлять у першій мірі далекі відгуки життя своєї батьківщини. ... сухі інформації про те, що діється на Великій Україні та Галицькій Землі, займають найбільше місця в цьому журналі» ("На Далекому Сході", 1925). Співробітник львівського щоденника відзначав брак детальної інформації про життя українців у Харбіні, діяльність тамтешніх українських інституцій. Менш вимогливим був рецензент «Свободи». Він насамперед рекомендував читачам щоденника підтримати передплатою «Українське Життя» і зазначив: «Перше число журналу представляється надзвичайно гарно... [...] Промовив до нас український кольтоніст, що почав творити своє власне життя на грані старих культур, народів Сходу: Японії, Хін і Монголії [...] Привитаймо пробуджене життя на Далекому Сході та замовимо собі журнал таких як ми емігрантів...» (М., 1925).

Загалом вийшло десять чисел часопису. На їхнє видання редакцією було витрачено «поверх 1000 карб.» ("Українська преса Д. Сходу", 1935). Останнє число датоване 27 листопада 1925 р. «Українське Життя» було змушене припинити функціонування через брак коштів на видавання газети «Восток» і відсутність можливості виходити легально як самостійна пресова одиниця. «Примус закрити "Українське Життя", — зазначалося в листі до редакції «Українського Голосу», — дуже прикро вразив харбінську українську громаду» ("Українці в Китаю", 1926). Підсумовуючи історію цього видання, автор спогадів у «Маньджурському Вістнику» підкреслив: «Мале діло зробило своє, по перше серед пригноблених земляків сказало, що ми живемо, що боремось з гнетом, що національний прапор не спущений; ворогам було остереження, що українці не дадуть себе проковтнути, та навпаки гострять саблі до бою» ("Українська преса Д. Сходу", 1935). Ці висновки підтверджують наведені у замітці «Українці про нас» (1925) факти зростання зацікавленості «далекосхідними українцями» та їхнім життям, як-от: редакція перемисьльського «Українського Голосу» звернулася до видавців журналу

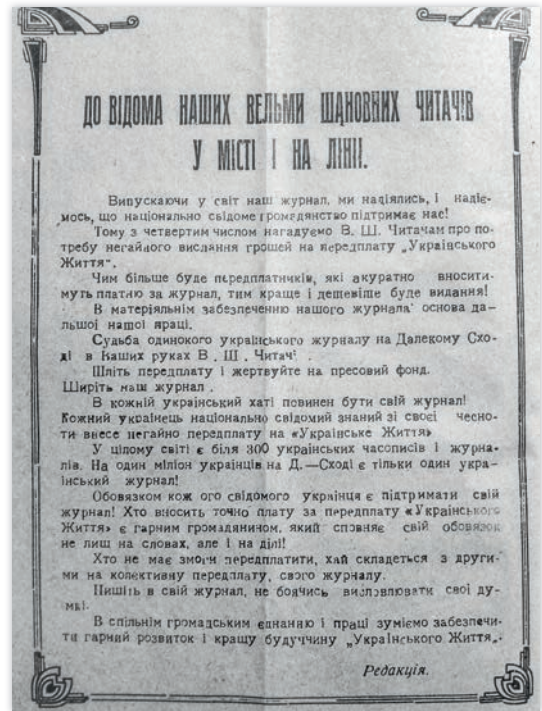

Фото автора

із проханням «відповісти на цілий ряд запитів» про життя українців у Китаї, а Л. Биковський, співробітник Кабінету народного господарства Української господарської академії в Подебрадах, просив надіслати йому «всі українські видання Д-Сходу останніх 10 років в обмін за видання подані ним» ("Українці про нас", 1925).

У вступному слові¹ редакція акцентувала роз'єднаність майже п'ятдесятитисячної української спільноти в Китаї, наголошувала на відсутності в регіоні українських навчальних закладів і рідномовної преси, сталих зв'язків з «Батьківщиною», з українськими інституціями в інших частинах світу, підкреслюючи: «живемо, забуті усіма» ("Вже дев'ятий рік настав...", 1925, с. 1). Саме ці обставини мотивували ініціативну групу приступити до видавання часопису, який став би платформою єднання та праці «за цілковите національно-соціальне визволення Українського народу» ("Вже дев'ятий рік настав...", 1925, с. 1). Соборність та державна незалежність усіх українських земель — основна політична ідея, заради ширення якої створювалося видання ("Вже дев'ятий рік настав...", 1925, с. 1). Редакція також повідомляла, що на шпальтах журналу висвітлюватиме «українське життя на усіх наших землях, на еміграції, в Америці, Канаді і скрізь, де живуть Українці» ("Вже дев'ятий рік настав...", 1925, с. 1).

Основна — консолідувальна — місія журналу реалізовувалася поданням матеріалів, які акцентували проблеми життя української спільноти в Харбіні, ознайомлювали читачів з подіями українського суспільно-політичного, культурного життя на Буковині, Галичині, Закарпатті, в УСРР, а також у Канаді, США, Чехословаччині. Більшість цих публікацій формувала зміст рубрик: «Що діється на Українських землях» (містила підрубрики: «На Радянській Україні», «На Західній Україні», «Закарпатська Україна», «Під румунським постолом»), «На еміграції», «Українське місцеве життя», «Ріжні вісти». Загалом налічуємо 136 інформаційних заміток зазначеного тематичного спрямування, що становить 58 відсотків змісту часопису. З-поміж них — 34 замітки про життя української спільноти у Китаї, 18 — в інших країнах світу та 84 — в материковій Україні.

Тож цілком слушним було згадане раніше критичне зауваження кореспондента «Діла» про те, що в «Українському Житті» домінують «інформації» про події українського суспільно-політичного і культурного життя у різних регіонах України ("На Далекому Сході", 1925). Можливо, саме це робило журнал не надто цікавим для, наприклад, галицької аудиторії. Однак через обмежений доступ до відомостей про життя на розірваних українських землях і в середовищі українських емігрантів у різних країнах світу такий крок редакції часопису, яка прагнула «роз-

¹ Припускаємо, що її автором був І. Паславський.

будити» харбінську українську спільноту, був обґрунтованим. До того ж зазначена обставина і водночас брак співробітників-авторів змушував редакцію вміщувати на сторінках «Українського Життя» матеріали, які були опубліковані в українських часописах, що виходили у Львові, Чехословаччині, Канаді, США, як-от: «Діло», «Нова Україна», «Новий Час», «Світ», «Свобода», «Студентський Вістник», «Український Голос». Серед таких публікацій — розлогі розвідки Никифора Григорієва «Німеччина, Росія й Україна», Микити Шаповала «Хто керує Україною», Миколи Масюкевича «У третю річницю» (присвячена заснуванню в Празі Центрального союзу українського студентства), неавторизовані матеріали «Скоропадський у світлі сучасних історичних спогадів» та «Жидівська колонізація південної України».

Фото автора

З метою стимулювати українців Харбіна до об'єднання та активізації завмерлого національного життя редакція часопису використовувала й мотиваційні можливості та силу переконання творів «красного письменства». У ньому публікувалися поетичні (громадянська лірика) та прозові твори М. Вороного, Б. Грінченка, П. Залозного, П. Капельгородського, М. Костомарова, В. О. Конор-Вілінської, Р. Купчинського, Б. Лепкого, Олександра Олеся, Г. Пирхавки (під псевдонімом Гр. Сибірний), В. Самійленка (під псевдонімом В. Сивенький), Лесі Українки,

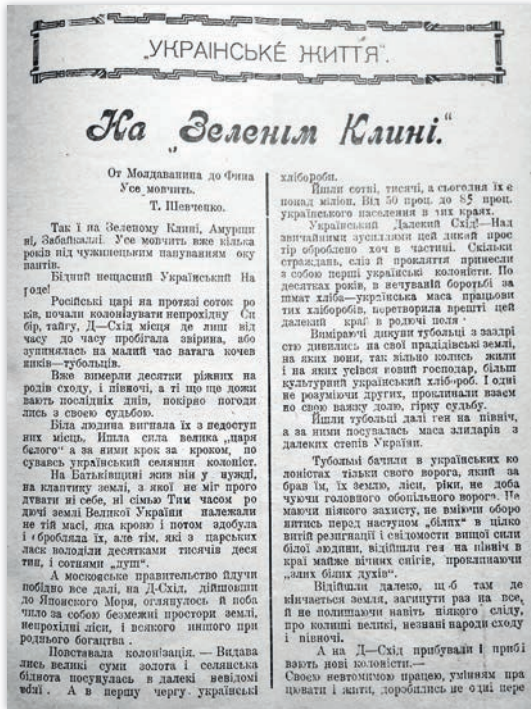

Фото автора

І. Франка, М. Храпка (під псевдонімом М. Диканько), М. Чернявського, Г. Чупринки, Т. Шевченка.

Принагідно видавці намагалися залучати харбінську аудиторію часопису до співучасті в національних проєктах, спрямованих на збереження пам'яті про Національно-визвольні змагання 1917–1921 рр. Наприклад, у коментарях до замітки про створення у Празі Музею визвольної боротьби України редакція закликала читачів обговорити на сторінках журналу питання про те, як краще провести збір матеріалів про події тих часів в Зеленому Кліні й Маньчжурії.

Редактор (І. Паславський) наголошував на важливості цієї ініціативи, адже, як він стверджував, «Д-Схід має багато пам'яток з часів визвольної боротьби України. Багато усякого цінного матеріалу загинуло, но ще багато залишилось у громадян, які ще недавно відігравали чималу роль в українськiм життi Д-Сходу» ("Музей визвольної боротьби України", 1925, с. 10).

Висновки

Харбінський журнал «Українське Життя» — це невеликий епізод історії української преси XIX–XX ст. Його поява в космополітичному Харбіні у другій половині 1920-х рр. (наголосимо: у несприятливих соціальних, політичних, економічних умовах) стала можливою лише завдяки ентузіазму, наполегливості, жертвності й винахідливості його засновників — В. Опадчого й І. Паславського. Часопис, звісно, губиться на фоні таких національних пресових проєктів, як львівське «Діло», нью-джерська «Свобода» та ін., подібні тривалістю функціонування, колом фахових журналістів і яскравих публіцистів, широким спектром порушуваних тем і проблем. Однак він не давав забути про присутність у східноазійському регіоні української громади, виражав її соціокультурну ідентичність і стимулював зростання зацікавленості нею. Надруковані у виданні матеріали акцентували на проблемах життя української спільноти в Харбіні, ознайомлювали читачів з подіями українського суспільно-політичного, культурного життя Буковини, Га-

личини, Закарпаття, а ширше — УСРР, Канади, США, Чехословаччини. Такий добір тематики публікацій був зумовлений прагненням редакції зреалізувати основне завдання журналу — бути тим медійним інструментом, який би сприяв не лише консолідуванню української спільноти Харбіну, а і її інтегруванню в тогочасний український інформаційно-комунікативний простір і на материковій Україні, і в українських діаспорних колах країн Європи та Північної Америки.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Вже дев'ятий рік настав... (1925, 18 вересня). *Українське Життя*, 1, 1–2.
- До В. П. Редакції і Видавництва. (1925, 18 вересня). *Українське Життя*, 1, 16.
- До Вш. Читачів. (1925, 2 жовтня). *Українське Життя*, 3, 16.
- До відома наших вельми шановних читачів у місті і на лінії. (1925, 9 жовтня). *Українське Життя*, 4, 2.
- Дроздовська, О. (2017). Українська преса на Зеленому Клині й у Маньчжурії 1917–1921 рр.: історія функціонування та особистості. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, 7(25), 18–65.
- Дроздовська, О. (2022). Українська преса Сірого та Жовтого клинів у 1917–1918 рр. *Пресознавство*, 1, 101–120. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2022-1-7>
- Дроздовська, О. (2023a). Газета «Харбінський Вістник»: епізод історії українського пресовидання у Китаї. *Український інформаційний простір*, 2(12), 167–176. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291179](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291179)
- Дроздовська, О. (2023b). Іван Паславський (1896–1947): колізії біографії, редакторська і журналістська діяльність. *Пресознавство*, 3, 103–126. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2023-3-6>
- Дроздовська, О. (2024a). Маловідомий Іван Шлендик (1889–1946): життя й діяльність (до 135-річчя від дня народження). *Вісник Книжкової палати*, 10, 35–42. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.10\(339\).35-42](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.10(339).35-42)
- Дроздовська, О. (2024b). «The Call of the Ukraine» (1941–1942 рр.): формування іміджу України в інформаційному просторі Східної Азії. *Образ*, 2(45), 86–95. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2024.2\(45\)-86-95](https://doi.org/10.21272/Obraz.2024.2(45)-86-95)
- Дроздовська, О. Р., & Кулеша, Н. М. (2024). Журналістська діяльність Романа Корди-Федоріва (1912–1952). *Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 35(74), 3, 110–116. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.2/18>
- Мудрий, В. (Ред.). (1926, 26 січня). Новинки. *Діло*, 17, 3.
- Дрок, Р. [Корда-Федорів, Р.] (1939). Українці на Далекому Сході: (допис з Харбіна). *Вістник*, 2(6), 423–427.
- Крупський, І. (2020). Українська преса на окраїнах Російської імперії як чинник відстоювання інтересів українства. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 47, 3–10. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2020.47.10500>
- Лях, Р. А. (2018). Китаєзнавчі студії на сторінках часопису «Далекий Схід» 1938–1939 рр. *Китаєзнавчі дослідження*, 2, 35–51. <https://doi.org/10.15407/chinesest2018.02.035>
- Лях, Р. А. (2022). Огляд української преси в Китаї 1932–1944 років. *Вісник НТШ*, 67, 93–96.
- М. (1925, 26 жовтня). Українська газета в Азії. *Свобода*, 249, 2.
- Малицький, О. (1987). Українські й тематично українські періодичні видання в Китаї. *Журнал українознавчих студій*, 12(2), 92–94.
- Музей визвольної боротьби України. (1925, 18 вересня). *Українське Життя*, 1, 9–10.
- На Далекому Сході: українці у Китаю. (1925, 7 жовтня). *Діло*, 223, 1.

- Наконечна, З. (2023). Газета «Новий Час» (1923–1939 рр.) про театральне життя Галичини. *Пресознавство*, 2, 163–173. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2023-2-9>
- Окабе, Й. (2021). *Історія японсько-українських відносин 1915–1937 рр.* (Н. Гораль, пер.). Видавництво Львівської політехніки.
- Рибачок, І. (2019). Журнал «Громадянка» як джерело до вивчення діяльності Об'єднання українських жінок на еміграції. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичні науки*, 29, 132–138. <https://doi.org/10.25264/2409-6806-2019-29-132-138>
- Середа, О. (2024). Журнал «Наші Дні» (1941–1944 рр.): літопис українського культурного життя під окупацією. *Пресознавство*, 4, 143–159. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2024-4-6>
- Українська преса Д. Сходу. (1935, 27 вересня). *Маньджурський Вістник*, 26(118), 2.
- «Українське життя». (1995). В В. Маркусь (Ред.), *Енциклопедія Української Діаспори: Т. 4. Австралія – Азія – Африка* (с. 220). Наукове Товариство імені Шевченка.
- Українці про нас. (1925, 13 листопада). *Українське Життя*, 9, 12–13.
- Українці в Китаю. (1926, 31 січня). *Український Голос*, 5(336), 1.
- Хоменко, О. (2021). *Далекосхідна одісея Івана Світа*. Laugus.
- Чорномаз, В. А. (Уклад.). (2021). *Українці в Китаї* [Довідник]. Гельветика.
- Чорномаз, В. А. (2017). *Українці в Шанхаю (перша половина XX ст.)*. Знання України.
- Шевченко, О. М. (2018). Українці в Шанхаї (1930–1940 рр.). *Китаєзнавчі дослідження*, 2, 73–98. <https://doi.org/10.15407/chinesest2018.02.073>
- Яковенко, В. (1925, 25 вересня). Лист до редакції журналу «Українське Життя» в м. Харбині. *Українське Життя*, 2, 12–13.
- Vostok: ježdennvnaja obščestvenno-političeskaja gazeta. (n.d.). Databáze Národní knihovny ČR. Retrieved September 14, 2024, from https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000051506&local_base=SLK

REFERENCES

- Chornomaz, V. A. (2017). *Ukrainci v Shankhaiu (persha polovyna XX st.)* [Ukrainians in Shanghai (first half of the 20th century)]. Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
- Chornomaz, V. A. (Comp.). (2021). *Ukrainci v Kytai* [Ukrainians in China] [Handbook]. Helvetyka [in Ukrainian].
- Do V. P. Redaktsii i Vydavnytstv [To V. P. editorials and publishers]. (1925, September 18). *Ukrainske Zhyttia*, 1, 16 [in Ukrainian].
- Do vidoma nashykh velmy shanovnykh chytachiv u misti i na linii [To note our very dear readers in the city and in the linium]. (1925, October 9). *Ukrainske Zhyttia*, 4, 2 [in Ukrainian].
- Do Vsh. Chytachiv [To the Vs. Readers]. (1925, October 2). *Ukrainske Zhyttia*, 3, 16 [in Ukrainian].
- Drok, R. [Korda-Fedoriv, R.] (1939). Ukrainci na Dalekomu Skhodi: (Dopys z Kharbina) [Ukrainians in the Far East: (A letter from Harbin)]. *Vistnyk*, 2(6), 423–427 [in Ukrainian].
- Drozdovska, O. (2017). Ukrainska presa na Zelenomu Klyni y u Manchzhurii 1917–1921 rr.: Istoriia funktsionuvannia ta osobystosti [Ukrainian press in Zeleny Klyn and Manchuria 1917–1921: History of functioning and personality]. *Proceedings of Research and Scientific Institute for Periodicals*, 7(25), 18–65 [in Ukrainian].
- Drozdovska, O. (2022). Ukrainska presa Siroho ta Zhovtoho klyniv u 1917–1918 rr. [Ukrainian press of Grey Ukraine and Yellow Ukraine in 1917–1918]. *Press Studies*, 1, 101–120. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2022-1-7> [in Ukrainian].
- Drozdovska, O. (2023a). Hazeta "Kharbinskyi Vistnyk": Epizod istorii ukrainskoho presovydannia u Kytai ["Kharbinskyi Vistnyk" newspaper: An episode in history of the Ukrainian press in China]. *Ukrainian Information Space*, 2(12), 167–176. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291179](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291179) [in Ukrainian].

- Drozdovska, O. (2023b). Ivan Paslavskiy (1896–1947): Kolizii biohrafii, redaktorska i zhurnalistska diialnist [Ivan Paslavskiy (1896–1947): Vicissitudes of life, editorial and journalistic activity]. *Press Studies*, 3, 103–126. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2023-3-6> [in Ukrainian].
- Drozdovska, O. (2024a). Malovidomyi Ivan Shlendyk (1889–1946): Zhyttia y diialnist (do 135-richchia vid dnia narodzhennia) [The little-know Ivan Shlendyk (1889–1946): Life and work (on the occasion of his 135th birthday)]. *Bulletin of the Book Chamber*, 10, 35–42. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.10\(339\).35-42](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.10(339).35-42) [in Ukrainian].
- Drozdovska, O. (2024b). "The Call of the Ukraine" (1941–1942 rr.): Formuvannia imidzhu Ukrainy v informatsiinomu prostori Skhidnoi Azii ["The call of the Ukraine" (1941–1942): Shaping the image of Ukraine in the information space of East Asia]. *Obraz*, 2(45), 86–95. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2024.2\(45\)-86-95](https://doi.org/10.21272/Obraz.2024.2(45)-86-95) [in Ukrainian].
- Drozdovska, O. R., & Kulesha, N. M. (2024). Zhurnalistska diialnist Romana Kordy-Fedoriva (1912–1952) [Journalistic activity of Roman Korda-Fedoriv (1912–1952)]. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism*, 35(74), 3, 110–116. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.2/18> [in Ukrainian].
- Khomenko, O. (2021). *Dalekoskhidna odisseia Ivana Svita* [Ivan Svit's Far Eastern odyssey]. Laurus [in Ukrainian].
- Krupskiy, I. (2020). Ukrainska presa na okrainakh Rosiiskoi imperii yak chynnyk vidstoiuvannia interesiv ukrainstva [Ukrainian press on the outskirts of the Russian empire as a factor in defending Ukrainian interests]. *Visnyk of the Lviv University. Series: Journalism*, 47, 3–10. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2020.47.10500> [in Ukrainian].
- Lakh, R. (2018). Kytaiezhnavchi studii na storinkakh chasopysu "Dalekyi Skhid" 1938–1939 rr. [Chinese studies on the pages of the Journal "The Far East" 1938–1939]. *Chinese Studies*, 2, 35–51. <https://doi.org/10.15407/chinesest2018.02.035> [in Ukrainian].
- Lakh, R. A. (2022). Ohliad ukrainskoi presy v Kytai 1932–1944 rokiv [Review of the Ukrainian press in China 1932–1944]. *Visnyk NTSh*, 67, 93–96 [in Ukrainian].
- M. (1925, October 26). Ukrainska gazeta v Azii [Ukrainian newspaper in Asia]. *Svoboda*, 249, 2 [in Ukrainian].
- Malytskyi, O. (1987). Ukrainski y tematychno ukrainski periodychni vydannia v Kytai [Ukrainian and thematically Ukrainian periodicals in China]. *Zhurnal ukraїnoznavchikh studii*, 12(2), 92–94 [in Ukrainian].
- Mudryi, V. (Ed.). (1926, January 26). Novynky [News]. *Dilo*, 17, 3 [in Ukrainian].
- Muzei vyzvolnoi borotby Ukrainy [Museum of the liberation struggle of Ukraine]. (1925, September 18). *Ukrainske Zhyttia*, 1, 9–10 [in Ukrainian].
- Na Dalekomu Skhodi: Ukraintsi u Kytaiu [In the Far East: Ukrainians in China]. (1925, October 7). *Dilo*, 223, 1 [in Ukrainian].
- Nakonechna, Z. (2023). Hazeta "Novyi Chas" (1923–1939 rr.) pro teatralne zhyttia Halychyny ["Novyi Chas" newspaper (1923–1939) about the theatrical life in Galicia]. *Press Studies*, 2, 163–173. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2023-2-9> [in Ukrainian].
- Okabe, Y. (2021). *Istoriia yaponsko-ukrainskykh vidnosyn 1915–1937 rr.* [History of Japanese-Ukrainian relations 1915–1937] (N. Horal, Trans.). Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].
- Rybachok, I. (2019). Zhurnal "Hromadianka" yak dzherelo do vyvchennia diialnosti Obiednannia ukrainskykh zhinok na emihratsii [Hromadianka (the female citizen) journal as a source for the study of the Ukrainian women's association in emigration functioning]. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University. Series: Historical Sciences*, 29, 132–138. <https://doi.org/10.25264/2409-6806-2019-29-132-138> [in Ukrainian].
- Sereda, O. (2024). Zhurnal "Nashi Dni" (1941–1944 rr.): Litopys ukrainskoho kulturnoho zhyttia pid okupatsiieiu [The magazine "Nashi Dni" (1941–1944): Chronicle of Ukrainian cultural life under occupation]. *Press Studies*, 4, 143–159. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2024-4-6> [in Ukrainian].

- Shevchenko, O. M. (2018). Ukraintsi v Shankhai (1930–1940 rr.) [Ukrainians in Shanghai (1930–1940)]. *Chinese Studies*, 2, 73–98. <https://doi.org/10.15407/chinesest2018.02.073> [in Ukrainian].
- Ukrainska presa D. Skhodu [Ukrainian press of the Far East]. (1935, September 27). *Mandzhurskyi Vistnyk*, 26(118), 2 [in Ukrainian].
- "Ukrainske zhyttia" ["Ukrainian Life"]. (1995). In V. Markus (Ed.), *Entsyklopediia Ukrainskoi Diiaspory: T. 4. (Avstraliia – Aziia – Afryka)* [Encyclopedia of Ukrainian Diaspora: Vol. 4 (Australia – Asia – Africa)] (p. 220). Naukove Tovarystvo imeni Shevchenka [in Ukrainian].
- Ukraintsi pro nas [Ukrainians about us]. (1925, November 13). *Ukrainske Zhyttia*, 9, 12–13 [in Ukrainian].
- Ukraintsi v Kytaii [Ukrainians in China]. (1926, January 31). *Ukrainskyi Holos*, 5(336), 1 [in Ukrainian].
- Vostok: ježednevnaia obščestvenno-političeskaja gazeta [Vostok: Daily social and political newspaper]. (n.d.). Databáze Národní knihovny ČR. Retrieved September 14, 2024, from https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000051506&local_base=SLK [in Czech].
- Vzhe deviatyi rik nastav... [The nine year has come...]. (1925, September 18). *Ukrainske Zhyttia*, 1, 1–2 [in Ukrainian].
- Yakovenko, V. (1925, September 25). Lyst do redaktsii zhurnalu "Ukrainske Zhyttia" v m. Kharbini [Letter to the editors of the magazine "Ukrainian Life" in Harbin]. *Ukrainske Zhyttia*, 2, 12–13 [in Ukrainian].

ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ

PUBLISHING AND EDITING

УДК 028.5-048.67(477)

Популяризація дитячого читання в Україні: тенденції та перспективи

Алла МИКОЛАЄНКО
канд. н. із соц. комунік.

Київський національний
університет культури
і мистецтв

вул. Коновальця, 36,
01133, Київ, Україна

alla-mykolaenko@ukr.net

ORCID 0000-0003-2869-8140

© Миколаєнко А., 2024

Популяризація дитячого читання в Україні набуває особливої суспільної важливості в умовах сучасної цифрової епохи, коли діти все більше віддають перевагу гаджетам і соціальним мережам, а не друкованим виданням. Читання є впливовим чинником розвитку мовлення, критичного мислення і творчих здібностей дитини, що сприяє становленню її як освіченої особистості й свідомого громадянина своєї країни.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати популяризацію читання серед дітей в Україні, виявити сучасні методи залучення молодого покоління до книги, визначити основні тенденції, виклики та перспективи розвитку читачької культури в умовах цифрової епохи.

У статті використано методи контент-аналізу наукових джерел, порівняльний аналіз різних практик та підходів до промоції читання в межах різних проєктів для дітей, заходів бібліотек, книжкових виставок.

У роботі осмислено сучасні тенденції популяризації дитячого читання в Україні, що поєднують традиційні та інноваційні методи. Зокрема, розглянуто сучасні рішення видавців у книговидаванні літератури для дітей, залучення до читання в школі, інтерактивні методи роботи бібліотек, а також державні та громадські ініціативи, спрямовані на популяризацію книги серед наймолодшої аудиторії. Розглянуто затверджену урядом Стратегію розвитку читання на 2023–2032 роки, що спрямована на формування культури читання серед дітей та молоді. Окремо взято до уваги роботу сучасних книгарень, які проводять тематичні заходи з популяризації книги серед дітей.

Розглянуто кризу читання, її світовий та український контекст і суспільні впливи. Окреслено основні можливості й перспективи подальшої популяризації дитячого читання з акцентом на те, що є потреба спільних зусиль видавців, бібліотек, освітян, батьків та державних органів для того, щоб книга продовжувала зацікавлювати й розвивати дітей.

Ключові слова: дитяче читання, популяризація читання, криза читання, книговидавання для дітей, література для дітей, Стратегія розвитку читання.

POPULARISATION OF CHILDREN'S READING IN UKRAINE: TENDENCIES AND PROSPECTS

Alla MYKOLAIEENKO

PhD in Social Communications

Kyiv National University of Culture and Arts

36, Ye. Konovalets str.,

01133, Kyiv, Ukraine

alla-mykolaenko@ukr.net

ORCID 0000-0003-2869-8140

The popularisation of children's reading in Ukraine is gaining special social importance in conditions of modern digital epoch, when children increasingly prefer gadgets and social networks to printed publications. Reading is an influential factor in developing speech, critical thinking and creative abilities of children, which contributes to their formation as educated persons and conscious citizens of the country.

The aim of this article is to analyse the promotion of reading among children in Ukraine, to explore modern methods of involving the younger generation in book reading, to identify the main tendencies, challenges and prospects for the development of reading culture in the digital time.

The article uses methods of content analysis of scientific sources, comparative analysis of various practices and approaches to the reading promotion in the aspect of various projects for children, library events, book exhibitions.

This research studies modern trends in popularising children's reading in Ukraine, combining traditional and innovative methods. In particular, editors' modern solutions in publishing literature for children, involvement in reading at schools, interactive methods of library work, as well as state and public initiatives aimed at promoting books among the youngest audience are studied. Approved by the government, The Reading Development Strategy for 2023–2032 is considered. It is aimed at forming a reading culture among children and youth. Additionally, the work of modern bookstores that conduct thematic events in popularising books among children is taken into account.

The reading crisis, its global and Ukrainian context and social impacts are highlighted. The main opportunities and perspectives for further children's reading popularisation are outlined, with an emphasis on the necessity in joint efforts of publishers, libraries, educators, parents and state organisations in order to ensure that books continue to interest and evolve children.

Keywords: children's reading, reading popularisation, reading crisis, book publishing for children, literature for children, Strategy of reading development.

Актуальність проблеми

У сучасному світі, де домінують цифрові технології, зацікавленість читанням серед дітей поступово знижується. Українські видавці, бібліотеки й освітні установи, відіграючи важливу роль у популяризації книги серед дитячої аудиторії, використовують інтерактивні методи та креативні підходи для залучення юних читачів.

Популяризація читання серед дітей наразі є вельми важливою і обов'язковою умовою для формування критичного мислення, становлення гармонійної особистості й свідомості молодого покоління. Регулярне читання сприяє розвитку мовлення, уяви та креативності, а також покращує успішність школярів у навчальному процесі.

Окрім того, популяризація читання справляє помітний вплив на формування національної ідентичності та збереження культурної спадщини попередніх поколінь. Залучення дітей до читання — запорука успішного розвитку не лише особистості, а й суспільства в цілому.

Стан розроблення теми

Популяризація дитячого читання ґрунтується на дослідженнях у галузях видавничої справи, психології, педагогіки, бібліотекознавства. Тема привертала увагу науковців у різних аспектах. Так, однією з важливих проблем є криза читання, яку вивчали Л. Мильченко (2022), Т. Вилегжанина (2011). А. Рубан (2014) розглядала історичний зріз дитячого читання. У контексті книговидавання досвід дитячої літератури розглядали Е. Огар (2012), М. Женченко (2016). Промоцію дитячої книги і читання в аспекті літературної освіти вивчала Т. Качак (2013). Тема привертала увагу бібліотекознавців: Л. Лагута (2024) досліджувала популяризацію читання в бібліотеках України, Т. Яворська (2023) — соціальні мережі бібліотек, І. Хемчян (2010) — роль шкільної бібліотеки в розвитку дитячого читання. Попередні дослідження є важливою ґрунтовною базою вивчення популяризації дитячого читання в Україні, однак, оскільки комплексно ця тема не розглядалася достатньою мірою, не відстежувалися й основні тенденції та перспективи означеного процесу. Водночас означена проблема потребує теоретичного аналізу з огляду на постійний технологічний розвиток та зміни в підходах до книговидавання для дітей.

Завдання статті — проаналізувати тенденції популяризації читання серед дітей, виявити сучасні методи залучення молодого покоління до книги, визначити основні виклики та перспективи розвитку читацької культури дитячої аудиторії в умовах цифрової епохи.

Виклад основного матеріалу

В умовах перевантаження сучасного інформаційного простору та активного поширення цифрових розваг читання є важливим суспільним інструментом для розвитку уваги, аналітичного мислення та емо-

ційного інтелекту дітей. Основне завдання для популяризації читання серед наймолодших читачів полягає в створенні середовища, у якому заохочують дітей до читання та пізнання різноманітної літератури завдяки сучасним технологіям та інтерактивним методам.

Основні тенденції популяризації дитячого читання нині такі:

1. Сучасні видавничі рішення.

Українські видавці активно і постійно впроваджують нові підходи до створення дитячих книжок. Випускаються якісні і яскраві ілюстровані видання, інтерактивні книжки, комікси, які привабливі для аудиторії дітей. Особлива увага нині привернута до літератури українських авторів (Сашко Дерманський, Іван Андрусак, Іван Малкович, Катерина Бабкіна та ін.), твори яких сприяють розвиткові національної ідентичності.

Вивчаючи специфіку дитячого книговидання, Е. Огар (2012) зауважує, що цифрова епоха трансформаційно впливає на дитячу книгу — «прийоми текстотворення, оформлення та книжкового дизайну, стимулює появу альтернативних носіїв контенту» (с. 292). У цьому контексті М. Женченко (2016) додає, що «українська дитяча література в електронному форматі переважно представлена вже традиційними електронними аналогами друкованих видань та мультимедійними виданнями на компакт-дисках, поступово розвиваються й нові види дитячої книги в цифровому форматі: книжкові мультимедійні застосунки для портативних пристроїв і друковані видання з інтерактивним додатком (збагачені книги)» (с. 16). Прикладів сучасних мультимедійних видань для дітей, про які згадують дослідниці, стає дедалі більше, зважаючи на розвиток технологічних можливостей та зростання вимог наймолодших читачів.

Сучасні видавничі рішення може продемонструвати бестселер видавництва «#Книголав» — проект «Книга-мандрівка. Україна», у рамках якого створюються ілюстровані видання та мультфільми у форматі навчальних ігор (заснований у 2017 р.). До серії видань уходять: «Книга-мандрівка. Україна», «Книга-мандрівка. Незалежні», «Книга-мандрівка. Нескорені», «Ці дивовижні українці», «Книжечка-мандрівочка. Міста». На YouTube-каналі «Книга-мандрівка. Україна» можна знайти сім сезонів анімаційних фільмів. Проект створює креативна агенція Green Penguin на чолі з Іриною Тараненко.

Ще один приклад інтерактивного видання — «Франко від А до Я» Богдана Тихолоза й Наталі Тихолоз. Ця книжка є унікальним арт-буком, абеткою, що висвітлює життєвий і творчий шлях Івана Франка. За допомогою спеціального застосунку діти мають змогу оживляти ілюстрації, слухати аудіозаписи творів письменника та дізнаватися нові факти.

Такі видання є зразком того, як сучасні технології можуть продуктивно сприяти пізнанню дітьми своєї країни через книжки українських

митців, видавці яких ідуть у ногу з часом і підкріплюють видавничі навички новітніми технологічними можливостями, перетворюючи читання на пізнавальну й корисну гру.

2. Освітні ініціативи та шкільні програми.

Читання активно інтегроване в освітній процес завдяки оновленим навчальним програмам, урокам літератури, читацьким клубам і позакласним заходам. Учителі використовують інноваційні методики, зокрема інтерактивні обговорення, проектну діяльність, щоб заохочувати дітей до читання.

Шкільні бібліотеки є осередками для формування читацьких навичок учнів. Вони активно застосовують такі інструменти, як: інформаційні стенди та книжкові виставки, дні літературних персонажів, цифрові бібліотеки та електронні підручники.

«Головна роль у розвитку дитячого читання належить шкільним бібліотекам. Сьогодні інформаційні потреби учнівської молоді забезпечують понад 20 тис. шкільних книгозбірень, що входять до мережі освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України» (Мильченко, 2022, с. 13–14). Відповідно шкільні бібліотеки є першочерговим доступним осередком для читання, коли йдеться про школярів. Водночас варто відзначити, що популяризація читання на шкільному рівні має бути логічним продовженням дошкільного етапу, де варто закладати фундаментальну цінність та потребу читання.

3. Інтерактивні методи роботи бібліотек.

Сучасні українські бібліотеки активно впроваджують різноманітні методи для популяризації дитячого читання, зокрема літературні квести та інтерактивні читання, упровадження проектів спільного читання дітей і дорослих.

Взірцем успішного використання таких методів є Національна бібліотека України для дітей, яка регулярно організовує літературні квести, конкурси та інші заходи, а також активно просуває тему заохочення дітей до читання (Національна бібліотека України для дітей, б.д.). У постійній практиці сучасних дитячих бібліотек є майстер-класи та читацькі клуби, наприклад, мережа Львівської муніципальної бібліотеки (Львівська муніципальна бібліотека, б.д.).

Ще одним прикладом інтерактивних методів роботи є проект «Бібліотечне турне «Читаємо, навчаємо» Черкаської обласної бібліотеки для дітей, який потрапив у десятку переможців мистецького конкурсу від Українського інституту книги в 2023 р. та отримав грант від держави на реалізацію. Основним завданням проекту була популяризація читання серед дітей через ігрові форми. Бібліотекарі в громадах провели інтерактивні заходи на основі квестових технологій, що популяризують творчість сучасних українських письменників В. Нестайка, В. Рутківського, Д. Корній (Лагута, 2024).

Власні YouTube-канали ведуть численні бібліотеки для дітей, де розповідають про новинки дитячої літератури, проводять віртуальні зустрічі з письменниками, викладають відео про авторів. Блоги є, зокрема, в Національній бібліотеки України для дітей, обласних і районних бібліотек. Такі канали є важливим складником українського BookTube. Т. Яворська (2023) про YouTube як майданчик для промоції читання зазначає: «Такі проєкти формують певне ком'юніті, що спільно транслює меседж про важливість читання, сприяють активізації взаємодії аудиторії з контентом, розширюють коло зацікавлених у книзі читачів» (с. 24). Крім відеоблогів, бібліотеки для дітей створюють власні акаунти у Facebook, що також наближає їхню діяльність до аудиторії.

4. Громадські та державні ініціативи.

На державному рівні уряд України схвалив Стратегію розвитку читання на 2023–2032 роки «Читання як життєва стратегія» (Кабінет Міністрів України, 2023), яку було розроблено Міністерством культури та інформаційної політики. Реалізація Стратегії передбачає створення потрібних умов для формування звички читання українцями, а також є складником гуманітарної безпеки держави. Це не перша стратегія такого спрямування. Подібні державні стратегії періодично ухвалювали всі уряди незалежної України, проте передбачені в них заходи та дії залишалися переважно лише на папері через брак фінансування.

В Україні функціонують численні книжкові фестивалі та конкурси, які допомагають популяризувати читання та зацікавлювати молодше покоління книгами. Організація книжкових фестивалів, таких як «Книжковий Арсенал», «Книжкова країна» у Києві та «Форум видавців» у Львові, сприяє зацікавленню дітей художніми творами. Зокрема, у програмах фестивалів завжди мають місце окремі проєкти з дитячою літературою та заходами для дітей. Так, у межах «Форуму видавців» (2002–2021) діяв спершу регіональний, а з 2005 р. загальнонаціональний конкурс «Книгоманія», що було створено за аналогією з європейськими програмами.

Помітну роль у популяризації читання серед дітей відіграють також книгарні, які проводять тематичні заходи для наймолодшої аудиторії. До прикладу, в Києві книгарня-кав'ярня «Моя книжкова полиця» проводить дитячі недільні читанки з письменниками та громадськими діячами, лялькові театри, книгарня «Є» — презентації книжок для дітей, літературні читання, майстер-класи. Такі заходи привабливі для відвідування дітьми та безпосередньо впливають на формування ставлення до книги.

У вищевикреслених тенденціях популяризації книги серед дітей на першому місці є залучення сучасних технологій. На цю тему слушно зазначає дослідниця А. Рубан (2014): «Якщо кілька десятиліть тому читач шукав книгу, то зараз книга шукає читача. Ось чому сьогодні так важливо популяризувати книги для дітей та юнацтва... Не важливо, який засіб читання обиратиме дитина — книгу або комп'ютер, де буде текст —

на папері чи на екрані монітора, головним є те, що саме вона читати-ме, як ітиме процес сприйняття й розуміння тексту та яку інформацію, знання надаватимуть різні типи медіа для розвитку юної особистості» (с. 365–366). Тому видавці, бібліотеки, книгарні, освітні установи не обмежують діяльність традиційними методами популяризації читання, а все більше вдаються до використання технологічних можливостей, інтерактивного залучення дітей та батьків до книги. З одного боку, інтернет, гаджети, цифрова епоха змінюють спосіб отримання інформації, а з іншого — відкривають нові можливості для заохочення дітей до читання. Одним із перспективних інструментів у цьому контексті є штучний інтелект, який може стати ефективним засобом підтримки та стимулювання дитячого читання.

Штучний інтелект може суттєво підвищити рівень читацької активності серед дітей завдяки таким можливостям, як: персоналізовані рекомендації (ШІ-алгоритми можуть допомогти аналізувати вподобання дітей і пропонувати книги відповідно до їхніх інтересів); інтерактивні форми навчання (віртуальні асистенти можна використовувати для ведення діалогів із читачами, ставити запитання за прочитаною літературою); створення віртуальних книжкових клубів (дало би змогу дітям обговорювати книги онлайн у зручний час). Водночас важливо зберегти баланс використання технологій та збереження цінностей книги в читанні молодого покоління.

Щоб сповна досягнути зріз проблеми дитячого читання, варто розглянути результати всеукраїнського соціологічного дослідження рівня читання дітей та дорослих у 2024 р., яке проводив Український інститут книги (Шуренкова & Прочуханова, 2024). Згідно з отриманими даними, протягом 2024 р. порівняно з 2023-м в Україні серед аудиторії дітей стала більшою кількість щоденних (на 9 відсотків) і щотижневих (на 5 відсотків) читачів. Кількість дітей, які ніколи не читають на дозвіллі, порівняно зменшилася на 5 відсотків: з 15 відсотків у 2023 р., до 10 відсотків у 2024-му.

За результатами дослідження, найбільше дітям до вподоби самостійно обирати книжки для читання: література з позакласного читання сприймається значно краще, ніж книжки за шкільною програмою. Причиною того, що діти не читають, є відсутність бажання (66 відсотків), наявність інших занять на дозвіллі (29 відсотків), відсутність підтримки з боку ровесників (14 відсотків). Такі дослідження орієнтують у звичках та вимогах молодого покоління до книжок і читання, допомагають запропонувати доречні ідеї популяризації читання, які стануть в нагоді та будуть до вподоби дітям.

Криза читання у світі досі привертає значну увагу дослідників. Так, І. Хемчян (2010) зазначає, що «простежується стійка тенденція до зменшення інтересу до читання не лише в нашій державі, а й у всьому сві-

ті. Це обумовлено впливом економічних факторів, технічним рівнем розвитку суспільства, станом видавничої справи, книжкової торгівлі, бібліотечної справи, рівнем освіти читачів-дітей, наявністю у них вільного часу» (с. 27). Крім названих факторів, варто відзначити зміну способів отримання інформації в цифрову епоху. Електронні пристрої та мобільні застосунки формують інакші моделі сприйняття й розуміння текстів, що часто зводиться до поверхового перегляду замість глибокого аналітичного читання.

Дослідниця Л. Мильченко (2022) наголошує: «попри реалізацію низки заходів та ініціатив, Україні бракує державних програм популяризації читання й залучення до нього дітей раннього віку на кшталт закордонних аналогів. Немає програм підтримки молодих батьків, що мали б мотивувати їх читати малюкам від народження. Потребують розроблення проєкти, що діють упродовж канікул для підлітків. Не розвиваються програми для батьків із дітьми, що спонукатимуть до спільного прочитання літератури й відродження сімейного читання» (с. 15). Можна додати, що проблема читання має аналізуватися в площині родини та популяризації читання з найбільш раннього періоду, що стало би запорукою для вдалої промоції книги пізніше. Читання має розглядатися не лише в контексті освіти, а й у площині родинного виховання: формування звички до книги починається в дитинстві, коли батьки читають дитині вголос, демонструючи позитивний приклад. Т. Качак (2013) наголошує, що «перспективним шляхом промоції читання є «сімейне читання, при якому батьки подають приклад і читають своїм дітям з народження і до того моменту, коли дитина почне самостійно читати і її можна буде зараховувати до активної дитячої читацької аудиторії». Такий підхід створює ранній міцний емоційний зв'язок із читанням, що значно підвищує ймовірність того, що дитина продовжить активно читати в майбутньому у сформувати звичку пізнавати світ через книгу.

Популяризація читання має охоплювати не лише родину, а й суспільство загалом: тільки комплексна стратегія допоможе зробити книгу природною частиною життя дитини ще до шкільного віку, що, своєю чергою, сприятиме її успішному залученню до читання в період навчання та в дорослому житті.

Висновки

1. Популяризація читання серед дітей є важливою місією сучасних видавців, бібліотек, освітніх установ, оскільки має значний вплив на формування критичного мислення, мовленнєвих навичок, уяви та рівня освіченості молодого покоління. Читання сприяє розвитку національної ідентичності та збереженню культурної спадщини.

Сучасні тенденції популяризації дитячого читання охоплюють різноманітні підходи, що поєднують традиційні та інноваційні методи.

Зокрема, видавці активно впроваджують інтерактивні формати книг, розвиваючи електронні видання та мультимедійні додатки. Бібліотеки трансформуються в центри інтерактивного навчання, використовуючи сучасні технології, організовуючи літературні квести, читацькі клуби та заходи з популяризації книг. Освітні заклади також відіграють важливу роль у залученні дітей до читання, впроваджуючи інтерактивні методи навчання та стимулюючи інтерес до літератури. Впроваджені численні громадські та державні ініціативи, зокрема, затверджена урядом Стратегія розвитку читання на 2023–2032 роки, що спрямована на формування культури читання серед дітей та молоді.

2. Цифрова епоха ставить нові виклики перед традиційним книговидавництвом, проте водночас відкриває перспективи для розвитку дитячої літератури через залучення новітніх технологій, таких як штучний інтелект, персоналізовані книжкові рекомендації та віртуальні книжкові клуби.

Згідно з результатами соціологічного дослідження Українського інституту книги, рівень дитячого читання в Україні має позитивну динаміку: зростає кількість щоденних та щотижневих читачів, що свідчить про ефективність застосованих методів популяризації літератури серед дітей. Проте важливо продовжувати роботу в цьому напрямку, зважаючи на світову кризу читання та забезпечуючи баланс між використанням цифрових технологій і традиційних форм читання.

3. Майбутнє дитячого читання в Україні залежить від синергії зусиль усіх зацікавлених сторін — видавців, бібліотек, освітан, батьків та державних органів. Тільки комплексний підхід, що поєднує традиційні та сучасні методи залучення дітей до книг, сприятиме формуванню культури читання та інтелектуального розвитку молодого покоління.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Вилегжаніна, Т. (2011). Криза читання як сучасна проблема світового рівня. *Бібліотечна планета*, 4(54), 4–6.
- Женченко, М. (2016). Дитяча література в електронному форматі: типологічна характеристика, бізнес-моделі. *Вісник Книжкової палати*, 5, 14–17.
- Качак, Т. (2013). Літературна освіта в Україні: промоція дитячої книги і читання. В *Література. Діти. Час* (Вип. 4, с. 239–246). Дятлик М.
- Кабінет Міністрів України. (2023, 3 березня). *Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки* (Розпорядження № 190-р). Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-strategii-rozvytku-chytannia-na-period-do-2032-roku-chytannia-iak-zhyttieva-s190-30323>
- Лагута, Л. (2024, 11 лютого). Популяризація читання в бібліотеках України (Ч. 1). *Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого*. <https://oth.nlu.org.ua/?p=8883>
- Львівська муніципальна бібліотека. (б.д.). *Головна*. Взято 15 березня 2024 року з <https://lmb.lviv.ua/about>

- Мильченко, Л. (2022). Вторинна неграмотність — наслідок кризи читання. *Вісник Книжкової палати*, 1, 7–16. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.1\(306\).7-16](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.1(306).7-16)
- Національна бібліотека України для дітей. (б.д.). *Читання – справа сімейна*. Взято 15 березня 2024 року з <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=7137>
- Огар, Е. (2012). *Дитяча книга в українському соціумі (досвід перехідної доби)*. Світ.
- Рубан, А. І. (2014). Дитяче читання: погляди вчених, педагогів, письменників із давніх часів до сьогодення. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*, 4, 352–367.
- Шуренкова, А., & Прочуханова, О. (2024). Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження рівня читання дітей та дорослих у 2024 році. Український інститут книги. https://drive.google.com/file/d/1Jrd2OmbIQepBKiwnNy4-fQ_Q7_zt6QKz/view
- Хемчан, І. (2010). Вести «у дивовижний квітучий сад»: роль шкільної бібліотеки у розвитку дитячого читання. *Вісник Книжкової палати*, 5, 27–30.
- Яворська, Т. (2023). Соціальні мережі бібліотек як ефективний інструмент промоції книг і читання. *Вісник Книжкової палати*, 4, 21–27. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4\(321\)](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4(321))

REFERENCES

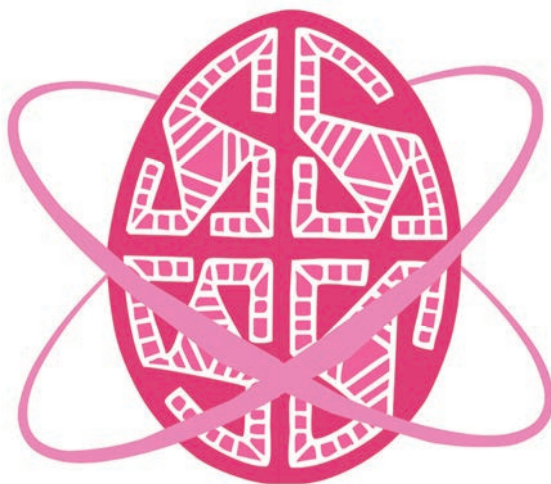
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023, March 3). *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku chytannia na period do 2032 roku "Chytannia yak zhyttieva stratehiia" ta zatverdzhennia operatsiinoho planu yii realizatsii na 2023–2025 roky* [On approval of the Reading Development Strategy for the period until 2032 "Reading as a Life Strategy" and approval of the operational plan for its implementation for 2023–2025] (Order No. 190-r). Uriadovi portal. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-chytannia-na-period-do-2032-roku-chytannia-iaak-zhyttieva-s190-30323> [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2013). Literaturna osvita v Ukraini: Promotsiia dytiachoi knyhy i chytannia [Literary education in Ukraine: Promotion of children's books and reading]. In *Literatura. Dity. Chas* [Literature. Children. Time] (Iss. 4, pp. 239–246). Diatlyk M. [in Ukrainian].
- Khemchian, I. (2010). Vesty "u dyvovyzhnyi kvituchy sad": rol shkilnoi biblioteky u rozvytku dytiachoho chytannia [Leading "to an amazing blooming garden": The role of the school library in the development of children's reading]. *Bulletin of the Book Chamber*, 5, 27–30 [in Ukrainian].
- Lahuta, L. (2024, February 11). *Populiaryzatsiia chytannia v bibliotekakh Ukrainy* [Popularization of reading in libraries of Ukraine] (Pt. 1). Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine. <https://oth.nlu.org.ua/?p=8883> [in Ukrainian].
- Lvivska munitsypalna biblioteka. (n.d.). *Holovna* [Home]. Retrieved March 15, 2024, from <https://lmb.lviv.ua/about> [in Ukrainian].
- Mylchenko, L. (2022). Vtorynna nehramotnist – naslidok kryzy chytannia [Secondary illiteracy is a consequence of the reading crisis]. *Bulletin of the Book Chamber*, 1, 7–16. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.1\(306\).7-16](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.1(306).7-16) [in Ukrainian].
- National Library of Ukraine for Children. (n.d.). *Chytannia – sprava simeina* [Reading is a family affair]. Retrieved March 15, 2024, from <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=7137> [in Ukrainian].
- Ohar, E. (2012). *Dytiacha knyha v ukrainskomu sotsiumi (dosvid perekhidnoi doby)* [Children's book in Ukrainian society (experience of the transitional period)]. Svit [in Ukrainian].
- Ruban, A. I. (2014). Dytiache chytannia: Pohliady vchenykh, pedahohiv, pysmennykiv iz davnykh chasiv do sohodennia [Children's reading: Views of scientists, teachers, writers

- from ancient times to the present]. *Naukovi pratsi Derzhavnoi naukovo-pedahohichnoi biblioteki Ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho*, 4, 352–367 [in Ukrainian].
- Shurenkova, A., & Prochukhanova, O. (2024). *Analitichnyi zvit za rezultatamy vseukrainskoho sotsiologichnoho doslidzhennia rinvia chytannia ditei ta doroslykh u 2024 rotsi* [Analytical report on the results of the all-Ukrainian sociological study of the reading level of children and adults in 2024]. Ukrainskyi instytut knyhy. https://drive.google.com/file/d/1Jrd2Omb1QepBKiwNny4-fQ_Q7_zt6QKz/view [in Ukrainian].
- Vylehzhnina, T. (2011). Kryza chytannia yak suchasna problema svitovoho rinvia [The reading crisis as a modern global problem]. *Bibliotechna planeta*, 4(54), 4–6 [in Ukrainian].
- Yavorska, T. (2023). Sotsialni merezhi bibliotek yak efektyvnyi instrument promotsii knyh i chytannia [Social networks of libraries as an effective tool for promotion of books and reading]. *Bulletin of the Book Chamber*, 4, 21–27. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4\(321\)](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4(321)) [in Ukrainian].
- Zhenchenko, M. (2016). Dytiacha literatura v elektronnomu formati: Typologichna kharakterystyka, biznes-modeli [Children's literature in electronic format: Typological characteristics, business models]. *Bulletin of the Book Chamber*, 5, 14–17 [in Ukrainian].

НОВІ МЕДІА

NEW MEDIA

UDC 001.92:[316.77:004:070]-026.46

Functional Aspects of Defining Popular Science Content in Conditions of Convergent Information Space

Dmytro SPORNYAK

PhD Student

Lviv Polytechnic National
University1/3 Knyaz Roman Str., 79000,
Lviv, Ukraine

dmytro.m.sporniak@lpnu.ua

ORCID 0000-0002-4202-2115

© Spornyak D., 2024

This scientific article studies the problem of identifying the characteristics of content aimed at popularising science as a specific type of information that functions within the framework of a larger scientific process. The dissemination of scientific knowledge among broad audiences that are not involved in scientific activity is a key factor for the public perception of research achievements and, as a result, the implementation of scientifically sound decisions, approaches and principles in everyday life. In addition, popular science content helps to attract potentially interested people to scientific work. Thus, the study of this problem is relevant.

The relevance of this article grounds on defining the phenomenon of popularisation of science at the current stage of development of communication technologies, which involve increasingly closer interaction of various means of data dissemination and allow the formation of holistic information media systems of certain organisations, which, ultimately, leads to the functioning of scientific information as a subject of competition.

Accordingly, it is found that the communication of scientific information within the academic community differs from the process of science popularisation, although it is interconnected with it. The key factors that influence the difference between popular science content and scientific content itself are studied, namely: the form of presentation of scientific information, the target audience and the data transmission platforms.

Thus, in the popularisation of science, specific artistic stylistic techniques are widely used in order to attract and hold the attention of the audience, and a broader context of the realisation of a scientific discovery and its role for society is also provided.

Popular science content is focused on a wide audience that is not directly involved in the scientific process to form a scientific worldview in it and potentially involve it in scientific activity. Such a content operates on an extensive set of topics, partly appealing to political and social issues, as well as popular culture phenomena, which are used to interest readers, viewers or listeners, but which do not distort scientific information.

At the same time, popular science content is informal, extensively uses the capabilities of social networks and websites in their interaction. Such characteristics partly lead to the fact that science popularisation activities are carried out by private, even commercial initiatives, which are in a state of competition. This allows to consider popular science content also as a subject of competition. In turn, in some places, this leads to the emergence of pseudoscientific-popular media that distort scientific knowledge.

Keywords: popularisation of science, popular science content, scientific communication, scientific information.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО КОНТЕНТУ В УМОВАХ КОНВЕРГЕНТНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Дмитро СПОРНЯК

аспірант

Національний університет «Львівська політехніка»

вул. Князя Романа, 1/3, 79000, Львів, Україна

dmytro.m.sporniak@lpnu.ua

ORCID 0000-0002-4202-2115

У цій статті досліджено проблему виокремлення характеристик контенту, спрямованого на популяризацію науки як специфічного виду інформації, що функціонує в межах більшого наукового процесу. Поширення наукових знань серед великих аудиторій, не пов'язаних з науковою діяльністю, є ключовим фактором для суспільного сприйняття результатів досліджень і, як наслідок, імплементації в повсякденне життя науково обґрунтованих рішень, підходів і принципів. До того ж науково-популярний контент сприяє залученню потенційно зацікавлених людей до наукової роботи. Отже, дослідження визначеної проблеми є актуальним.

Новизна статті полягає у визначенні феномену популяризації науки на актуальному сучасному етапі розвитку комунікаційних технологій, які передбачають щораз тіснішу взаємодію різноманітних засобів поширення даних і дають змогу формувати цілісні інформаційні медіасистеми окремих організацій, що, зрештою, спричиняє функціонування наукової інформації в ролі предмета конкуренції.

Відповідно, з'ясовано, що комунікація наукової інформації всередині академічної спільноти відрізняється від процесу популяризації науки, хоч і є взаємопов'язаною з ним. Розглянуто ключові фактори, які впливають на відмінність науково-популярного контенту від власне наукового, а саме: форма подання наукової інформації, цільова аудиторія і платформи передавання даних.

Так, у діяльності з популяризації науки широко використовуються специфічні художні стилістичні прийоми для привернення й утримання уваги аудиторії, а також надається ширший контекст здійснення наукового відкриття та його ролі для суспільства.

Науково-популярний контент орієнтується на широку аудиторію, яка не є безпосередньо причетною до наукового процесу, з метою формування в ній наукового світогляду і її потенційного залучення до наукової діяльності. Такий контент оперує містким набором тем, почасти апелюючи до політичних і соціальних питань, а також явищ популярної культури, які застосовуються для зацікавлення читачів, глядачів чи слухачів, але не спотворюють наукову інформацію. При цьому науково-популярний контент є неформальним, зокрема масштабно використовує можливості соціальних мереж та веб-сайтів у їхній взаємодії. Такі характеристики часто призводять до того, що діяльність з популяризації науки провадять приватні й навіть комерційні ініціативи, що перебувають у стані конкуренції. Це дозволяє вести мову про науково-популярний контент також і як про предмет конкуренції що, своєю чергою, подекуди зумовлює виникнення псевдонауково-популярних медій, які спотворюють наукові знання.

Ключові слова: популяризація науки, науково-популярний контент, наукова комунікація, наукова інформація.

The relevance of the problem

Popularising of scientific knowledge is a specific type of activity, which is different in its characteristics from scientific work itself. If science is aimed at studying and systematising information about objective reality by formulating theories and testing them through experiments and observations, then popularisation of science is a dissemination of already acquired knowledge to as wide a range of society as possible. Its goal is to shape a worldview in society based on scientific data, which ultimately contributes to implementing research results in the everyday life of the community, fosters public interest and support for research (National Academy of Sciences, Engineering, and Medicine, 2017; Fischhoff, 2013; Kappel & Holmen, 2019). In the case where technical means of disseminating information are constantly evolving and increasingly influencing people's lives and decisions, studying the specifics of popularisation of science in order to optimise the effectiveness of this activity is an extremely urgent task.

Problem statement

Knowledge circulating in the information space directly influences people's daily decisions on a range of issues — from personal health to political views. The totality of certain actions ultimately forms a social reality in which all members of a given society coexist. Thus, the information consumed by people has an indirect influence on the functioning of entire social groups. The presence of such possibilities of influencing large groups of people leads to the production, publication and dissemination of false information by interested parties, which, moreover, is distributed by platforms with greater probability when compared to reliable data (Aïmeur et al., 2023). This partly applies to scientific information, which is sometimes being distorted during its transmission. In view of this, it is important to determine characteristics by which popular science content can be defined in order to understand its differences from purely scientific data, which can help minimise its distortion, as well as to further form the most effective methods of disseminating scientific information.

Formulation of the goal and objectives of the scientific article. The goal of the scientific article is to analyse the characteristics of popular science content in conditions of a convergent information space.

The implementation of this goal involves the completion of the following tasks:

- to determine the characteristics that distinguish popular science content from scientific data;
- to identify the main factors that influence the formation of popular science information as a separate phenomenon;
- to outline the peculiarities of distributing popular science information in conditions of convergent information space.

The methodology of this study includes socio-communication and axiological approaches. The main methods applied in this scientific article are analysis, synthesis and generalisation.

State study of the problem

A number of Ukrainian and foreign scientists are engaged in the study of the definition of popular science content and the popularisation of science as a separate phenomenon. O. Kyrylova (2021) differentiates between science journalism, which forms its materials for a highly specialised academic audience in order to familiarise it with current scientific discoveries in a specific sphere, and popular science journalism, which is focused on the dissemination of scientific knowledge among an audience that does not have prior specialised training.

A broader approach to this issue is taken by X. Xia et al. (2022), who single out popular science content in the category of “science and knowledge communication”. Focusing their research on the YouTube platform, scientists came to the conclusion that the characteristics inherent in popular science content can also be found in the communication of knowledge in such spheres as politics, philosophy, cinematography, etc., which go beyond the scope of classical sciences, thus allowing researchers to speak of the existence of a broader category. Z. Li and J. Ma (2021) mention that the popularisation of science, since its inception, has evolved from the simple dissemination of knowledge to the popularisation of scientific ideas, methods, and ethics. The use of social media tools for the science popularisation on the example of Slovakia is studied by N. Vrabec and L. Pieš (2023). The features and tendencies of popularising science in Ukraine are researched by M. Butyrina (2020) and M. Ivanytska (2021). The relationship between the popularisation of scientific knowledge and higher education is studied by Y. Geng and Y. Yan (2021).

Main material presentation

Popularisation of science can be characterised as an activity of disseminating scientific information with the aim of forming a worldview based on a scientific understanding of the world in people and society as a whole. It also aims to attract people, who previously had no relation to this sphere of activity, and to engage them in science. This system of knowledge about the physical world and its phenomena involves unbiased observations and systematic experimentation. It can be argued that conducting research does not necessarily involve disseminating the obtained information to a wide audience, and therefore popularisation of science should be considered as a separate phenomenon that can both accompany the implementation of scientific discoveries and function independently of the ongoing scientific process (“Science”, 2025). In such a case, it is important to understand the main characteristics by which the activity of science popularisation can be determined. To achieve this, three factors that are

of key importance for defining popular science content are highlighted: form of presentation of scientific information; target audience; data transmission platforms. All of them are studied gradually.

Considering that modern scientific activity is rather a collective process of cumulative accumulation of ideas, knowledge and scientific paradigms, which occurs through the cooperation of the global scientific community, involving a large number of scientific and educational organisations and research groups, the communication of discoveries acquires exceptional importance (Kuhn, 1997). The dissemination of data within the scientific community on a global scale requires a presence of clear and coherent norms and requirements for the format of recording information in order to minimise possible distortions and, as a result, to achieve the greatest possible reliability of the final result of research based on previously acquired knowledge. For this purpose, a universal scientific style of writing and speech is elaborated, which includes a clear set of established speech structures and references to common terminology, that is mutually understandable in the scientific community. Accordingly, when publishing scientific works in highly specialised journals, as well as when presenting research findings at various scientific conferences, it is a mandatory requirement to use universally understandable scientific language. The perception of this kind of information requires significant preliminary preparation and familiarisation with the topic being discussed. Therefore, if we perceive the goal of popularising science as involving broad segments of society in the scientific process, direct internal scientific communication cannot be considered a part of this process, but rather its prerequisite, because although a preliminary academic background is required for its understanding, the results of this communication are still relied on by the science popularisers. At the same time, it cannot be ruled out that, due to the educational process, wide audiences possess scientific terminology and can perceive to some extent this kind of scientific communication. The bigger problem in perceiving information presented on the pages of highly specialised scientific publications and at scientific conferences, in this case, is precisely the specific focus and lack of a broader context of the research and its place in physical and social reality.

Based on this, it can be noted that the distinctive characteristic of popular science content in the aspect of the form of information provided is not so much the use or non-use of the scientific style of speech, but rather the provision of more extensive and general explanations and contexts. At the same time, it is important not to overlook the fact that creators of popular science content often use a wide range of stylistic techniques aimed at capturing and holding the audience's attention, which is mostly not observed in direct internal scientific communication. Among these techniques, a few can be distinguished, namely: subjective assessments of a phenomenon, emotional vocabulary, epithets, etc. It is important to clarify that these

techniques should not distort scientific information, but only draw attention to it. Accordingly, they should be separately highlighted, noting that this is precisely the author's addition to the presentation of scientific data. If this is not done, the content cannot be considered popular science.

The difference in the form of popular science content compared to the scientific one is caused by the orientation towards a different audience. As previously mentioned, scientific communication is primarily aimed at familiarising a highly specialised audience with the results of the latest research. On the other hand, popular science communication is addressed to the widest possible segments of society, and should take on more general forms and touch on more common topics before leading the audience to a specific specialised issue. This leads to a difference in the selection of issues. Thus, popular science content can tell not only about the latest relevant scientific research (although it covers them quite often), but also about previous scientific discoveries, classical science and fundamental natural principles. It can be oriented towards explaining the principles of the functioning of society, referring to current political issues and social problems, as well as appeal to popular culture, offering it as a reflection of certain natural or social phenomena, etc. That is, efforts to popularise science operate on a wider range of topics, capturing both current scientific problems and explaining various aspects of everyday life that have long been researched within the scientific domain.

Approaches to popularising science depend on the formats of information transmission, which, in turn, depend on technical capabilities. As of today, the main source of information among Ukrainians is the Internet in general and social networks in particular (Rating Group, 2024). Accordingly, the largest volumes of scientific information are popularised precisely with the help of this communication tool. It is important to clarify that the educational process is also a separate sphere of activity, different from the popularisation of science itself. Although, it can widely use the latter. Education is a key basis in forming a scientific worldview in people. Therefore, it is a prerequisite for the ability to perceive the science popularisation; in some way, it is identical to it in this characteristic. However, by definition, education is formalised and institutionalised, which distinguishes it from other informal means of socialisation and knowledge transfer in society (Lawson & Nakosteen, 2025). On the other hand, popularisation of science is characterised by a lower degree of formalisation or even its absence altogether. Events to popularise science can also include various kinds of science festivals, exhibitions or displays in museums and galleries.

In this study, the main focus is put on the dissemination of scientific information in a convergent information space. It involves the existence and interaction of different forms of data transmission. A wide range of physical and digital methods of information transmission are used as a holistic system for the popularisation of science, in which certain elements comple-

ment each other. This can apply to the combination of digital means of information transmission with physical ones within a single media ecosystem, as well as to the formation of coherent information systems using various formats and tools for data distribution exclusively on the Internet. The most widely used platforms for the dissemination of information on the Internet are social networks, each of which operates according to slightly different principles and involves the use of different content formats. It is important to understand that popular science content must be adapted to the standards of the relevant platforms. For some of them this is easier to do than for others. For example, on the YouTube video hosting platform, it is possible to publish long-format videos, which allows for a broad exploration of complex topics, providing the maximum possible context to the audience. Thus, for popularising science, this platform is quite convenient. On the other hand, in social networks focused on publishing short messages, the most famous of which is X (formerly Twitter), explaining complex topics is possible only in the format of so-called threads — short messages, each of which responds to the previous one and thus forms a logical line of one story. This approach allows to clearly structure information and may even have a positive effect on keeping the reader's attention. However, the limitations of this platform still leave an imprint on the depth of the information provided, not giving room for the use of various stylistic techniques. Additionally, text-based platforms provide fewer opportunities for data visualisation, compared to video hosting sites. Nevertheless, by using both of these platforms, it is possible to simultaneously deeply and visually attractively reveal a scientific issue using the capabilities of YouTube and attract an additional audience using short textual posts on the X social network.

A similar principle of interaction applies to other social networks, which have other ways of disseminating information. For example, the TikTok platform focuses on short-format videos, in which authors present the main elements of the data in a concise form. This approach to covering scientific information limits the possibilities of authors compared to long-format videos, but still, it allows you to reach a different audience and engage it with a specific topic. At the same time, the Instagram social network has several different formats. First of all, there are short videos, almost identical to those found on TikTok. In addition to them, there are also visual posts in the form of images with captions in the description below. In practice, when it is necessary to convey information, it is often displayed in the form of text on pictures. If the text is quite extensive, it is divided into several slides that follow each other within one post (this format is usually called a “carousel”). Both short videos and “carousels” can be used in science popularising. This can be done both by explaining certain scientific knowledge to a wide audience with their help, and by disseminating news about current scientific research in a format that attracts the attention of viewers or readers.

In addition to social networks, an important tool for disseminating information on the Internet are owned by certain organisations websites. They can also be applied in order to popularise science, as the formats for presenting information, design and other possible configurations, that can be freely customised on organisational websites. This allows the creation of visually appealing and engaging scientific data hubs aimed at sparking public interest in science. Usually, media initiatives aimed at popularising science combine several social networks and, quite often, also websites. Thus, modern media engaged in popularising science can use the wide possibilities of a convergent information space, in which various digital sources of information transmission, physical printed publications (usually magazines or books), as well as various kinds of events aimed at popularising science, such as lectures, exhibitions, etc. (all of them complement each other). It is important to understand that unlike internal communication in the scientific community, which takes place at closed conferences and within academic information platforms, the popularisation of science is inherently open.

Conclusions

It can be summarised that in conditions of a convergent information space, popular science content is characterised by a number of factors:

- orientation towards a wide audience;
- extensive explanation of the context of scientific data;
- appliance of various stylistic techniques aimed at attracting and maintaining the audience's attention;
- specific selection of topics, not necessarily related to the most relevant scientific research, but which does not exclude them;
- wide use of the capabilities of social networks and organisational websites in their interaction in order to reach the largest possible number of readers, viewers or listeners.

A key feature of popularising science is also its informality. It is not legally obligatory in comparison with education, and it is also characterised by the lack of clear regulation. All these characteristics contribute to the fact that science popularisation can be carried out by private initiatives, including those that set profit as their goal, that is, are commercial structures which are in a state of competition with each other.

Accordingly, it can be argued that popular science content can be viewed as a specific subject of competition. This often contributes to the emergence of pseudoscientific media, which disseminate information that does not correspond to the scientific worldview and objective facts, but at the same time, use stylistic techniques to pass them off as reliable data. However, this problem touches on issues of media literacy and fact-checking skills which go beyond the scope of this study.

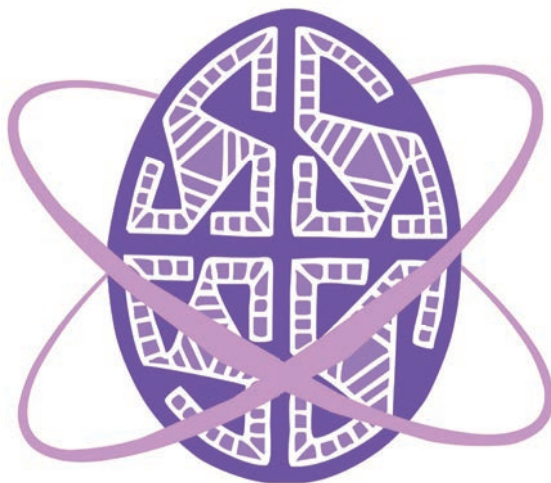
REFERENCES

- Aïmeur, E., Amri, S., & Brassard, G. (2023). Fake news, disinformation and misinformation in social media: A review. *Social Network Analysis and Mining*, 13(1), 30. <https://doi.org/10.1007/s13278-023-01028-5> [in English].
- Butyrina, M. V. (2020). Populiaryzatsiia nauky v Ukraini: Mas-mediini trendy [Popularization of science in Ukraine: Mass media trends]. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Social Communications*, 17. <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/16524> [in Ukrainian].
- Fischhoff, B. (2013). The sciences of science communication. *PNAS*, 110(3), 14033–14039. <https://doi.org/10.1073/pnas.1213273110> [in English].
- Geng, Y., & Yan, Y. (2021). Higher education and science popularization: Can they achieve coordinated growth? *PloS ONE*, 16(9), e0256612. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256612> [in English].
- Ivanytska, M. (2021). Populiaryzatsiia naukovooho kontentu v Ukraini: Na prykladi "Moia nauka", "Kunsht", "Hromadske" (nauka) [Popularization of scientific content in Ukraine: On the example of "Moia nauka", "Kunsht", "Hromadske" (science)]. *Bulletin of the Polytechnic National University: Journalism*, 2(2), 24–32. <https://doi.org/10.23939/sjs2021.02.024> [in Ukrainian].
- Kappel, K., & Holmen, S. J. (2019). Why science communication, and does it work? A taxonomy of science communication aims and a survey of the empirical evidence. *Frontiers in Communicatio*, 4(55), Article 00055. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2019.00055> [in English].
- Kuhn, T. S. (1997). *The structure of scientific revolutions* (Vol. 962). University of Chicago Press [in English].
- Kyrylova, O. (2021). Naukova ta naukovo-populiarna zhurnalistyka: skladnoshchi definitsii poniat i typolohizatsii media [Science and popular science journalism: difficulties of definition and media typology]. *Synopsis: Text, Context, Media*, 27(3), 141–148. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2021.3.3> [in Ukrainian].
- Lawson, R. F., & Nakosteen, M. K. (Eds.). (2025, April 19). Education. In *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/education> [in English].
- Li, Z., & Ma, J. (2021). Science popularization and its ethical standpoint. *Cultures of Science*, 4(2), 74–80. <https://doi.org/10.1177/20966083211037098> [in English].
- National Academy of Sciences, Engineering, and Medicine. (2017). *Communicating science effectively: A research agenda*. The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/23674> [in English].
- Rating Group. (2024, October 28). *Uspikh chy ni? Yak ukraintsi otsiniuiut reformuvannia orhaniv pravoporiadku ta pidtrymku YeS* [Success or not? How Ukrainians assess law enforcement reforms and the EU's support]. <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/uspikh-chi-ni-yak-ukrayinci-ocinyuyut-reformuvannya-organiv-pravoporyadku-ta-pidtrimku-yes.html> [in Ukrainian].
- Science. (2025, April 16). In *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/science/science> [in English].
- Vrabec, N., & Pieš, L. (2023). Popularisation of science and science journalism on social media in Slovakia. *Media Literacy and Academic Research*, 6(1), 206–. <https://doi.org/10.34135/mlar-23-01-12> [in English].
- Xia, H., Ng, H. X., Zhu-Tian, C., & Hollan, J. (2022, June). Millions and billions of views: Understanding popular science and knowledge communication on video-sharing platforms. In *ACM on learning@scale* [Conference proceedings] (pp. 163–174). <https://doi.org/10.1145/3491140.3528279> [in English].

ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА І АРХІВНА СПРАВА

INFORMATION, LIBRARY
AND ARCHIVAL AFFAIRS

УДК 930.25:316.422]:[316.774:004

Трансформація архівної справи в інформаційно-цифровому суспільстві

Стаття присвячена аналізу фундаментальних змін в архівній справі, спричинених переходом до інформаційно-цифрового суспільства. Динамічний розвиток цифрових технологій, експоненційне зростання обсягів цифрової інформації та зміна способів її створення, використання й зберігання спричиняють перед архівними установами безпрецедентні виклики та відкривають нові можливості. Потреба в адаптації традиційних методів архівознавства, забезпечення довгострокового збереження цифрових документів, гарантування їхньої цілісності, а також розроблення ефективних механізмів доступу до цифрових архівів в умовах постійних технологічних змін і наростаючих загроз інформаційній безпеці визначають актуальність дослідження. Метою статті є з'ясування ключових аспектів трансформації архівної справи в умовах цифровізації, виявлення основних проблем і перспектив розвитку цифрових архівів в Україні та світі. Досягнення мети передбачає використання загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-наукових методів, зокрема системно-структурного аналізу — для дослідження компонентів цифрової архівної системи, порівняльно-правового методу — для аналізу законодавства у сфері цифрових архівів та інформаційної безпеки, а також контент-аналізу наукових публікацій і нормативних документів. У публікації досліджено вплив цифровізації на всі етапи життєвого циклу документа — від створення до архівного зберігання та використання. Визначено основні проблеми, пов'язані зі збереженням цифрових документів (технологічна застарілість, міграція даних, відсутність уніфікованих стандартів). Проаналізовано роль метаданих у забезпеченні доступності та автентичності цифрових записів, окреслено ключові виклики інформаційної безпеки цифрових архівів (несанкціонований доступ, втрата даних, кібератаки) та виявлено основні підходи до їх мінімізації. Розглянуто зміни у професійній діяльності архівістів і вимоги до їхньої цифрової компетентності. З'ясовано, що трансформація архівної справи є незворотним процесом, який потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні інновації, оновлення нормативно-правової бази, розвиток професійних компетенцій і забезпечення належного рівня інформаційної безпеки.

Ключові слова: архів, архівна справа, архівні документи, цифрове суспільство, інформаційне суспільство, цифровізація, документ, інформаційна безпека, інформаційні ресурси.

Юрій ГОРБАНЬ

канд. культурології, проф.

Київський національний
університет культури
і мистецтввул. Є. Коновальця, 36,
01133, Київ, Україна

y.i.gorban@gmail.com

ORCID 0000-0001-5837-4409

Олена КАРАКОЗ

канд. іст. н., доц.

Київський національний
університет культури
і мистецтввул. Є. Коновальця, 36,
01133, Київ, Україна

karakozolena02@gmail.com

ORCID 0000-0002-7772-1530

Людмила ПРОКОПЕНКО

канд. культурології, доц.

Київський національний
університет культури
і мистецтввул. Є. Коновальця, 36,
01133, Київ, Україна

lyudmila976@ukr.net

ORCID 0000-0002-9095-8428

© Горбань Ю., Каракоз О.,
Прокопенко Л., 2024

TRANSFORMATION OF ARCHIVAL AFFAIRS IN THE INFORMATION AND DIGITAL SOCIETY

Yurii HORBAN

PhD in Cultural Studies, Professor
Kyiv National University of Culture and Arts
Ye. Konovalets Str., 36,
01133, Kyiv, Ukraine
y.i.gorban@gmail.com
ORCID 0000-0001-5837-4409

Olena KARAKOZ

PhD in History, Associate Professor
Kyiv National University of Culture and Arts
Ye. Konovalets Str., 36,
01133, Kyiv, Ukraine
karakozolena02@gmail.com
ORCID 0000-0002-7772-1530

Liudmyla PROKOPENKO

PhD in Cultural Studies, Associate Professor
Kyiv National University of Culture and Arts
Ye. Konovalets Str., 36
01133, Kyiv, Ukraine
lyudmila976@ukr.net
ORCID 0000-0002-9095-8428

The article is devoted to the analysis of fundamental changes in archival affairs caused by moving to the information and digital society. The dynamic development of digital technologies, the exponential growth of digital information measures and changes in the methods of its creation, usage and storage pose unprecedented challenges and open up new possibilities for archival establishments. The necessity to adapt traditional archival methods, to ensure long-term preservation of digital documents, to guarantee their integrity, as well as to develop effective mechanisms for accessing digital archives in the context of constant technological changes and growing threats to information security determine the relevance of this research. The aim of this article is to clarify key aspects the transforming of archival affairs in the context of digitalisation, to identify the main problems and perspectives for the development of digital archives in Ukraine and in the whole world. Achieving this goal involves the use of general scientific (analysis, synthesis, generalisation), and special scientific methods. In particular, system and structural analysis — for the study of components of the digital archival system, comparative legal method — for the analysis of legislation in the sphere of digital archives and information security, as well as content analysis of scientific publications and regulatory documents. This publication studies the influence of digitalisation on all stages of the document life cycle — from its creation to archival storage and usage. The main problems associated with the preserving of digital documents (technological obsolescence, data migration, lack of unified standards) are identified. The role of metadata in ensuring the accessibility and authenticity of digital records is analysed. The key challenges of information

security of digital archives are outlined (unauthorised access, data loss, cyberattacks), and the main approaches to their minimisation are identified. The changes in the professional activities of archivists and the requirements for their digital competence are studied. It is found out that the transformation of archival affairs is an irreversible process that requires a comprehensive approach that combines technological innovations, updating the regulatory basis, development of professional competencies and ensuring an appropriate level of the information security.

Keywords: archive, archival affairs, archival documents, digital society, information society, digitalisation, document, information security, information resources.

Актуальність теми

Сучасний світ переживає етап глибинної цифрової трансформації, що докорінно змінює способи створення, розповсюдження та споживання інформації. Ми є свідками не просто кількісного зростання даних, а і якісної зміни їхньої природи: панівними стають «народжені в цифрі» (англ.: *born-digital*) документи — електронне листування, бази даних, мультимедійний контент, вебресурси, дані соціальних мереж та інтернету речей (IP, англ.: *Internet of Things, IoT*), обсяги яких вимірюються вже зетабайтами. Означений цифровий вибух ставить перед класичною архівною справою фундаментальні виклики. Традиційні підходи до комплектування, опису, зберігання й використання документів виявляються недостатньо ефективними для управління цифровими інформаційними масивами. Виникає нагальна потреба в адаптації методології архівознавства, розробленні надійних технологій довгострокового збереження цифрових об'єктів (з огляду на їхню вразливість до технологічного старіння носіїв і програмного забезпечення), формуванні механізмів забезпечення автентичності, цілісності та юридичної значущості електронних документів, а також у створенні систем безпечного й ефективного доступу до цифрової архівної спадщини.

В Україні вказана проблематика набуває особливої гостроти й актуальності. З одного боку, країна активно впроваджує політику цифровізації державних послуг та електронного урядування (яскравим прикладом є розвиток платформи «Дія» та систем електронного документообігу), що генерує величезні масиви важливих електронних документів, які потребують належного архівного менеджменту та збереження для забезпечення підзвітності влади та реалізації прав громадян. З іншого боку, повномасштабне російське вторгнення з лютого 2022 року створило безпрецедентні загрози для національної документальної спадщини. Фізичне руйнування архівів на окупованих і прифронтових територіях, вимушене переміщення фондів, а також цілеспрямовані кібератаки на державні інформаційні ресурси загрошують критичну важливість створення захищених цифрових ко-

пій і надійних цифрових архівів. Водночас війна генерує нові масиви цифрових доказів воєнних злочинів, документування яких, як і забезпечення їхнього збереження для майбутніх правових процесів, стало окремим важливим завданням архівної справи.

З огляду на все це, проблеми української архівної системи — недостатнє фінансування, технологічна нерівність між центральними та регіональними архівами, брак уніфікованих національних стандартів щодо роботи з цифровими документами та їхнього довгострокового збереження, а також дефіцит кваліфікованих кадрів, готових до роботи в цифровому середовищі — стають ще більш відчутними. Забезпечення інформаційної безпеки цифрових архівних ресурсів, їхній захист від втрати, пошкодження чи несанкціонованого доступу є питанням національної безпеки. Так, дослідження процесів трансформації архівної справи, аналіз міжнародного досвіду, розроблення науково обґрунтованих підходів до створення й управління цифровими архівами, вдосконалення нормативно-правової бази та системи підготовки кадрів є не просто актуальним науковим завданням, а нагальною потребою для збереження національної пам'яті, забезпечення сталого функціонування держави та захисту прав громадян в умовах інформаційно-цифрового суспільства, що розвивається під впливом глобальних трендів та екстраординарних викликів.

Постановка проблеми

Перехід людства до інформаційно-цифрового суспільства докорінно змінює природу документації, інформаційні потоки та способи роботи з інформацією. Якщо традиційні архіви століттями оперували переважно паперовими носіями, то сьогодні вони стикаються зі зростанням обсягів цифрових документів. Ця зміна парадигми ставить під сумнів ефективність класичних методів архівної справи — від комплектування та експертизи цінності до зберігання та забезпечення доступу. Виникає нагальна потреба в теоретичному осмисленні та практичному розв'язанні комплексу проблем, пов'язаних із забезпеченням довготривалого збереження цифрової документальної спадщини, гарантуванням її автентичності, цілісності та придатності до використання майбутніми поколіннями. Особливої уваги набуває проблема інформаційної безпеки цифрових сховищ у контексті наявних кіберзагроз.

Стан вивчення проблеми

Проблематику цифрової трансформації архівної справи активно досліджують і українські, і зарубіжні науковці. Вагомий внесок у розроблення теоретичних засад цифрового архівознавства зробили такі українські науковці, як Я. Калакура та М. Палієнко (2021), О. Артеменкова (2022) та Л. Приходько (2020). Питанням довгострокового збереження цифрових

об'єктів присвячені дослідження І. Надточого, А. Савича й О. Тімова (2020), а також міжнародні проекти та стандарти, такі як OAIS (Open Archival Information System) (Consultative Committee for Space Data Systems, 2012). Проблеми забезпечення автентичності й цілісності цифрових документів розглядаються в роботах Т. Коробейнікової, Л. Савицької і Л. Крупельницького (2024), а також Л. Халецької (2015), де аналізуються можливості використання електронного підпису, часових позначок і блокчейн-технологій. Аспекти інформаційної безпеки в архівах висвітлюються в працях Ю. Офіцинського та Л. Гриника (2023), Р. Андерсона (Anderson, 2020), Б. Шнайера (Schneier, 2015). Законодавче регулювання цифрових архівів та електронного документообігу в Україні досліджували О. Комаров (2020) та Н. Капітаненко (2024). Важливі практичні аспекти впровадження цифрових технологій в українських архівах висвітлено в публікаціях таких авторів, як О. Перчук, Р. Вовченко та О. Артюх (2023). Варто зазначити вагомий внесок у розбудову архівної справи діяльності Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (УНДІАСД), результати досліджень якого висвітлюються в галузевих та державних (національних) стандартах, програмах, нормах, методичних рекомендаціях, посібниках, довідниках, правилах, інструкціях, аналітичних оглядах, обговорюються на наукових конференціях, семінарах тощо (Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 2025).

Невирішені питання. Попри значну кількість публікацій, низка питань залишається недостатньо з'ясованою. Зокрема, відсутні уніфіковані національні стандарти довгострокового збереження цифрових документів різних форматів. Залишаються дискусійними питання критеріїв експертизи цінності «народжених у цифровому середовищі» документів, особливо динамічних. Потребує вдосконалення нормативно-правова база щодо передачі електронних документів на постійне зберігання й забезпечення їхньої юридичної сили. Недостатньо розроблені й методики управління ризиками інформаційної безпеки в цифрових архівах та підготовки архівістів до роботи в новому технологічному середовищі.

Завдання статті. Метою статті є комплексне висвітлення процесу трансформації архівної справи в умовах становлення інформаційно-цифрового суспільства. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити сутність і ключові характеристики інформаційно-цифрового суспільства та його вплив на архівну галузь;
- проаналізувати основні виклики, пов'язані з комплектуванням, збереженням, обліком і використанням цифрових документів;
- розглянути сучасні технологічні рішення та підходи до забезпечення довгострокової збереженості, автентичності й цілісності цифрових архівних ресурсів;

- окреслити основні загрози інформаційній безпеці цифрових архівів і шляхи їхньої нейтралізації;
- визначити напрями адаптації діяльності архівних установ і професійної підготовки архівістів до вимог цифрової ери.

Виклад основного матеріалу

Перехід до інформаційно-цифрового суспільства характеризується не лише зростанням обсягів інформації, але й докорінною зміною її природи та способів існування. Документи все частіше створюються, існують та використовуються в суто цифровому форматі, оминаючи традиційну паперову стадію. Це стосується управлінської документації, наукових даних, мультимедійних матеріалів, вебсайтів, баз даних, контенту соціальних мереж тощо. Архівні установи, місія яких полягає в збереженні документальної пам'яті суспільства, опиняються перед потребою адаптувати свою діяльність до цих нових реалій (Резнік, 2023).

Одним із найгостріших викликів є забезпечення довгострокового збереження цифрових документів. На відміну від паперових носіїв, які за належних умов можуть зберігатися століттями, цифрові об'єкти є вразливими до технологічної застарілості носіїв інформації (магнітні стрічки, дискети, CD/DVD, жорсткі диски) та програмного забезпечення, необхідного для їхнього відтворення. Постає проблема постійної міграції даних на нові носії та конвертації форматів, що потребує значних ресурсів і зумовлює ризики втрати інформації або її цілісності (Duranti, 2010). Міжнародна модель референтного архіву OAIS (Open Archival Information System) пропонує концептуальну основу для побудови систем довгострокового збереження, проте її практична реалізація потребує значних інвестицій та розроблення національних стандартів (Consultative Committee for Space Data Systems, 2012). Ключові виклики довгострокового цифрового збереження та можливі шляхи їхнього подолання узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

**Основні виклики довгострокового збереження
цифрових документів і шляхи їхнього подолання**

Виклик	Опис проблеми	Можливі рішення / Стратегії пом'якшення
Технологічна застарілість	Апаратне та програмне забезпечення, необхідне для доступу до даних, з часом стає недоступним або несумісним з попередніми версіями.	Міграція форматів даних, емуляція старого ПЗ/ОС, нормалізація до стандартних форматів, технологічний моніторинг ("technology watch").

Продовження таблиці 1

Деградація носіїв	Фізичне руйнування або зношення носіїв інформації (дисків, стрічок) з часом.	Регулярне оновлення носіїв (media refreshment), цикли міграції даних, зберігання копій на різних типах носіїв та в різних локаціях.
Втрата цілісності даних	Спонтанна зміна бітів («bit rot») або пошкодження даних під час копіювання/міграції.	Використання контрольних сум (fixity checks), кодів корекції помилок (ECC), регулярні перевірки цілісності, надлишкове зберігання (RAID).
Управління метаданими	Втрата, невідповідність або недостатність метаданих унеможливорює пошук, інтерпретацію та використання даних.	Упровадження стандартів метаданих (PREMIS, METS, Dublin Core), створення детальних описів, вбудовування метаданих, валідація.
Забезпечення автентичності	Потреба довести, що цифровий документ не зазнавав будь-яких змін.	Електронні підписи, часові позначки ("timestamping"), аудит-трейли (журнали змін), потенційно — технології блокчейн для реєстрів.
Вартість і масштабованість	Збереження обсягів даних, що постійно зростають, потребує значних і тривалих фінансових і технологічних ресурсів.	Стратегічна експертиза цінності та відбір документів, використання хмарних сховищ, автоматизація процесів, пошук економних рішень.

Джерело: узагальнено авторами на основі аналізу фахової літератури (Duranti, 2010; Consultative Committee for Space Data Systems, 2012; Резнік, 2023)

Не менш важливою є проблема забезпечення автентичності й цілісності цифрових документів протягом тривалого часу. *Як гарантувати, що цифровий документ не був змінений після його створення чи передачі до архіву?* Традиційні методи експертизи в цьому разі є малоефективними. Сучасні підходи охоплюють використання криптографічних методів, зокрема електронного цифрового підпису (ЕЦП), часових позначок («timestamping»), а також дослідження потенціалу технології блокчейн для створення незмінних реєстрів документів (Купалова та ін., 2022). Критичну роль відіграють метадані — сукупність інформації про наявні дані, які описують контекст створення, структуру, історію змін та умови зберігання цифрового документа. Наявність повних і стандартизованих метаданих є запорукою можливості інтерпретації та використання цифрових записів у майбутньому (Гусев, 2019).

Цифровізація відкриває і нові перспективи для архівної справи. Електронні архіви забезпечують значно ширший і швидший доступ до інформації для дослідників та громадськості. Повнотекстовий пошук, індексація за допомогою штучного інтелекту, візуалізація даних і створення віртуальних виставок трансформують способи взаємодії з архівними фондами (Yeo, 2018). Інтеграція архівів з іншими інформаційними системами (бібліотечні, музейні) сприяє створенню єдиного культурно-інформаційного простору.

Однак концентрація величезних масивів інформації, часто конфіденційної, у цифрових сховищах різко підвищує ризики, пов'язані з інформаційною безпекою. Загрози включають несанкціонований доступ і витік даних, пошкодження або знищення інформації внаслідок технічних збоїв, людських помилок чи зловмисних дій (кібератаки, віруси й ін.), порушення цілісності даних (Волосович & Клапків, 2018). Забезпечення безпеки цифрових архівів потребує комплексного підходу: використання надійних систем зберігання даних, резервного копіювання та планів відновлення після збоїв, упровадження систем управління доступом (ідентифікація, автентифікація, авторизація), шифрування чутливих даних, регулярного моніторингу й аудиту безпеки, а також розроблення політик безпеки та навчання персоналу (Anderson, 2020; Schneier, 2015). Важливо знайти баланс між забезпеченням доступу до інформації та захистом персональних даних і конфіденційної інформації відповідно до чинного законодавства. Комплексний підхід до інформаційної безпеки цифрових архівів, що включає протидію різним типам загроз, подано в табл. 2.

Таблиця 2

**Компоненти системи
інформаційної безпеки цифрового архіву**

Компонент / Загроза	Опис загрози	Ключові заходи протидії / Забезпечення безпеки
Конфіденційність (несанкціонований доступ / витік даних)	Отримання доступу до за- критих даних сторонніми особами чи інсайдерами.	Надійне шифрування (під час збе- рігання та передавання), управлін- ня ключами, контроль доступу на основі ролей (RBAC), багатофак- торна автентифікація (MFA).
Цілісність (несанкціонована зміна / пошкоджен- ня даних)	Зміна даних зловмисни- ками, через помилки пер- соналу або технічні збої.	Контрольні суми (хешування), цифрові підписи, версіонуван- ня, журнали аудиту (audit trails), моніторинг цілісності файлів.

Продовження таблиці 2

Доступність (втрата даних / відмова в обслуговуванні)	Неможливість доступу до даних через видалення, шифрування (ransomware), збої систем чи DoS/DDoS-атаки.	Регулярне резервне копіювання (правило 3-2-1), плани відновлення після загроз (DRP), антивірусний захист, захист від DDoS, резервування систем.
Автентифікація та авторизація	Неспроможність системи правильно ідентифікувати користувача та надати йому відповідні права.	Системи управління ідентифікацією та доступом (IAM), надійні паролі, політики, MFA, RBAC, принцип найменших привілеїв.
Аудит і моніторинг	Недостатній контроль за діями користувачів і станом системи, що ускладнює виявлення інцидентів.	Централізоване логування подій безпеки, системи виявлення/запобігання вторгненням (IDPS), регулярний аналіз логів, проведення аудитів безпеки.
Фізична безпека	Несанкціонований фізичний доступ до серверів, носіїв даних.	Контроль доступу до приміщень дата-центру, відеоспостереження, системи сигналізації, захист носіїв під час зберігання та транспортування.
Людський фактор	Помилки персоналу, соціальна інженерія, інсайдерські загрози.	Регулярне навчання персоналу з питань інформаційної безпеки, чіткі політики та процедури, контроль доступу, моніторинг активності.

Джерело: узагальнено авторами на основі аналізу стандартів безпеки та фахової літератури (Anderson, 2020; Schneier, 2015)

Трансформація архівної справи неминуче впливає і на професію архівіста. Сучасний фахівець повинен опанувати не лише традиційні знання з архівознавства та документознавства, але й компетенції у сфері інформаційних технологій, цифрової курації ("*digital curation*"), управління метаданими, інформаційної безпеки та цифрового права. З огляду на це виникає потреба в оновленні освітніх програм і стандартів професійної підготовки архівістів.

Висновки

Перехід до інформаційно-цифрового суспільства є визначальним чинником трансформації сучасної архівної справи, що виявляється у зміні об'єкта зберігання (переважання цифрових документів), методів роботи та вимог до інфраструктури й персоналу архівних установ.

Ключовими викликами цифровізації для архівів є забезпечення довгострокового збереження цифрових документів в умовах техно-

логічної застарілості, гарантування їхньої автентичності й цілісності, а також управління постійно зростаючими обсягами даних та їхніми метаданими.

Інформаційна безпека стає критично важливим компонентом функціонування цифрових архівів, що потребує впровадження комплексних технічних та організаційних заходів захисту від різноманітних загроз і дотримання нормативно-правових вимог щодо захисту інформації.

Цифровізація відкриває значні можливості для підвищення ефективності архівної справи, розширення доступу до архівної інформації та інтеграції архівів у ширший інформаційний простір, проте реалізація цих можливостей потребує значних інвестицій і стратегічного планування.

Успішна адаптація архівної справи до цифрової ери неможлива без оновлення нормативно-правової бази, розроблення національних стандартів у сфері цифрового збереження та метаданих, а також без системної підготовки архівних кадрів, здатних працювати з цифровими технологіями та забезпечувати управління цифровими документальними ресурсами.

Подальші дослідження доцільно зосередити на розробленні вітчизняних практичних моделей і стандартів для цифрових архівів, дослідженні економічних аспектів цифрового збереження та вивченні можливостей використання новітніх технологій (ШІ, блокчейн) для розв'язання архівних завдань.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Артеменкова, О. М. (2022). Інформаційний інструментарій генеалогічних досліджень в архівах України. *Вісник Харківської державної академії культури*, 61, 81–93. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.08>
- Волосович, С., & Клапків, Л. (2018). Детермінанти виникнення та реалізації кіберризиків. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, 98(3), 101–115. [http://zt.knute.edu.ua/files/2018/03\(98\)/10.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2018/03(98)/10.pdf)
- Гусев, О. Ю. (2019). Правомірність доступу до цифрових даних як умова допустимості електронних доказів. *Часопис Київського університету права*, 1, 148–151. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/210/195>
- Калакура, Я., & Палієнко, М. (2021). Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*, 3(328), 36–65. <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.036>
- Капітаненко, Н. П. (2024). Правове забезпечення електронного документообігу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 3(84), 130–138. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.20>
- Комаров, О. В. (2020). Електронний документообіг як напрям цифровізації управлінської діяльності Київської міської державної адміністрації. *Юридична наука*, 11(113), 110–115. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-113-11.15>
- Коробейнікова, Т., Савицька, Л., & Крупельницький, Л. (2024). Процеси асемблювання та реасемблювання документів у системі документообігу. *Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія*, 60(2), 51–65. <https://doi.org/10.31649/1999-9941-2024-60-2-51-65>

- Купалова, Г., Коренева, Н., & Гончаренко, Н. (2022). Теоретико-організаційні аспекти застосування технології блокчейн у підприємстві. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 2, 121–127. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-16>
- Надточій, І. І., Савич, А. В., & Тімов, О. О. (2020). Пропозиції щодо осмисленого оцифрування як шляху до довгострокового збереження інформації про культурні цінності. *Страховий фонд документації*, 1(28), 16–25. <https://micrography.gov.ua/images/materials/editions/journal-sfd/SFD-28-01-2020.pdf>
- Офіцинський, Ю., & Гриник, Л. (2023). Війна Росії проти України в дисертаційних дослідженнях українських науковців (2019–2023). *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Історія*, 13–55, 230–258. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283186>
- Перчук, О., Вовченко, Р., & Артюх, О. (2023). Особливості впровадження цифровізації документообігу в державних установах (на прикладі бібліотек та архівів). *Економіка та суспільство*, 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-70>
- Приходько, Л. (2020). Оцифрування об'єктів культурної спадщини за нормативно-правовими документами Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав. *Архіви України*, 1(322), 104–131. <https://doi.org/10.47315/archives2020.322.104>
- Резнік, І. (2023). Роль і функції архіву в добу інформаційного суспільства: нові тенденції і підходи (з досвіду ЦДАМЛМ України 2012–2022 рр.) *Архіви України*, 3(336), 55–73. <https://doi.org/10.47315/archives2023.336.055>
- Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. (б.д.). Видання УНДІАСД. Взято 4 вересня 2024 року з <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=21#Oboviazkovist>
- Халецька, Л. П. (2015). Цифрове збереження електронних документів на прикладі діяльності Національної бібліотеки Франції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 26–34.
- Anderson, R. (2020). *Security Engineering: A guide to building dependable distributed systems* (3rd ed.). Wiley.
- Consultative Committee for Space Data Systems. (2012). *Reference model for an Open Archival Information System (OAIS)* (Recommendation practices CCSDS 650.0-M-2, Iss. 2). Magenta Book. https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc123535/m2/1/high_res_d/650x0m2.pdf
- Duranti, L. (2010). Concepts and principles for the management of electronic records, or records management theory is archival diplomatics. *Records Management Journal*, 20(1), 78–95. <https://doi.org/10.1108/09565691011039852>
- Schneier, B. (2015). *Data and Goliath: The Hidden Battles to Collect Your Data and Control Your World*. W. W. Norton & Company. https://ciberativismoeguerria.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/09/bruce-schneier-data-and-goliath_-2015.pdf
- Yeo, G. (2018). *Records, information and data: Exploring the role of record-keeping in an information culture (principles and practice in records management and archives)*. Facet Publishing.

REFERENCES

- Anderson, R. (2020). *Security Engineering: A guide to building dependable distributed systems* (3rd ed.). Wiley [in English].
- Artemenkova, O. M. (2022). Informatsiyni instrumentarii henealohichnykh doslidzhen v arkhivakh Ukrainy [Information tools of genealogical research in the archives of Ukraine]. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 61, 81–93. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.08> [in Ukrainian].
- Consultative Committee for Space Data Systems. (2012). *Reference model for an Open Archival Information System (OAIS)* (Recommendation practices CCSDS 650.0-M-2,

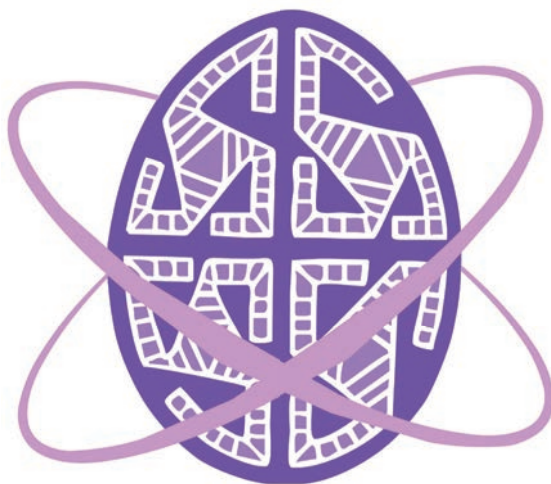
- Iss. 2). Magenta Book. https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc123535/m2/1/high_res_d/650x0m2.pdf [in English].
- Duranti, L. (2010). Concepts and principles for the management of electronic records, or records management theory is archival diplomatics. *Records Management Journal*, 20(1), 78–95. <https://doi.org/10.1108/09565691011039852> [in English].
- Husiev, O. Yu. (2019). Pravomirnist dostupu do tsyfrovyykh danykh yak umova dopustymosti elektronnykh dokaziv [Legality of access to digital data as a condition of admissibility of electronic evidence]. *Law Review of Kyiv University of Law*, 1, 148–151. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/210/195> [in Ukrainian].
- Kalakura, Ya., & Paliienko, M. (2021). Kontseptualizatsiia elektronnoho arkhivovnavstva v konteksti tsyfrovizatsii ukrainskoho suspilstva [The conceptualization of electronic archives in the context of digitalization of Ukrainian society]. *Archives of Ukraine*, 3(328), 36–65. <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.036> [in Ukrainian].
- Kapitanenko, N. P. (2024). Pravove zabezpechennia elektronnoho dokumentoobihu [Legal support for electronic document management]. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 3(84), 130–138. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.20> [in Ukrainian].
- Khaletska, L. P. (2015). Tsyfrove zberezhenia elektronnykh dokumentiv na prykladi diialnosti Natsionalnoi biblioteki Frantsii [Digital preservation of e-documents based on an example of the Bibliothèque nationale de France]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 26–34 [in Ukrainian].
- Komarov, O. V. (2020). Elektronnyi dokumentoobih yak napriam tsyfrovizatsii upravlinskoï diialnosti Kyivskoi miskoi derzhavnoi administratsii [Electronic document circulation as a direction of digitalization of management activities of the Kyiv city state administration]. *Juridical Science*, 11(113), 110–115. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-113-11.15> [in Ukrainian].
- Korobeinikova, T., Savytska, L., & Krupelnyskyi, L. (2024). Protseyi asembliuvannia ta reassembliuvannia dokumentiv u systemi dokumentoobihu [Assembly and reassembly processes of documents in the document system]. *Information Technology and Computer Engineering*, 60(2), 51–65. <https://doi.org/10.31649/1999-9941-2024-60-2-51-65> [in Ukrainian].
- Kupalova, H., Korenieva, N., & Honcharenko, N. (2022). Teoretyko-orhanizatsiini aspekty zastosuvannia tekhnolohii blokchein u pidpriemnytstvi [Theoretical and organizational aspects of blockchain technology application in entrepreneurship]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 2, 121–127. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-16> [in Ukrainian].
- Nadtochii, I. I., Savych, A. V., & Timrov, O. O. (2020). Propozytsii shchodo osmyslenoho otsyfruvannia yak shliakhu do dovrostrokovoho zberezhenia informatsii pro kulturni tsinnosti [Proposals for meaningful digitization as a way to long-term preservation of information about cultural values]. *Strakhovyi fond dokumentatsii*, 1(28), 16–25. <https://micrography.gov.ua/images/materials/editions/journal-sfd/SFD-28-01-2020.pdf> [in Ukrainian].
- Ofitsynskyi, Yu., & Hrynyk, L. (2023). Viina Rosii proty Ukrainy v dysertatsiinykh doslidzhenniakh ukrainskykh naukovtsiv (2019–2023) [Russia's war against Ukraine in dissertation studies of Ukrainian scientists (2019–2023)]. *Problems of the Humanities. History Series*, 13–55, 230–258. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283186> [in Ukrainian].
- Perchuk, O., Vovchenko, R., & Artiukh, O. (2023). Osoblyvosti vprovadzhennia tsyfrovizatsii dokumentoobihu v derzhavnykh ustanovakh (na prykladi bibliotek ta arkhiviv) [Characteristics of implementation of document transfer digitalization in state institutions (example of libraries and archives)]. *Economy and Society*, 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-70> [in Ukrainian].
- Prykhodko, L. (2020). Otsyfruvannia obektiv kulturnoi spadshchyny za normatyvno-pravovymy dokumentamy Yevropeiskoho Soiuzu u sferi avtorskoho prava i sumizhnykh

- prav [Digitization of the cultural heritage objects in accordance with the European Union copyright and related rights legislation]. *Archives of Ukraine*, 1(322), 104–131. <https://doi.org/10.47315/archives2020.322.104> [in Ukrainian].
- Reznik, I. (2023). Rol i funktsii arkhivu v dobu informatsiinoho suspilstva: novi tendentsii i pidkhody (z dosvidu TsDAMLM Ukrainy 2012–2022 rr.) [The role and functions of the archives in the age of the information society: New trends and approaches (from the experience of the CSAMLA of Ukraine for 2012–2022)]. *Archives of Ukraine*, 3(336), 55–73. <https://doi.org/10.47315/archives2023.336.055> [in Ukrainian].
- Schneier, B. (2015). *Data and Goliath: The Hidden Battles to Collect Your Data and Control Your World*. W. W. Norton & Company. https://ciberativismoeguerre.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/09/bruce-schneier-data-and-goliath_-2015.pdf [in English].
- Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Records Keeping. (n.d.). *Vydannia UNDIASD* [URIAARK Publication]. Retrieved September 4, 2024, from <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=21#Oboviazkovist> [in Ukrainian].
- Volosovych, S., & Klapkiv, L. (2018). Determinanty vynyknennia ta realizatsii kiberryzykiv [Determinants of the cyber-risks arise and realization]. *Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, 98(3), 101–115. [http://zt.knute.edu.ua/files/2018/03\(98\)/10.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2018/03(98)/10.pdf) [in Ukrainian].
- Yeo, G. (2018). *Records, information and data: Exploring the role of record-keeping in an information culture (principles and practice in records management and archives)*. Facet Publishing [in English].

РЕЦЕНЗІЇ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ПОВІДОМЛЕННЯ

REVIEWS, PRESENTATIONS,
MESSAGES

УДК 654.19-051Коваленко(477)(091)

Голос і душа українського радіо: дикторка Олена Коваленко

Майя НАГОРНЯК

канд. філол. наук, доц.

Київський національний
університет
імені Тараса Шевченкавул. Володимирська, 64/13,
01601, Київ, Україна

maiia.nahorniak@knu.ua

ORCID 0000-0002-2197-1338

© Нагорняк, М., 2024

У листопаді 2024 року Українське радіо відзначило сторічний ювілей від часу заснування. Серед грона тих, хто сприяв становленню українського національного радіомовлення, і народна артистка України, дикторка Олена Дмитрівна Коваленко. Її уже чверть століття немає на цьому світі, а пам'ять живе...

В основі цієї розвідки – постать дикторки Українського радіо, народної артистки України Олени Дмитрівни Коваленко (1927–2000). Вона була старійшиною Українського радіо і віддала роботі перед мікрофоном майже 52 роки свого життя.

Олена Коваленко була надзвичайно багатогранною: проводила випуски новин на всіх трьох каналах Українського радіо, брала участь у радіопостановках, була ведучою урядових концертів на високих майданчиках країни. Дикторку називали «людиною-годинником», адже впродовж тривалого часу її голос зі стаціонарних телефонів повідомляв людям про точний час.

Майбутня зірка радіоетери походила з родини відомого українського письменника, літературознавця, науковця Дмитра Косарика-Коваленка, який належав до спілки пролетарсько-колгоспних письменників «ПЛУТ», тривалий час працював в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР. Перу Дмитра Косарика-Коваленка належать праці про Тараса Шевченка, збірки оповідань та ін. Саме батько прищепив доньці любов до рідного слова. Дівчина зростала в середовищі яскравих майстрів слова: частими гостями в оселі Косариків були Павло Тичина, Володимир Сосюра, Максим Рильський, Наталя Забіла та ін. Саме тому дбати про правильно мовлене в етері слово стало принципом усього її життя.

Натхненням, одухотвореним, піднесеним був голос дикторки. Упродовж майже пів століття входила вона в домівки сотень тисяч радіослухачів із хвилюючими й дорогими серцю кожного українця словами: «Говорить Київ! Столиця України!». Люди старшого покоління добре пам'ятають і її прощання наприкінці інформаційних випусків: «З новинами вас ознайомила диктор Олена Коваленко».

VOICE AND SOUL OF UKRAINIAN RADIO: ANNOUNCER OLENA KOVALENKO

Maiia NAHORNIAC

PhD in Philology, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska Str., 64/13,
01601, Kyiv, Ukraine
maiia.nahorniak@knu.ua
ORCID 0000-0002-2197-1338

In November 2024, the Ukrainian radio celebrated its centenary anniversary since its founding. Among the group of those who contributed to grounding the Ukrainian national radio broadcasting is a People's Artist of Ukraine, an announcer Olena Dmytrivna Kovalenko. She has been passed for a quarter of a century already, but memory about her still lives on...

At the heart of this study is a figure of the Ukrainian radio announcer, the People's Artist of Ukraine, Olena Dmytrivna Kovalenko (1927–2000). She was an elder of the Ukrainian radio (UR). She devoted almost 52 years of her life to the work in front of the microphone.

This personality was extremely versatile: she hosted news programmes on all three channels of the Ukrainian radio, participated in radio performances, was a host of government concerts on the main platforms of the country. Olena Dmytrivna was also called a "clock person", because for a long time she informed people about the exact time from landline phones.

The future star of the radio was borned in the family of the famous Ukrainian writer, literary critic and scientist, Dmytro Kosaryk-Kovalenko. He belonged to the union of proletarian and farm writers "PLUG" ("PLOW"). For a long time, he worked at Taras Shevchenko Institute of Literature of the Academy of Sciences in the USSR. Dmytro Kosaryk-Kovalenko's creativity includes works about Taras Shevchenko, collections of short stories, etc. It was his father who instilled in Olena Dmytrivna love for her native language. The girl grew up among bright word masters – frequent guests in the Kosaryk's household were Pavlo Tychyna, Volodymyr Sosyura, Maksym Rylskiy, Natalya Zabyła, et al. Therefore, taking care of the word spoken correctly and competently on the radio became a motto of her whole life!

The announcer's voice was inspired, spiritualised and sublime. For almost half a century, she entered the homes of hundreds of thousands of radio listeners with those dear to their hearts words: "Kyiv is speaking! The capital of Ukraine!". Also, people of the older generation remember her farewell at the end of the news broadcasts: "The announcer Olena Kovalenko has acquainted you with the news."

...У неї були напрочуд великі й виразні блакитні очі... Вона полюбляла вглядатися в небесні високості з вікна свого помешкання на тринадцятому поверсі письменницького будинку, що на вулиці Олеся Гончара в Києві. Бувало, коли приходила на заняття до Олени Дмитрівни, то часто спостерігала цей глибокий і замислений, але водночас дещо відсторонений погляд. І хоч нам було затишно мовчати вдвох, не наважувалася порушити паузу й запитати, куди поринула думками Вчителька... Коли я повертаюся подумки в ті далекі часи, чомусь здається, що душа її в такі миті, як писала Ліна Костенко, летіла в дитинство, як у вирій, бо їй на світі було тепло тільки там... До речі, вікна помешкання Олени Дмитрівни виходили на вікна квартири Ліни Василівни, тобто були вони сусідками. Пригадую, як Учителька кивком голови вказувала на шиби поетки й примовляла: «Дивись-дивись, оце я вчора пізенько спати лягаю, зирк — а в Неї все світиться й світиться. Працює Ліна... Пише...».

Народилася Олена Дмитрівна Коваленко 4 грудня 1927 року на Харківщині в родині відомого українського письменника, літературознавця, науковця Дмитра Косарика-Коваленка. Дмитро Михайлович належав до спілки пролетарсько-колгоспних письменників «ПЛУГ», упродовж тривалого часу працював в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР й опублікував ряд праць про Кобзаря, у яких подав хронологічну послідовність його подорожей Україною, був автором книги «Життя і діяльність Тараса Шевченка» (1955). Також його перу належать збірки оповідань «Червона купіль», «Мій азимут», «Партизанський колодязь», ліричні повісті «Роботящим умам, роботящим рукам», «Син-кокос», «Добром нагріте серце» та ін.

Олена Коваленко з батьками, 1929 р. (Фото автора)

Сестра уславленої дикторки Тетяна Дмитрівна Матвеева, дипломат за фахом, яка нині мешкає у Франції, наголошує на тому, що саме батько прищепив обом донькам любов до рідного слова, переконував повсякчас дбати про своє мовлення, якомога більше читати, бачити, чути. Дівчата зростали в середовищі яскравих і визнаних майстрів слова: частими гостями в оселі Косариків були Павло Тичина, Володимир Сосюра, Максим Рильський, Наталія Забіла й ін.

За свідченнями пані Тетяни, Олена з юнацьких років мріяла бути артисткою. Любов до лицедійства вона виявляла не лише під час гри в театрі й кіно, а й у повсякденні, однак батьки були проти акторської кар'єри дочки, через що вона пішла на хитрість, сказавши, що вступає до театрального інституту на театрознавство. Сама ж поїхала до Харкова, на батьківщину тата, й подала документи на акторський факультет Харківського театрального інституту, який успішно закінчила в 1950 році (клас народного артиста СРСР і народного артиста Української РСР Івана Мар'яненка). До речі, батько відомого режисера, актора й педагога був рідним братом Марка Кропивницького. Як згадує сестра Олени Дмитрівни, під час її навчання в театральному інституті Іван Мар'яненко написав лист до батьків, у якому зазначив, що вражений талантом дівчини, тож просив не забороняти їй займатися акторством, і вони не забороняли.

Фільмографія акторки Олени Коваленко невелика. Зіграла вона такі ролі: в епізоді у фільмі «Сашко» (1958), дочка Наталка в «Криниці для спраглих» (1965), тітка Шура у стрічці «Ніч коротка» (1981), сусідка у «Прелюдії долі» (1984) та в епізоді «Вчинити всяку правду» (1987).

Після закінчення інституту Олену Коваленко запросили на роботу до Полтавського театру, де згодом вона блискуче грала головні ролі практично в усіх виставах. На превеликий жаль, недовго насолоджувалася дівчина своєю улюбленою справою. Настали тяжкі часи. Дмитра Косарика-Коваленка звинуватили в буржуазному націоналізмі, позбавили роботи й виключили з партії.

*Олена Коваленко в молодості, 1955 р.
(Фото автора)*

Родина ледь-ледь виживала на мізерну вчительську зарплату матері, тож Олені як старшій доньці довелося взяти на себе обов'язки щодо забезпечення сімейства. Після Полтавського театру влаштуватися на роботу до столичних театрів було неможливо, та й було їх тоді в Києві лише два. Тому сцену довелося залишити... Трапилося так, що якраз у той час батько випадково зустрів на вулиці свого давнього приятеля, легендарного диктора Українського радіо Андрія Євенка й попросив взяти доньку на роботу.

Оленка була дуже розчарована несподіваним поворотом долі, згадує Тетяна Дмитрівна, але і вона сама, і всі ми в родині були впевнені, що радіо стане тимчасовою роботою, що невдовзі вона таки повернеться на сцену. У такій розпачливій ситуації певною мірою рятували зйомки в кіно — їх було зовсім небагато, та все ж...

На Українське радіо Олена Дмитрівна прийшла в 1952 р., і воно відразу захопило талановиту дівчину у свій потужний вир. Вона почала працювати з такими велетами ораторського мистецтва, як Ніна Савицька, Андрій Євенко, Микола Погрібний та іншими й сама незчулася, як наприкінці того ж 1952 р. сказала дорогі серцю слова: «Говорить Київ!». Відтоді промовляла їх сотні тисяч разів, але щоразу хвилюва-

лася, наче вперше, адже її тієї миті слухала вся Україна, уся спільнота.

Ось так тимчасова робота на радіо поглинула Олену Дмитрівну, стала для неї постійною, єдиною й улюбленою.

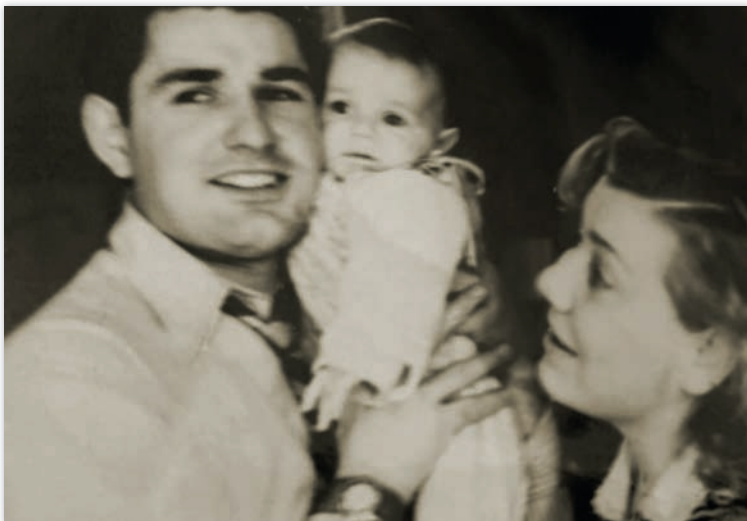
Не пригадую точної дати, коли ми познайомилися, — час, великий диригент, напрочуд швидко перегортає, як писала Ліна Костенко, ноти на пюпітрі. Й дуже важливо при цьому не розгубити, зберегти в буденних нотних зошитах життя спогади про Людину глибокої порядності, Патріотку України, Дикторку високого професіоналізму, народну артистку України Олену Дмитрівну Коваленко.

У пам'яті спливає ранок одного дня, яких у моєму журналістському житті було сотні й тисячі, а може, навіть і мільйони. Я провела ранкову інформаційну програму, яка виходила в прямий етер у межах 07.00–07.40. Ми, ведучі, відпо-

*Олена Коваленко
починає працювати на радіо, 1952 р.
(Фото автора)*

відальні випускові, редактори, кореспонденти, поміж собою ласкаво називали цю передачу ріпкою. Чому саме ріпка? Пояснення тому дуже просте: аббревіатура РІП утворена з перших літер назви «ранкова інформаційна програма».

*Олена Коваленко з чоловіком, співаком-тенором
Вадимом Авдєєвим і сином Миколою. Початок 1960-х років
(Фото автора)*

Зазначений відрізок часу належав до прайм-тайму, і вести ключовий випуск доручали далеко не всім ведучим, а лишень найбільш фаховим, знаним і, головне, таким, що пройшли всі щаблі репортерської й редакторської роботи. За таких умов ведучий мав повне право претендувати називатися господарем інформаційної програми, людиною-якорем, візитною карткою випуску.

Того далекого ранку, як зазвичай, провела передачу. Добре пам'ятаю свої відчуття — усе пішло, наче по маслу, структура чітко відповідала докладно прописаному сценарному плану, відтак справляла враження цілісного програмного утворення. Ще б пак! Були ретельно пропрацьовані всі місточки-переходи між звуковими матеріалами, уважно вичитані текстові повідомлення й підводки до матеріалів, попередньо здійснена партитура кожнісінького тексту. А ще, і це дуже важливо, я точно вклалася у відведений час і закінчила програму, як велів сектор випуску, — рівно о 07 годині 39 хвилин 40 секунд! Ані секундою раніше, ані пізніше! Це був якраз той випадок, коли виходиш зі студії і відчуваєш немислиме блаженство, адже все вийшло саме так, як того хотілося, як бачилося, як відчувалося, як планувалося.

Відчиняю двері прямоетерної студії й виходжу з неї, усміхаючись самій собі. Аж раптом чую дзвінок стаціонарного телефону, що в апаратній. Я точно знаю, що це телефонує мій добрий янгол, моя Учителька з постановки голосу й дикції Олена Дмитрівна Коваленко.

— Доброго ранку, моя дороженька ученичко! Непогано, непогано, — суворо й водночас по-доброму мовить вона, а я уже застигаю в очікуванні зауважень. — А візьми-но першу сторінку програми, там, де вступ, і заскоч до мене. Маєш трішки часу?

— Та звісно ж, Олено Дмитрівно, зміну закінчила, то зараз і приїду до Вас, — відповідаю тремтливим голосом.

Дорогою перебираю в пам'яті мало не кожную секунду сорокахвилинної програми, гублюся в здогадках щодо того, у чім могла помилитися, де могла прорахуватися. Здається, усе ж ідеально?! Ну, або майже ідеально. А, може, то я просто-напросто переоцінюю себе?! Думки біжать одна поперед другої... Цікавість розбирає мене — що ж то скаже Олена Дмитрівна про мою «ідеальну» роботу?

І ось я підходжу до письменницького будинку, що на вулиці Олеся Гончара в столиці, де мешкає моя Учителька. Її квартира на 13-му поверсі. Дзвоню у двері — не відчиняє. Але утримуюся від того, щоб подзвонити вдруге, бо знаю, що в неї хворі ноги, і що пересувається вона за допомогою двох палиць. Доки розчує дзвінок, доки дійде до вхідних дверей, немало часу пройде. Тож потрібно мати дрібку терпіння й дещо зачекати. Ось чую ляскіт дверного замка, Олена Дмитрівна з'являється на порозі. Обличчя втомлене, змарніле, відчувається, що мала безсонну ніч. Важко спирається на свої палиці.

— Доброго ранку, Олено Дмитрівно! Оце провела програму та й до Вас. Вирішила не відкладати, по гарячих слідах, — промовляю бадьоренько, настільки бадьоренько, як це може робити людина, що відпрацювала нічну зміну, і протягую їй невеличку сумку з яблуками, лимонами, апельсинами.

— Добридень, добридень, — не менш бадьоро відповідає вона, намагаючись обійняти мене. — Проходь до кімнати. Та не роззувайся, не роззувайся, не треба. Зараз попрацюємо, але спершу вип'ємо чайочку.

Ми п'ємо чай на кухні в Олени Дмитрівни, і вона при цьому пильно вдивляється мені в очі, наче намагається там вичитати щось важливе для себе. Ось вона примружує очі і вглядається в мене ще пильніше. Я перехоплюю її допитливий погляд.

— Ти знаєш, так гарно в тебе все було сьогодні в передачі. Я аж заслухалася — сорок хвилин промайнули, наче одна мить. Але є одне «але», яке мене непокоїть.

І на цих словах у мене завмирає серце... Олена Дмитрівна просить прочитати вступ до програми або конферанс, як ми поміж собою називали цю частину випуску. Ось я читаю: «Доброго ранку, шановні

радіослухачі! В ефірі ранкова інформаційна програма Національної радіокомпанії України. У студії — ведуча Майя Нагорняк. На початку програми про новини коротко...». Після прочитання вглядаюся в очі Олени Дмитрівни, так само пильно, як і вона в мої перед тим. На диво, Вчителька мовчить, дивлячись кудись удалину. Після тривалої паузи раптом каже: «Ну ж бо, прочитай ще раз!».

І я читаю вдруге, а потім утретє, учетверте... Бічним зором помічаю, як Олена Дмитрівна, нагнувши голову, уважно стежить за моїми губами, приглядається до того, як я вимовляю кожне слово. І раптом зненацька: «Стоп, стоп! А ну ж оцю фразу — у студії — ведуча Майя Нагорняк — ще раз промов». Так і роблю, але не доберу, в чім же річ. Наставниця, зрештою, все пояснює. Говорить про те, що ніяк не могла зрозуміти, звідки перед називанням імені та прізвища з'являється звук «а», через що вчувалося «а Майя».

Тепер збагнула, в чому причина такого явища. Після слова «ведуча» я робила величеньку паузу, яка, вочевидь, була зайвою. Ось ця пауза і призводила до звучання «а Майя».

Олена Дмитрівна каже, що мені це цілком непомітно, а от із ефіру відчутно, і навіть дуже. Я, чесно кажучи, роблю великі круглі очі. Оце, міркую собі, Олена Дмитрівна й професіонал! Професіонал найвищого штибу! Зуміла помітити таку дрібницю в мовленні! Та що там дрібницю! Дріб'язок! Та ще й виявила, звідкіля ноги ростуть.

— А теперечки читай, — каже вона. — І не роби паузи в тому місці.

Читаю. Просить кілька разів повторити, щоб закріпити, так би мовити. Виходить чудово! Я бачу по задоволеному виразу обличчя Вчительки, її ледь помітної усмішки.

Ось такою була вона — Олена Дмитрівна Коваленко. Напрочуд педантична, напрочуд вимоглива, напрочуд сувора щодо всього, що стосувалося роботи зі словом. Якось в одному інтерв'ю вона слушно зауважила: «Правильне й грамотне мовлення є найкращою пропагандою української мови». Справді, якщо хочемо, щоб люди в Україні говорили українською, то кожен має, передовсім, дбати про чистоту й правильність свого власного мовлення, бо Україна починається із нас самих.

Олена Дмитрівна Коваленко мала чимало учнів. І серед них знаний в Україні тележурналіст Микола Канішевський. Він поділився своїми теплими спогадами про Вчительку.

Українське радіо супроводжувало мене від самого малечку, тож можна стверджувати, що я виріс із ним. У нас удома, на моїй рідній Тальнівщині, радіоприймач не вимикався ніколи, ми слухали його безперестанно, інколи у фоновому режимі — хто би й що би не робили в родині, брехунець, як його тоді називали, працював завжди. І тому я знав усі передачі, які лунали в етері, за голосом пізнавав усіх дикторів і журналістів.

Коли 1976 року вступив на журфак КДУ ім. Т. Г. Шевченка, то відразу вирішив, що мою спеціалізацією буде радіо, тому, не вагаючись, пішов здобувати знання, уміння й навички до радіогрупи. Так і проминули п'ять років навчання, по закінченні університету в 1981 році я отримав направлення на роботу на Українське радіо на Хрещатик, 26. Щастю моєму не було меж! Адже в мене з'явилася неймовірна можливість уживу побачити всіх тих, кого раніше лише чув!

Став до роботи на 2-му каналі «Промінь», працював у новинній службі. Випуски новин виходили в етер кожних пів години. Саме в редакції «Променя» вперше відбулася моя зустріч із легендою Українського радіо, його старійшиною, народною артисткою України, дикторкою Оленою Дмитрівною Коваленко.

Тоді були такі часи, що блок мовлення уважався святою святих, далеко не всі працівники могли до нього потрапити, а лишень ті, на службовій перепустці яких стояв спеціальний штамп «Вхід до блоку мовлення дозволено». Потрібно зауважити, що я не мав цього, але одного разу так сталося, що мені доручили принести випуск «Останніх вістей» для читання дикторами. І ось я заходжу до дикторської, бачу за столом сидить сива жінка поважного віку, вітаюся і чую у відповідь:

— О! А что это за молодое дарование к нам явилось? Как вас зовут? — суворо й водночас іронічно закинула шпильку Олена Дмитрівна.

— Микола, — стишено відповів я.

— А можна я вас буду називати Миколочкою? — дикторка після мого представлення миттєво перейшла на українську, її голос пом'якшав.

Як з'ясувалося пізніше, таке миле звертання до мене було не випадковим, адже чоловіка Олени Дмитрівни звали Вадим Миколайович, а сина — Микола. Після того дня ми подружилися. Іноді наші зміни збігалися, тож говорили впродовж усієї ночі, за винятком тих моментів, коли потрібно було виходити в етер, обмінювалися думками про все на світі, іноді сперечалися, але то було таке щире й невимушене спілкування... Часто Олена Дмитрівна читала вірші Тараса Шевченка, Лесі Українки, Василя Симоненка, інших українських поетів. Скільки ж вона знала напам'ять поезій! І от дивина — могла забути, куди поклала окуляри, але ніколи не забувала поетичних рядків!

Вельми пам'ятний мені ось такий випадок. У радянські часи в Україні діяла так звана служба часу. Це означало, що ви могли набрати номер 060 і у відповідь почути точний час. Але то відбувалося російською мовою. Олена Дмитрівна страшенно обурювалася цим фактом. «Це ж позорище, — на підвищених тонах промовляла дикторка, — щоб в Україні, у Києві оголошували час російською мовою!». Так, вона говорила, вживаючи слово «позорище», не «ганьба», наче намагаючись цим повернути увагу до такої несправедливості.

Цю історію я чув неодноразово. І от одного дня вирішив піти на авантюру. Подзвонив на телефонну станцію і сказав, що хочу зробити матеріал про діяльність служби точного часу. Мене там охоче прийняли. Репортаж я таки підготував, але заодно запитав у керівника, чи це буде надто важко перекласти українською мовою телефонний годинник. Якраз тієї пори відзначали 1500-ліття заснування Києва, і начальник сказав, що то було б доцільним, якби тільки знайшлася така людина, яка зробила б таку об'ємну й марудну справу безкоштовно.

Я увесь аж засяяв! Кажу, мовляв, є в мене така людина, це дикторка Українського радіо Олена Коваленко. За кілька днів працівники телефонної станції приїхали до нас на радіо, і Олена Дмитрівна впродовж кількох годин записала всі години й хвилини. Вона дуже пишалася цією роботою. Говорила мені: «Миколо, чудову справу ми з тобою зробили! Я помру, а люди будуть слухати оголошення точного часу, що звучатиме моїм голосом». Так і сталося — від 1982 року в Україні працював телефонний годинник.

Олена Дмитрівна Коваленко вирізнялася відповідальністю, сумлінністю, добросовісністю під час виконання будь-якої роботи, пов'язаної з оприлюдненням інформації по радіо. Любила працювати на великих сценах — у Паладі культури «Україна», у Колонному залі ім. М. Лисенка Національної філармонії України та інших, де за лаштунками супроводжувала урядові концерти, оголошувала виходи на сцену відомих виконавців. Працювала поруч із метрами сцени Олександром Сафоновим, Тетяною Цимбал, Тамарою Стратієнко. І так само трепетно ставилася до кожного мовленого слова.

*Олена Коваленко зустріла 70-річний ювілей, 1997 р.
(Фото автора)*

Уже майже чверть століття немає серед нас Олени Дмитрівни Коваленко — вона відійшла у засвіти 27 грудня 2000 року після важкої хвороби. Все життя мріяла бути акторкою, грати різнопланові драматичні ролі в театрі, однак доля розпорядилася інакше.

Упродовж майже 50 років вона входила в домівки мільйонів слухачів Українського радіо. Оголошувала точний час, ознайомлювала людей з останніми новинами, була ведучою радіопостановок, концертів. Її знали, любили й шанували. Тож головну роль — знайти себе в житті й бути корисною людям — Олена Коваленко виконала повною мірою. І скільки б років не проминуло, учні пам'ятатимуть свою Вчительку.

Заплющую очі, дивлюсь у далину й чую м'який та щирий голос Олени Дмитрівни, дослухаюсь до того, як вона цитує знайомі до болю кожному рядки із Кобзаря:

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!..

Запрошуємо авторів до співпраці!

Науковий журнал «Український Інформаційний Простір» включено до Переліку наукових фахових видань України за спеціальностями:

061 – «Журналістика»

029 – «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа»

Журнал індексується в науково-метричних базах даних:

Index Copernicus, Academic Resource Index, PKP Index, BASE, Crossref, GoogleScholar, Academia, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), ResearchGate, ResearchBib, Journal Factor, Worldcat, Каталоги НБУВ (IRBIS-NBUV), Наукова періодика України (УРАН)

Наукове видання

УКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Науковий журнал
Число 2 (14) за рік 2024

Засновник і видавець —
**Київський національний університет
культури і мистецтв**

Виходить із 2018 р.

Бібліографічний редактор	<i>Олена Вапельник</i>
Редагування та коректура	<i>Антоніна Гурбанська</i>
Редакторка англomовних текстів	<i>Світлана Гурбанська</i>
Технічне редагування	<i>Алла Мальшакова</i>
Художнє редагування та комп'ютерна верстка	<i>Оксана Бережна</i>

Підписано до друку 12.12.24 Формат видання 70×100/16
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура PT Serif.
Ум-друк. арк. 8,29. Обл.-вид. арк. 6,9
Наклад 300 прим.
Зам. № 5299

Віддруковано з оригінал-макету на видавничо-поліграфічній базі КНУКіМ
м. Київ, вул. Д. Дорошенка, 14.

Свідоцтво про внесення суб'єкта до державного реєстру видавців,
виготовників, розповсюджувачів видавничої
продукції серія ДК № 4776 від 09.10.2014